

TANRI DAĞ

argaios

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.
Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

1

HALİT ERKİLETLİOĞLU

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

2

www.haliterkiletlioglu.com

Adı: Tanrı Dağ Argaios

Yazarı: Halit Erkiletlioğlu

Baskı: 1. Baskı

Kapak Tasarımı:

Kapak Resmi:

Grafik Uygulama ve Baskı:

ISBN Nu:

Basım Yeri ve Yılı:

H.ERKİLETLİOĞLU

Hasretiyle kavru lan yüreğimi dolduran Annem, Babam ve Esin'im in aziz hatıralarına...

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

4

www.haliterkiletlioglu.com

İçindekiler

Önsöz	8
Takdim.....	10
BİRİNCİ BÖLÜM	12
Giriş	12
Tarih Boyunca Erciyes'in Bilinen Adları	15
Erciyes Ve Çevresinin Oluşumu	23
Erciyes Ne Zaman Sustu?	26
Volkanik Özelliklerin Oluşturduğu Coğrafya	27
Erciyes Dağı'nın Yakın Çevresindeki Fizikî ve Tarihi Oluşumlar	29
Dağlar	30
Tepeler	31
Kartınlar	31
Yaylalar	31
Pınarlar	31
Göller	32
Buzullar	32
Tarihi Yerler	32
Türbeler	32
Erciyes'in Florası	33
Erciyes'in Kuşları ve Kelebekleri	34
Erciyes Dağı'nın İnanç Sistemlerindeki Yeri	35
Kutsal Mağara veya Tapınak Mağarası	50

5

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Dipsiz ya da Keşiş Mağarası	54
Erciyes'in Çevresindeki Önemli Tarihi Yerleşimler	55
Kaneş Şehri	55
Lifos (Barut Dağı) Kalıntıları	59
Mazaka	64
Gereme (Kereme) Kalıntıları	67
Seyyahlara Göre Erciyes	69
Muhyiddin İbn Abdüz Zahir'e (1277) göre Erciyes	69
Ermeni Simeon'a Göre Erciyes	69
Evliya Çelebiye Göre Kayseri	70
Erciyes Kelimesi Hakkında Atatürk'ün Bir Tahlili	70
Ermeni Kaynaklarında Erciyes'in Develi Tarafı	71
Yaşar Kemal'e göre Erciyes	71
Gürsel Korat	72
16. Yüzyılda Kayseri Sancağı'nın dokuz nahiyesinden birisi de Cebel-i Erciyes (Erciyes Dağı) Nahiyesi	72
1910 Yılında Kayseri'ye gelmiş Bulunan Cebecizâde Mustafa Remzi Bey'in Hatıralarında Erciyes	72
Erciyes'i Dolanırken (Cahit Beğenç)	73
Erciyes'in Kayseri Ve Çevresine Etkileri	73
Erciyes'in Bugünü	74
Erciyes'te Yapılması Gerekenler	75
Kar ayakkabılarıyla yürüyüş parkurları	75
Kar veya Buz Heykelleri Yapma Yarışmaları	75
Kar motosikleti parkurları	75
Şişme kızakla kaymak	75
Helikopter Turları Düzenlemek	75
Yamaç Paraşütü yapmak	76

Buz Pateni	76
Yapay Buz Parkuru	76
Snowkite adı da verilen kar uçurtması;	76
Bobsled ve Skeleton Parkuru Tesisi ve Yarışmaları	77
İKİNCİ BÖLÜM	79
Erciyes’le İlgili Efsaneler, Hikâyeler, Şiirler ve Fıkralar	79
Nuh Tufanı Efsanesi	80
Sarıgöl Efsanesi	80
Er ve Ciş Efsanesi	80
Ali ve Hasan Dağı’nın Evliyası	81
Şem’un el-Gâzi	81
Şeyh Şaban	84
Voyvoda Efsanesi	85
Evliya Dağı Efsanesi	85
Sesli Dağı Efsanesi	86
Battal Gâzi	86
Taş Kesilme Efsaneleri	87
Ağ Gelin Efsanesi	87
Kerem ile Aslı Efsanesi	88
Şeyh Turhasan Efsanesi	88
Ahmet Kumârî Efsanesi	89
Taşbaş Lokman Efsanesi	90
Dipsiz Mağara Efsanesi	90
Bir Güzelin Hayat Hikâyesi	91
Kayak Sporunun Kayseri’ye İlk Girişi 1938	93
Erciyes Dağ Evi’nin Yapılması	93
Şiirler	94

Bazı Seçme Şiirler	102
• Erciyes.....	102
• Karacaoğlan	103
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	111
Erciyes Gravür Ve Fotoğrafları	111
Erciyes Kayaları	138
Erciyes Buzulları	140
Erciyes Fotoğrafları	144
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	151
Sikkelerde Ve Madalyonlarda Erciyes	151
Kayseri Darplı Kappadokia ve Roma Sikkelerinde Farklı Erciyes Tasarımları	156
a- Kappadokia Dönemi	156
b- Roma Dönemi	157
KAYNAKLAR	169

Önsöz

İnsanoğlu daima göklere yakınlığı sebebiyle dağlardan etkilenmiş ve tanrısal varlıkların yaşadıkları veya dünya ile iletişime geçtikleri mekânlar olarak görmüşler. Dağ kültleri incelendiği zaman, dağlar, dünyanın merkezi, dinsel vahiy yerleri, tanrısal varlıkların oturdukları veya yaşadıkları yerler ve tanrının kendisi olarak düşünülmüştür. Başka bir ifadeyle onlar yüceliği, gücü ve kutsalı temsil etmiştir.

Bu bağlamda Orta Anadolu'nun en yüksek ve gizemli dağı Erciyes'te, tarih boyunca etrafında oluşan kavimleri etkilemiş ve hatta onlara tanrı olarak hükmetmiştir. Bu volkan, dinî ve sosyal etkileriyle ve bölgeye verdiği nimetleriyle başta Kayseri olmak üzere çevresindeki bütün meskûn yerlere adeta kimlik vermiştir. Başka bir deyişle

8

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Erciyes olmasaydı Kayseri, İncesu, Develi, Yahyalı, Tomarza, Göreme, peri bacaları olur muydu?

Tarih boyunca etrafında oluşan Hitit, Tabal Pers, Kappadokia ve Roma medeniyetlerinden günümüze kadar gelen eserlerde Erciyes daima önem ve saygıyla belirtilmiştir. Özellikle tabletlerde, bazı kitâbeli taşlarda ve en önemlisi Kappadokia Krallığı'nın ve Roma'nın Kayseri'de darbedilen sikkelerinde Erciyes çeşitli isim ve şekilde yer almıştır ve Erciyes o kadar çok antik dönem tanrısına ev sahipliği yapmıştır ki bu sikkelerdeki Erciyes tasvirleri başlı başına bir araştırma konusudur. Bu gümüş dağın sihirli cazibesi birçok şair, yazar, seyyah ve tarihçiye ilham vermiş ve değişik yönlerini dile getiren eserler vermişler. Ancak yine de Erciyes'in tarihi, dinî, sosyolojik yönü, faunası ve çevresine etkileri konusunda derli toplu pek az çalışma yapılmıştır.

Biz elinizdeki çalışmamızla bu konudaki eksikliğe bir nebze katkıda bulunmaya gayret ettik. Erciyes'in oluşumunu, yapısını, faunasını ve diğer özelliklerini, tarih içindeki dinî ve sosyal etkisini belirtmeye çalıştık. Jeolojik oluşum, fauna, flora ve iklim etkilerini genel olarak ihtisas sahiplerine bırakarak özet bilgiler verdik. Bütün bu bilgileri fotoğraf ve belgelerle desteklemeye çalıştık.

Bu eserimize bilgi, belge ve fotoğraflarla çok değerli katkılar sağlayan Sn. Ali Çavuşoğlu'na, Sn. Murat Cahit Cıngı'ya ve Sn. Mustafa Özdemir'e ve Sn. Fikri Kulakoğlu hocama, Sn. Barış Erkmen Albay'a ve şahane bir "takdim" yazısı ile kitabımı şereflendiren Sn. Mehmet Akgül Beyefendiye, kitabın basılması talimatını veren Melikgazi Belediye Başkanı Sn. Mustafa Palancıoğlu ile başkan yardımcısı Sn. Yakup Yüksel'e teşekkürlerimi sunarım.

Kayseri'ye bir yazılı eser daha kazandırmak ise en büyük mutluluğumuz olmuştur.

Takdim

**“Seni kitap okuyan insanlarla tanıştıracam. Hayat, ancak böyle
insanlarla bir araya geliyorsan yaşamaya değer”**

Martin Eden

Jack London

Öncelikle ondördüncü kitabının sunuşunu benden talep eden değerli dostum, gönüldaşım Sn. Halit Erkiletlioğlu'na minnet duyuyorum. Beni onurlandırdınız.

Peki O Kim?

O, Taşmektap'ı bitiren ve İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliğinden mezun olup 45 yıl süreyle Kayseri'de mesleğinin zirvesine ulaşan bir “İstanbul Beyefendisi”,

O, aldığı eğitimin ve mesleki deneyimlerinin sonucu olarak Kayseri Dişhekimleri Odası Kurucu Üyesi ve Başkanı,

O, mesleki bilgisini ve birikimini “Kayseri Dişhekimleri Tarihi”ni kitaba dönüştürerek taçlandıran bir duayen,

O, yirmibeş yıl süreyle Yönetim Kurulu üyesi olarak “Erciyes Üniversitesi Vakfı” şemsiyesi altında öğrenci ve öğretim üyelerinin ihtiyaçlarını ve beklentilerini yerine getiren vakıf gönüllüsü,

O, tüm bu sosyal sorumluluk gerektiren bu çalışmalarını yaparken de 1977-1980 tarihleri arasında “Kayseri Belediyesi Meclis Üyeliği” yaparak aynı zamanda bir siyasetçi,

O, yayınladığı 14 kitap ile “Yazarlar Birliği” üyesi,

O, Türk Ocağı Kayseri Şubesi ve Erciyes Bilim Vakfı Yönetim Kurulu üyesi,

10

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Ve O,

- Türk ve İslam sentezini savunan,
- Devletin korunmasının en önemli görev olduğunu vurgulayan,
- Milli Kültür ve şuurunu geliştirmek suretiyle Türk Milliyetçileri fikrini geliştiren,
- Yerli, milli, gönüllü ve idealist bir anlayış geliştiren,
- Türk ahlak ve geleneklerine bağlı kalarak, Türki dili ve sanatını müdafaa eden,
- Büyük Atatürk'ün "Ne Mutlu Türküm Diyene" sözündeki veciz ifadesine yürekten inanan Sayın Halit Erkiletlioğlu, Aydınlar Ocağı'nın kuruluş felsefesine uygun olarak Kayseri Şubesinin Kurucu Üyesi ve Genel Başkanlığını yerine getirmiştir.

Değerli Dostum,

Mesleğinin zirvesindeyken 45 yıl sonra mesleğinizi bıraktınız. İyi ki de bırakmışsınız.

Yoksa Kayseri Kültürüne, sanatına, değerlerine, edebiyatına böylesine kim hizmet edebilirdi?

Akademik bir kişinin titizliği ile ondördüncü kitabı kim yazabilirdi?

En son basılan ve Kapadokya kimin? sorusunun cevabını belgeler ile kanıtlayan "KAPPADOKIA KRALLIĞI" kitabı ile de Kapadokya, sayenizde tarihte yerini almıştır.

Benim sunuşunu yaptığım ve şimdilik ondördüncü kitabınız olan

TANRI DAĞ

ARGAİOS

"Erciyes" ile

Kralların sığındığı dağı yine bilgi ve belge ile anlatmışsınız.

Kendisini çaresiz gören, sığınacak bir yer arayan kralların ve halkının sığındıkları, gücü ve kudreti onunla paylaşan, onunla anılan bir DAĞ ancak böyle büyüleyici anlatılabilirdi.

ALİ EMİRİ'nin

"Kitap karıştırılmaz,

Ziyaret edilir"

sözünden hareket ederek tüm dostlara,

“Lütfen kitap, kütüphane ve kitapçılara daha çok zaman ayırınız.

Onlar sizden ziyaret bekliyorlar.”

Mehmet AKGÜL

İstanbul, 02.03.2021

BİRİNCİ BÖLÜM

Biz, yeryüzünü bir döşek, dağları da kazıklar yapmadık mı? (Nebe, 6)

Giriş

İnsanlar yaratıldıkları ilk günden itibaren kendi güçlerinin tabiat güçleri karşısında ne kadar çaresiz olduğunu anlamışlar ve daha güçlü bir yaratıcı gücün olması gerektiğine inanmışlar ve böylece tanrı kavramı ortaya çıkmıştır. Tanrıların varlıklarını belirledikten sonra, onların yaşadıkları yerlerin de göklerde olabileceğini hayal etmişler. Dağları da göklere yakınlığı sebebiyle tanrısal varlıkların yaşadıkları veya dünya ile iletişime geçtikleri mekânlar olarak görmüşler. Dağ kültürleri incelendiği zaman, dağlar, dünyanın merkezi, dinsel vahiy yerleri, tanrısal varlıkların oturdukları veya yaşadıkları yerler ve tanrının kendisi olarak düşünülmüştür. Başka bir ifadeyle onlar yüceliği, gücü ve kutsalı temsil etmiştir.

Hemen bütün inanç biçimlerinde dağların bu etkileyici sıfatları önemle vurgulanmıştır. Persler ayinlerini yüksek dağların tepelerinde yapmışlar, Grekler ve Romalılar Olimpik tanrılar adını verdikleri; Zeus (Jupiter), Hera, Poseidon, Demeter, Athena, Hestia, Apollon, Artemis, Ares, Afrodite, Hephaestus ve Hermes adlarındaki 12 tanrıyı İda ve Olympos ismini verdikleri yüksek dağlarda (Yunanistan'dakinden başka Anadolu'da içlerinde Erciyes'in de bulunduğu 20 civarında dağ bulunmaktadır.) yaşatmışlar ve hayalî tanrı hikâyeleriyle geniş bir mitolojik kurgu oluşturarak tapınmışlar.

Doğanın şekillendirdiği bir yaşam biçimine sahip olan Hititler, dağları da kutsal kabul etmiştir. Hititlerin Kumarbi efsanesine göre Gök kralı Alalu, "Lalapandua" adındaki dağda kaldığı gibi, Fırtına tanrısı Teşup da korkusundan "Kandurna dağına kaçmıştır. Yine bu efsaneye göre tanrılar "Şepişa" dağında toplanırlardı.

Sina dağı Yahudilikte ve İslâm'da Tanrı'nın tecelli ettiği ve Hz. Mûsâ ile konuştuğu yer olduğu için kutsaldır.

Hız. Adem ve Havva'nın Arafat Dağında buluşması, Hız. Musa'nın Allah'ın emirlerini Tur Dağında alması ile Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetlerinin Nur Dağında gelmiş olması ve "Biz bu Kur'an-ı bir dağa indirseydik, Allah'ın korkusundan onu baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri düşünsünler diye insanlara veriyoruz (Haşır 21) , Yer yüzünde kibir ve azamete yürüme! Çünkü sen asla yeri yaratamazsın ve boyca da dağlara erişemezsin (İsrâ 37)" gibi bir çok ayette dağlara atıf yapılması İslâm Dininin de dağlara ne kadar önem verdiği kanıtıdır.

Dağlar Mezopotamyalılar tarafından "öte dünyanın eşiği" olarak görülmekteydi. Mezopotamya toplumlarının dinî düşüncelerine göre ruhlara, ölümler diyarına dağları geçerek gitmekteydiler. Asur dilinde ölmek için kullanılan terim "dağlara tutunmak/yapışmak" olmuştur.

Özellikle ilkel toplumlarda dağların kutsal sayılmasının bir diğer sebebi ilâhların ikamet ettikleri yerler olarak kabul edilmeleridir. Homeros'un naklettiğine göre; ilâhlar sarp tepelerden iner, taraftarlarına yardım ettikten sonra tekrar oralara çıkarılmış. Eski ilkel dinlerde fırtına tanrısı v.b. gibi Dağ Tanrıları görülüyor.

Sümer, Hitit, Kaldeli ve Mısırlılara göre dağlar ışık ve nur âlemi olan gökyüzünün direği idi. Mısırlılar yaratıcı Tanrı'yı İlkdağ'a oturtur ve tasvirlerini böylece tapınaklara koyarlardı. Çinliler, Kuan-lung ve Ki-lien sıradağlarını kutsal saymışlardır. Fenikeliler 'de yüce dağlar kutsal sayılır, âyinler ve tapınaklar yükseklerde yapılırdı. Lübnan dağları kutsal dağlardı. Babil de, dünya dağını n kutsal iki tepesi inancı vardı r. Dağ, yerin sembolüdür. Zikkurat zaten dağın tasvirinden ibaret bir mabettir. Polinezya'da dağlar kutsaldır. Hintliler için, Kailos ve Himalaya kutsal dağlardır. Hint kozmolojisine göre, dünyanın merkez noktasında Meru bulunuyor ve onun etrafında güneş, ay ve yıldızlar dönüyor, gene o dağda tanrılar oturuyor.

Moğollarda, en yüksek dağlar "Dağ-İlah" şeklinde düşünülür ve Gökte yaşayan ilahın yeryüzüne yer bir dağ olurdu. Moğollar, Burhan-Kaldun'u kutsal saymışlardır. Bundan başka çevredeki bir sıra dağlar Onlar için kutsaldı. Japon dininde (Şintoizm) de, mukaddes dağlar yeryüzünü doldurmuştur. En kutsal dağ olan Fujiyama'ya gidilip, yeni doğan güneşe tapınış parlak bir ibadet sayılır. Japonya'da halen birçok dağlar ziyaret edilir, oralarda dilek ve adakta bulunurlar. Perslerin kutsal dağı Elburuz idi:

Samirilerin yeryüzünün merkezi saydıkları kutsal dağı Gerizim'dir. Burayı bir hac gibi ziyaret eder ve burada kurban keserler. Onlar için Siyon yerine Gerizim dağı kutsal dağdır. Cermenlerde, dağlar tanrıya hizmet ve ibâdet için sevilen yerlerdir. Wodanberg, Donnersberg, Fröberg, Odinsberg, Torsberg gibi adlar hep onun ilâhi anlamını gösteriyor. Masalarda yaşayan dağ perisi, dağ cini, putperestlik dönemine dayanan, dağda bulunan, yıldırım, gök gürültüsü, sis, yağmur ve karı aşağıya gönderen iyi insanlara dost bir varlık olarak geçmektedir. Kafkas dağları, Mitolojik olup kutsaldı¹.

Türkler, İslâm öncesinde Gök Tanrı inancı sebebiyle dağlara kutsiyet verirlerdi. Ötüken ve Tanrı Dağlarını konuşan ve duyan varlıklar olarak düşünüyor ve onları kutsal tanrı makamları olarak düşünüyorlardı. Nitekim Orhun Abidelerindeki "İduk Ötüken" tabiri "kutsal Ötüken" anlamına gelmektedir. Bu inancı İslâmiyet döneminde de kısmen devam ettirmişler Erciyes gibi yüksek dağlara yücelik, heybet ve bereketi sebebiyle sevgi ve hayranlık beslemişlerdir.

Çinli'lerin Tiyanğ-Şanğ dedikleri Tanrı Dağları, Hintli'lerin Mero ve Parvata (Himalaya) gibi dağlar, yüksek tanrıların oturduğu dağlardı. Moğollar da 7000 metreden yükseğe ulaşan bu dağlara saygı gösterir, "Han Tengeri" derlerdi. Bu dağlardan sayılan "Göktürk, Buzdağ Ata ve Afrasyap" ta önemli, kutsal dağlardı. Orhun abidelerinde; Türklerin ilk yetiştiği yer olarak gösterilen "Ötüken dağı" da daima "Mübarek Ötüken Dağı" denilerek kutsanmaktadır.

Altaylı'lara göre dünyanın yaratılışından sonra ilk insan, ağzındaki toprağı tükürünce bundan dağlar meydana gelmiştir. Bir başka efsaneye göre de, tanrı Kara Han, yarattığı toprak üzerine bir kuş gönderdi. O kuş bu toprakları gagaladı, çıkıntılar birer dağ oldu.

Altaylı'lar her dağı bir ruhun temsilcisi sayar, onlara kurbanlar keser, dualar ederdi. Şaman dualarında dağ adları çok geçer. Dağlara yalvarır, medet umulurdu. Altay dağları için dualarında; *"Atalarımız, büyük babalarımız zamanında tanrı olmuşsun. Yer ve deniz yaratıldığı zaman atalarımız ve analarımız sana inanmışlardı"* derlerdi². Han-Yoan dağı da Hun'ların her yıl tanrıya kurban kestikleri bir dağdır. Her Türk aşiretinin bir ırmağı olduğu gibi bir de dağı vardır. Irmak kenarı onun kışlağı ise, dağ da yaylağı idi³.

Deniz seviyesinden 3916 metre yükseklikle Anadolu'nun en yüksek beşinci dağı olan Erciyes te insanlık tarihi boyunca, gerek tarihsel gelişim, gerekse doğal görünüm

¹ Tanyu Hikmet, Dinler Tarihi Araştırmaları, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 120 Ankara Üniversitesi Basımevî – 1973 S. 6-7

² Uraz Murat, Türk Mitolojisi, Düşünen Adam Yay. İstanbul, 1992

³ http://derebucaklilar.dostweb.com/ekoloji_dagyaylacilik.html.

ve oluşum açısından Türkiye'nin en karakteristik dağlarından biri olarak daima ilgi çekmiş ve birçok şair, yazar ve tarihçi tarafından farklı yönleriyle önemle dile getirilmiştir. Ancak dağın antik çağ insanları tarafından algılanması daha da incelenmeli ve yorumlanmalıdır.

Tarih Boyunca Erciyes'in Bilinen Adları

Heybeti ve güzelliği ile tarih boyunca bölgeye gelen insanları etkilemiş olan Erciyes, birçok tarihî ve dinî belgede farklı isimlerle önemle zikredilmektedir. Bilinen ilk belgelerden olan Hititçe metinlerde Sümerogram olarak yazılmış HUR.SAG.BABBAR (beyaz dağ) ve HUR.SAG. d U (Fırtına Tanrısının dağı) sözlerinden⁴ kastedilen dağın Erciyes olduğu da iddia edilmiştir. Erciyes in protohistorik devirlerden beri büyük tanrılar mertebesinde tapılan bir dağ olduğu bilindiğinden bu iddianın gerçeklik payı büyüktür. Hititler döneminde dağa, tanrılarının adı olan **Tapala, Piskuruuwa** ve **Masku Dağı** isimleri de verilmiştir⁵.

Erciyes'e Hurrice, **Namni** adı verilip, O'nun Hititlerce insan şeklinde bir tanrı olduğu kabul edilmekteydi.

Keza Mezopotamya'dan gelenlerin de dağı kutsadığını ve Erciyes'in ismini "**Aşkaşıpa**" olarak belirtip Kaniş ile Asur arasında yapılmış antlaşma metnine aldıklarını tespit edebiliyoruz. Bu anlaşmanın başlangıç satırlarında Mezopotamya kökenli tanrılardan; Fırtına tanrısı Adad, Ay tanrısı Sin ve Güneş tanrısı Şamaş ile bir Anadolu tanrısı olan Kubaba'nın adları okunabilmektedir. Burada "**Kaniş ülkesinin dağı Aşkaşıpa**" şeklinde önemli açıklama bulunmaktadır. "Kaniş ülkesinin tanrıları" olarak takdim edilen tanrılar arasında tanrılaştırılmış **Aşkaşıpa** dağı ile Tanrıça Kubaba'nın isimleri geçmektedir⁶. Buradan Klasik devirlerde adı **Argaios** olan Erciyes'in Anadolu yerlilerinin dilindeki adının **Aşkaşıpa** olduğunu öğreniyoruz. Nitekim yerli tüccarlar, Asurlu tüccarlarla yaptıkları anlaşmalarda "Kaniş ülkesinin kutsal dağı ve tanrısı **Aşkaşıpa**'nın önünde" diye imzalıyorlardı⁷.

⁴ "Fırtına Tanrısı demir boğa (olarak); Arnuuanda dağları topuz (olarak), üzerine demirden bir tasvir (heykel), yapılır; Harranassa dağları topuz (olarak), üzerine demirden bir tasvir (ve) beyaz dağlar üzerine demirden bir tasvir, yapılır. (Savaş Özkan Savaş, Hititler'de "Fırtına Tanrısı" İle "Boğa Kültü" Üzerine Bazı Gözlemler ve Yorumlar, Dergipark s.116)

⁵ **Alexis Belis** J. Paul Getty Müzesi

⁶ Günbattı Cahit, **Kültepe – Kaniş Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2012 s. 183

⁷ Kültepe Kazı Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu'nun açıklamaları, 08. 04. 2016

Aşkaşıpa adının geçtiği tablet
(Kültepe Kazı Başkanı Sn. Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu tarafından gönderilmiştir.)

Anlaşılabacağı üzere Erciyes 'in ilk adları; Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde **Aşkaşıpa**, Hurrice'de **Namni**, Hitit dilinde **Harhara, Harahara, Harihari**⁸, **Harki** ya da **Harkasos** olarak geçer. Harkasos; beyaz, gümüş gibi parlak veya akdağ anlamlarına gelmektedir. Kayseri'nin 10 km. güneyindeki Hisarcık'ta bulunan bir kitâbede "**Anadolu'nun en yüksek dağı Harharas**" cümlesinin yer alması Harhara, Harharas veya Harkasos'un Erciyes dağı olduğunu ispatlamaktadır (M.Ö. 8.Yüzyıl-Kral Kurti

⁸ Günbattı Cahit, **Kültepe-Kaniş**, Kayseri Büyükşehir Yay. Kayseri 2012, s. 186

dönemi)⁹ ve Hitit tanrılarında biri olarak bilinmektedir (Dağ-tanrı ya da tanrının mekânı inancı). Ya da Hititlerin ritüellerinde tanrıyı çağırdıkları zaman tapınağın veya ritüel alanının yakınlarında bulunan en yakın dağa geldiğini anlayışı vardı. Bu inanç, tanrıların gökyüzünde yaşadıklarını ve dünya ile iletişime geçecekleri zaman ilk ulaşım noktalarının dağlar olduğunu ifade etmektedir. Hat ta ölen Hitit krallarının da tanrılar gibi dağlarda bulunduğu/yaşadığına inanıyorlardı. Hititler, dinî hayatlarında gerçekleştirdikleri ritüellerin veya festival kutlamalarının bir bölümünü dağlarda gerçekleştirmekteydiler. Hititçe bir metinde; *“İlkbahar geldiği ve şimşekler çakmaya başladığı zaman ... rahipler ... Dağ Tanrısı Halwanna'yı dağın tepesine çıkartırlar. Eğer bölge düşman kontrolü altındaysa, onlar, onu, dağa (dağdaki) ağacın altında durahuwaşi taşına götürürler. Onlar ekmek bölerler ve içki sunarlar.”* O halde bölgenin en yüksek dağı olan Erciyes, Hitit tanrılarında ulaşılacak en kutsal mekândır.

Erciyes'te tanrısını arayan ve ona sunu yapan, Asur kralı II. Sargon'un taht'a çıkardığı Kral Kurti'nin (M.Ö.717-713) diktirdiği bu önemli taş yazıtta; Erciyes'in en eski adı olan HARHARA kelimesi geçmekte, Bölgede ceylanların varlığından ve dönemin kralı Kurtis adından bahsedilmektedir.

Harhara adının geçtiği Hisarcık Kitâbesi

Hisarcık köyü, Gürle Mevkî Töptepesi olarak bilinen bölgede doğal bir düz kaya yüzeyi üzerine yazılmış başka bir yazıt da ilk olarak 1901 yılında Waldemar Belck

⁹ 1900 yılı civarında yerel yöneticiler tarafından İstanbul'a gönderilmiş ve bugün Eski Şark Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. 60'a 60 cm. boyutlarındaki bazalt bloğun bir yüzünde Luvi hiyeroglifi ile yazılmış, Harhara dağına adak olarak sunulan ceylanlardan bahseden 3 satırlık bir yazı yer alır. Yazının sonunda adı geçen Kurti, muhtemelen Bahçeköy stelinin yazarı olan kral Kurti ile aynı kişidir. Bu yazıt M.Ö. 800 yılı civarında yazılmıştır.

tarafından rapor edilmiştir. Luvi hiyeroglifi ile yazılmış iki satırlık yazıt, Harhara¹⁰ dağına (Erciyes dağı) sunulan bir adak hakkındadır ve son satırında Kurtis ismi okunmaktadır¹¹.

Transliteration	Translation
1. § 1 <i>á-mu-wá/i-mi¹*273-pi-ri+i-sa₄ pi²-ni-sa SOL-wa/i+ra/i-mi-sa</i>	I (am) Warpiris(?) the Sun-blessed ...
2. § 2 <i>a-wa/i-mi MONS-ti-na ha+ra/i-ha+ra/i-na 9 -ta (GAZELLA) i+ra/i-wa/i-ti-i á-ha</i>	I celebrated Mount Harhara nine times(?) with an irwa-gazelle.
§ 3 <i>9-ti-sa-ha-wa/i-ti[-i²] ANNUS-sa₄-si-sá-² REL-ti ta-i</i>	And when(?) the "year's ninth" comes,
3. § 4 <i> wa/i-tu-u 9-ta i+ra/i-wa/i-ti ...wa/i²-ba</i>	(as) I ...-ed you nine times(?) with an irwa-gazelle,
§ 5 <i>a-wa/i á-wa/i-² ba-tu+ra/i-la-² PUGNUS.PUGNUS-la tu-wa/i-na si-sá+ra/i-li-na ku+ra/i-ti-sá SERVUS-ta₅-na</i>	I shall make your SISARALI- Kurtis's servant ...

12

"Ben Güneş'in kutsadığı Warpiris, Harhara Dağı'nı dokuz kere İrwa-gazeli(ceylan) ile kutladım. Ve ne zaman yılın dokuzuncusu gelirse,im gibi dokuz kere İrwa-gazeli ile SISARALI Kurti'nin hizmetkarı yapacağım."

Klasik dönemdeki adıyla Kapadokya denilen bu bölge, daha erken olan bu dönemde Geç Hitit ya da Tabal olarak anılıyordu ve batıda Tyana'dan (Kemerhisar) doğuda Milid (Malatya) bölgesine kadar uzanıyordu. Tabal konfederasyonuna bağlı 24 küçük krallık mevcut olup bunların en önemlisi hatta başkenti Tyana idi¹³.

Assur Kaynaklarına Göre: II. Sargon, M.Ö. 718 yılında, Sinuhtu'lu Kiakki'yi yeminini bozduğu gerekçesiyle itham ederek Tabal'dan sürmüştü ve yerine Atuna/Tuna kralı **Kurtis**'i getirmiştir. Tabal kralı Kurtis, M.Ö. 718- 713 yıllarında krallık yapmıştır.

¹⁰ Bu isimdeki Harh kökü çivi yazısı Hititçede "Harhis (Beyaz)" sözcüğü ile uyumludur.

¹¹Hawkins, J. D. *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions, Vol 1*, Berlin, 2000: 483-85, 496-97 and pls. 268-69, 277.

¹² Hawkins, John David, *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions, Volim I, Inscriptions of the Iron Age*

¹³ Memiş Ekrem, *Genel Tarih, Konya*, 2002, s.261

18

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Tabal Bölgesinde, Krallıkların birer Geç – Hitit krallığı olması sebebiyle Hitit inanış ve adetleri devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu inanca göre Argaios, hem bir baş

19

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

tanrı hem de yemin tanrısı konumunu korumaktadır. Zirvenin birkaç metre aşağısında insan eli ile yapılmış olan 16 metre derinlikteki bir tünel, senenin belli günlerinde ayınların yapıldığı mekân olmalıdır. Zira 3916 metre yükseklikteki yalçın bir dağın zirvesine böyle bir tünel kazmanın mantığı başka türlü izah edilemez. Daha sonra Hellen kültüründeki insanlara da tapınım mekânı olmuş olan bu kutsal dağ ile mağara, Hititler 'in Hargas ismiyle bildikleri dağ ile Grekçede “Beyaz Parıltılı Dağ” anlamına gelen Argaios 'un aynı dağ olduğu konusunda hiç şüphe bulunmamaktadır.

Erciyes volkanik özelliğiyle Pers döneminde Perslerin inancı “Ateş kültü” için de Kapadokya’da uygun bir zemin oluşturmuştur. Dağın “kutsallık” kazanmasındaki en önemli özellikleri olan yüksekliği (3916), Zirvelerinin karla kaplı olması gibi unsurlarının yanı sıra volkanik bir dağ olmasının da önemi fevkalâde büyüktür.

Perslerin yerleşim alanı olarak Kapadokya’yı tercih etmelerinin belki de en büyük sebeplerinden birisi de Zerdüştlük ve “Ateş Kültü” biçimindeki dinsel inançlarından kaynaklanmaktaydı. Bu bakımdan Volkanik Erciyes Dağı bölgesi bu kült için en uygun yerlerden biri olmalıydı. Magus (ateş yakıcı) adı verilen pek çok İranlı rahip de bu bölgeye yerleşmişti.

Kappadokia Krallığının ilk dönemleri olan M.Ö. II. yüzyılda Kral Orophernes döneminde (M.Ö.160-159) Erciyes’in adının **Ariadne**¹⁴ olduğu belirtilmektedir ve o dönemde dağın eteğine iki veya dört sütunlu bir de Zeus Polioukhos tapınağı bulunduğu kaynaklardan ve sikkelerden bilinmektedir. Kısa süren krallığı sırasında Orophernes, Ariarathes V’ten farklı olarak Kappadokialılar’ın din ve geleneklerini küçümseyerek, İonia’nın adetlerini benimsetmeye çalıştı. Ayrıca halka çok kötü davranıyor, onlardan her vesile ile para koparma yolları deniyordu. Hatta ordusunun ve diğer adamlarının maaş ve giderlerini karşılayamadığı için isyan çıkmasından korkarak çok eski zamanlardan beri kutsal alan olan **Ariadne** Dağının eteklerinde yer alan Zeus Polioukhos¹⁵ Tapınağını yağmadı. Bu soygunla onların ücretini ödedi. Ariadne dağı adıyla belirtilen bu yer büyük ihtimalle Argaios’tur¹⁶. Bu durumda tanrının kutsal alanının, Orophernes’ten çok daha önceki zamanlarda inşa edildiği sonucu ortaya çıkar. Baydur’a göre ise, Zeus Polioukhos kültü Atina ile ilişkilerin yoğun olduğu Orophernes zamanında bölgeye gelmiştir¹⁷. Birçok Roma sikkesinin arka yüzünde Argaios dağı ile beraber iki ve dört sütunlu; Hadrianus dönemi ile beraber de altı sütunlu tapınak görülür. Iulia Mamea zamanına kadar görülen bu sikkelerdeki tapınak

¹⁴ Hakman Meral, A.G.Tez, s: 113 (Mitolojide Minos kralının kızının adı)

¹⁵ Polioukhos: Zeus’un şehrin sahibi ve koruyucusu sıfatıdır.

¹⁶ Hakman Meral, A.G.Tez, s: 113

¹⁷ Baydur s:131

bir ya da daha fazla yapıya ait olabilir. Ancak büyük ihtimalle bunlardan biri Zeus Polioukhos Tapınağı'na işaret etmektedir¹⁸.

Antik dönemde Erciyes'e Grekler **ak- ışılı** anlamına gelen **arga** kelimesine Hellen dilinin eklerinden olan -ios- ekini getirerek **Arga ios** ismini koyarlar. Strabo, dağı Latince Argaeus (Ἄργαῖος) adı ile zikretmektedir. Hellence; Argaios ya da Argaeos **Argaios**¹⁹ yani beyaz, ışılı veya "**Gümüşdağ**" anlamlarıyla takriben onbirinci yüzyıla kadar kullanılmıştır. Argaios olarak Grek mitolojisinde de önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Mitolojide "*Büyük Klikia'nın²⁰ tabiat olaylarının yaratıcısı, yüz başlı ejderi olan Typhoeus'un büyük tanrı Zeus'un Olympus'u olan Argaios'un eteklerine yerleştiği ve Zeus'un ona şimşekler fırlattığı Typhoeus'un da karşılık olarak volkanlarla cevap verdiği ve sonunda ejderin yenik düşerek dağın dibine fırlatıldığı*" anlatılmaktadır.

Gre mitolojisinde aynı kökten gelen bazı tanrı isimlerine de rastlamaktayız. **Argeia**, Argos kralı Adrastus'un kızı- **Argeius**, Likymnius ile Perimede'nin oğlu- **Argeus** ise, Phriksos ile Khalkiope'nin oğlu olarak tanrılar ailesinde gösterilmektedir²¹. Zayıf bir ihtimal olmakla beraber bu isimlerle alakalı olduğu düşünülürse, antik dönemlerin tanrı inancına yakın bir isim olduğu da iddia edilebilir.

Anadolu yazılı kaynaklarında adı geçen ilk coğrafi nokta Erciyes Dağıdır. Dağın adının Kültepe tabletlerinde ise "Aşkaşıpa", Hititlerde "Harki "(Beyaz Dağ), M.Ö. birinci binde "Harahara" ve klasik dönemde "Argeus", olduğunu belirtmiştik.

Asur Ticaret Kolonileri döneminden Orta çağa kadar ki birçok belgeden Erciyes'in kutsandığı, senenin muayyen günlerinde zirvenin yakınlarında kurbanlar kesildiği ve ayinler yapıldığı anlatılmaktadır. Nitekim dağın zirvesinde kuzey-güney yönünde uzanan, Aramice olduğu tahmin edilen yazılar bulunan bir mağara yer almaktadır ki buranın Roma İmparatorluğunun paganizmden vazgeçerek Hristiyanlığı benimsediği 4. Yüzyılın son çeyreğine kadar (381 yılı, İmp. I. Teodosius dönemi) ayin ya da tapınma mekânı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Selçukluları döneminde **Ercâs** ve **Eryâs** olarak ifade edilmiştir. Türk Memlûk Sultanı Beypars'ın 1277 yılındaki Anadolu seferine sultanın yanında katılmış bulunan kâtibî Kadı Muhyiddin İbnü'Abdu'z-Zahir Kayseri'ye yaklaşınca gördüğü Alıdağ ve Erciyes'i "*Ercâs (Eryâs) dağı, bu dağdan (Asib=Alıdağı) yüksektir. Anadolu halkı bu dağın (Erciyes'in) ünü ve onun dünyadaki bütün dağlardan yüksekliği ile ilgili birçok sözler söylerler. Gerçekten bulutların dağın eteklerine kadar inmiş olduğu*

¹⁸ Erkiletlioğlu Halit, **Kappadokia Krallığı ve Roma Bizans Dönemi**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Tarih Dizisi, Kayseri 2019 s.96

¹⁹ Gümüş ya da beyaz dağ- Hint-Avrupa dillerinde **arg** beyaz, parlayan demektir. Gümüş' e de parlak beyaz yapısından dolayı Argentum denilmekte ve Ag rumuzu ile gösterilmektedir.

²⁰ Roma çağında Argaeos yöresine zaman zaman Klikia adı verilmekteydi.

²¹ <https://ozhanozturk.com/2017/10/13/yunan-mitolojisi-sozlugu-ao-ar/>

*görülür. Üzerindeki kardan, kışı yazından ayırd edilmez. Pusunun yoğunluğundan akşamı sabahından anlaşılmaz.*²² İfadeleleriyle anlatırken o dönemde Erciyes için kullanılan **Ercâs** ismini vermektedir.

Osmanlı dönemlerinde **Ercis** dendiğini, 1650 yılı civarında Kayseri'yi ziyaret etmiş bulunan Evliya Çelebi'nin meşhur eseri Seyahatnâme'den öğreniyoruz. Yine bazı kaynaklarda **Cebel-i Ercis, Elcazip, Kûh-ı Ercis**²³ (Ercis Dağı), isimleriyle anılmaktadır. Başka bir kaynakta; "Sözü edilen dağa Erciyas dağı denilmesinin sebebi, Kapadokya krallarından birinin oğlu olduğu tarihî rivayetlerde belirtilen peygamberlerden 'Circis' aleyhisselâma nispet edilerek, Circis sözünden veyahut Rumca beyaz anlamına gelen **Erkiyos** dan bozularak söylenmiş olması muhtemeldir" dendiği belirtilmiştir²⁴.

Erciyes'in bu volkanik yapısı sebebiyle yağın kar ve yağmurlar üstünde tutunamayıp hızla alt katmanlara inmektedir. Bu yüzden de halk arasında "**altına işeyen dağ**" ismi takılmıştır.

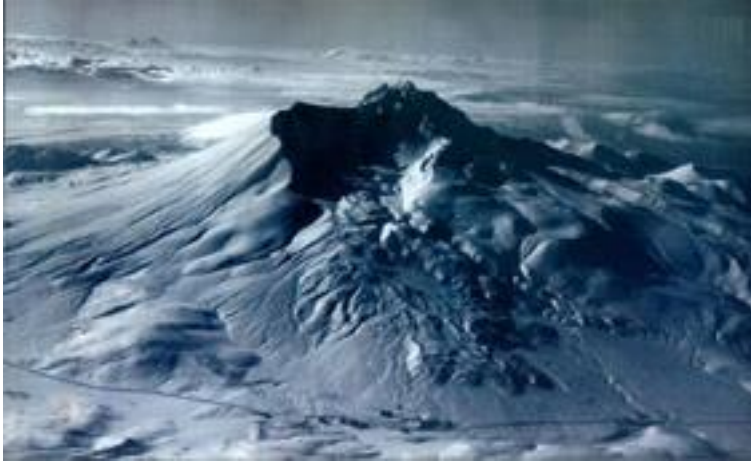
Develi halkının bazılarının **Everek Dağı** ismini kullandıkları bu muhteşem dağ için yakın zamanlarda ise bir ara **Erceyis, Erciyas, Erciyeş** ya da **Erciyaş** adları literatüre geçmiştir. Bir ara TDK imlâ kılavuzlarında **Erciyeş** olarak yazıldıysa da 1996 ve 2000 yılında basılan imlâ kılavuzlarında **Erciyes** olarak yazılmış olup, resmî ve gayri resmî kayıtlarda **Erciyes** olarak tescillenmiştir.

*"Nice görsem seni **Everek Dağı**
Yüreğimde bir incecik sızı var
Ah ile geçirdim ömrümün çağı
Şu alımda ne bitmedik yazı var
Çoğu gitti şu ömrümün azı var oy oy (Ahmet gazi Ayhan)*

²² Sümer Faruk, **Yabanlu Pazarı**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay. 14, İstanbul 1985, s. 82

²³ **Evliya Çelebi Seyahatnamesi 3. Kitap**, Hazırlayanlar; Kahraman S. Ali, Dağlı Yücel, YKY. İstanbul, 1999 s. 111

²⁴ Ahmet Nazif Efendi, **Mir'at-ı Kayseriyye**, Haz. Mehmet Palamutoğlu, Kayseri Özel İd. Müd. ve Kayseri Belediyesi s. 5

Erciyes Ve Çevresinin Oluşumu

Erciyes'in volkan olarak hareketi, yer kabuğunun soğumaya başlayarak şekillendiği "3. Jeolojik zaman" (Senezoik zaman) döneminde başlar. Çevre geniş göllerle çevrilidir. Bu göllerin ortasında faylardan çıkan lavlar, geniş bir alana yayılarak adeta dağa volkanik bir temel oluşturur. Erciyes ilk defa Üst Miyosen'den itibaren yani günümüzden yaklaşık 25 milyon yıl önce ve volkanik (püskürük) kayaların andezitik lavlarla başladığı çok güçlü bir hamleyle fışkırarak patlar. Volkan muhteviyatı müthiş bir yığılma ile takriben 4300 metre yüksekliğe erişen bir volkan dağı oluşturur. Tepede bulunan krateri iki baca beslediği için, buradan fışkıran lavların iri parçaları göl içerisinde tortulaşarak yeni bir tabaka; ince toz parçaları ise dağın 100 km ötesine kadar savrulur buralarda kül yığınları meydana getirir.

3 milyon yıl önce ana koninin volkan bacasının tıkanmasıyla birlikte yamaçlardaki birçok ikincil konideki faaliyette durur. Dördüncü jeolojik zamanın son döneminde dağın yamaçlarından bazalt lavlar fışkırmaya devam eder. Bu patlamalar sonucunda Büyük ve Küçük Kızıltepler oluşur²⁵. Volkandan fırlayan lavlar 100 km çapındaki bir çevreyi etkilemiş ve bu alan içinde kat kat yığılmalar meydana getirmiştir.

Çok uzun süren bu dönemden sonra sakinleşen Erciyes'in bu defa çevresinde yer kabuğu hareketleri başlamıştır. Arazideki genel kırılmalar, yükselmeler ve çökmeler sonucunda Kayseri Ovası da takriben 200 metre çöküntüye uğrayarak bu gün kuzeyde Erkilet, doğuda Mimarsinan ve kuzeydoğuda Talas'ta ölçülen 1250 metre civarındaki yükseklik kodundan Kayseri düzlüğünde ki 1050 metreye düşmüştür.

Uzunca bir zaman susan Erciyes günümüzden 2 milyon yıl kadar önce yeniden yer yer faaliyete geçmiş, bu defa dağın muhtelif yerlerinden ayrı ayrı birçok volkan bacasında püskürmeler başlamıştır. Lifos (2500 m), Karasivri, Beşparmak, Alidağı (1830 m) ve Yılanlı dağları (1619 m) bu dönemin yığıntılarıdır. Bu yeni konilerin

²⁵ Somuncu Mehmet, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Ansiklopedisi, Erciyes Dağı mad. İstanbul, 2010 cilt; 2, s. 178

oluşması sırasında dağın orta bölümünde "Peri Kartını, Dikkartın" ve "Selim Kartını" isimleri verilen büyük kayalık alanlar oluşmuştur.

1 790 000 yıl süren "4. zaman" da (Kuaterner dönem) eskilere göre daha cılız volkan püskürmeleri olmuştur. Büyük ve Küçük Kızıltepe'ler ile Hacılar ilçesinde bulunan Ön ve Arka Kızıltepeler bu dönemin volkan konileridir.

Bu püskürmeden sonra dünyada başlayan Buzul Dönemi'nde Anadolu'da Aladağlar, Cilo, Ağrı, Süphan gibi Erciyes Dağının da 3100 metreye kadar inen "Küçük Buzulu" ve 2300 metreye kadar da buzul aşındırmalarından oluşan izlerle ispatlanmaktadır.

Bundan takriben bir milyon yıl önceye rastlayan bu buzul döneminde Erciyes'i de kalın bir buzul tabakası kapladı. Dağın buzullaşma dönemi dördüncü zamanın başlangıcıdır. "Buzul Çağı" olarak da adlandırılan IV. Zamanın (Kuaterner) sonlarında yurdumuzdaki yüksek dağlarda olduğu gibi, Erciyes Dağı'nın yüksek kesimlerinde de buzullar oluşmuştur²⁶.

Erciyes Volkanında buzullaşma iki ana ve üç tali vadide gelişmiştir²⁷. Ana vadiler kuzeybatıda Aksu Vadisi ve doğuya uzanan Üçker Vadisi'dir. Bu vadiler birbiri ardına sıralanmış iyi korunmuş morenler içerirler. Dağın kuzeydoğusunda, güney ve güneybatısında sırası ile Öksüzdere, Topaktaş ve Saraycık Vadileri bulunur. Bu vadiler diğer vadilerde olduğu gibi buzul çökellerine sahip olmalarına rağmen buzullaşmanın boyutu nispeten daha küçüktür. Ayrıca, Aksu Vadisi aktif bir buzulu, Üçker Vadisi ise bir kaya buzulunu barındırmaktadır²⁸.

Buzulların yerleştikleri doruk çevresinde aşındırma etkisiyle dokuz büyük sirk (buz yalağı) oluşmuştur. Bunların en büyüğü dağın doğu kesimindeki Tekir Yaylası'nın yukarısındaki Üçker Buzyalağı'dır. Doruk çevresine yerleşen buzullar, buz yalakları ve vadiler içerisinde daha alçak kesimlere doğru sarkmışlardır. Erciyes Dağı'nın buralardaki büyük krateri, buzulların aşındırması ile silinmiş, dağın, herhalde 400 metre kadar daha yüksekte bulunan doruk bölümü böylece yıpranmalara uğramıştır²⁹.

Susarak bu dönemi yaşayan dağın buzullaşma dönemi dördüncü zamanın başlangıcıdır.

Bu süreç, bu günkü Kayseri'nin çevresindeki bulunan taş ocaklarının teşekkülüne ve Göreme çevresindeki Peri Bacalarının oluşmasına ve özellikle de bims dediğimiz krater küllerinin çevrede büyük küteller halinde bulunmasına sebep oldu. Tomarza ve Develi bölgesindeki bims yatakları, Cırgalan, Güzelyurt, Gessi çevresindeki taş ocakları, Ürgüp ve Göreme'deki rüzgârın aşındırarak oluşturduğu Peri

²⁶ Kayseri Yıllığı 1998; İl Çevre Değerlendirme Raporu

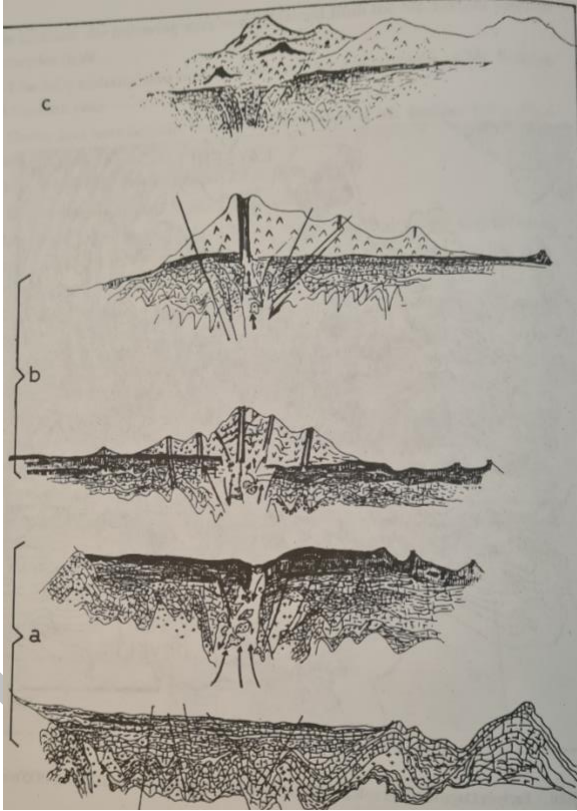
²⁷ Sarıkaya, M.A., Çiner, A. & Zreda, M., 2003. Late Quaternary glacial deposits of the Erciyes Volcano, (in turkish). Hacettepe University Bulletin of Earth Sciences, 27, 59-74.

²⁸Güner, Y., Emre, Ö., 1983. Erciyes dağında Pleyistosen buzullaşması ve volkanizma ile ilişkisi. Jeomorfoloji Dergisi, 11, 23-34

²⁹ 2 Kayseri Yıllığı 1998; İl Çevre Değerlendirme Raporu

Bacaları, Erciyes Dağı'nın bu dönemde püskürttüğü lav ve küllerin sonucu meydana geldi. Erciyes dağı, daha sonra uzun bir sessizlik dönemine girdi. Bu dönemde, çevresindeki gölün suları çekildi ve kara parçası oluşarak bunda da kırılma ve kaymalar meydana geldi. Tekir Yaylası, Koç Dağı, Sultan Sazlığı teşekkül etti. Dağ daha sonra yeniden faaliyete geçti. Bunun tarihi de takriben, 2 ya da 2,5 milyon yıl önceye rastlar. Bu dönemdeki patlamalarda küçük taş parçaları dağın etrafındaki volkanik tepelerin oluşmasını sağladı. Artık arazi, suların çekilmesiyle tamamen kara parçasına dönüşmüştür.

"Sönmüş bir Volkan" ya da "İhtiyar bir Yanardağ" olarak adlandırılan Erciyes, ilk harekete geçtiği dönemin izlerini tamamen kaybetmiştir. İlk bacalar şimdiki iki büyük zirvenin bulunduğu yerde kaybolmuş ve dağ bugünkü şeklini üçüncü ve son faaliyet döneminde almıştır. Dağın, ilk oluşumundaki yüksekliğinden de takriben 400 metre kaybettiği sanılmaktadır. Bu durumun dağın tek bir volkan yerine çeşitli volkanlardan meydana gelen bir "volkanlar topluluğu" oluşundan kaynaklandığı ayrıca işaret edilmektedir.³⁰

şeması³¹

Erciyes volkanının üç safhalı gelişme

³⁰<https://www.erciyesamalia.com/erciyes-dagi-tarihi/>

³¹ Güler Oğuz, **Antik Çağ İkonografisinde Erciyes**, İhsan Ketin, Erciyes Dağı Volkan Topluluğunun Jeolojik Evrimi, Arkeoloji Sanat Yay. İst. 1995, s.114

Erciyes Ne Zaman Sustu?

Erciyes'in günümüzden 2000 sene öncesine kadar faaliyette olduğu ve lav fıskırttığı gibi yanlış bir kanaat, bazı kitap ve makalelerde yer almaktadır³². Günümüzdeki Kayseri şehrinin oturduğu çanağın içinde biriken sularla göl haline gelmiş olan arazinin, daha sonraki milyonlarca yıl içinde bataklığa dönüşerek yer yer metan gazı yanmalarına sahne olmasını anlatan ve Milâd yıllarında Kayseri'ye gelmiş bulunan Strabon'un bu yanmaları "ateş çukurları" olarak tarif etmesini okuyan bazı çağdaş yazarlar da bu ifadeleri Erciyes'in hâlâ o yıllarda indifa halinde olması şeklinde yorumlamışlardır³³. Bu tezlerine gösterdikleri ikinci delil de bazı Roma sikkelerinde tasvir edilen dağın yamaçlarında gösterilen alev betimlemeleridir. Oysa bu sikkelerdeki şekillere o dönemlerdeki dinî inanç sistemlerine göre tanrı kabul ettikleri dağa kutsiyet vermek, onu yüceltmek anlamında yapılan imajlardan başka bir anlam yüklenemeyeceği gayet açıktır. Kaldı ki Kayseri'de basılan Roma sikkelerinin ekseriyetinde Erciyes ormanlarla kaplı olarak resmedilmiştir.

Biz, gösterilen bu zayıf delillere karşı Erciyes'in yukarıda belirtilen son faaliyetlerinden sonra ve özellikle de çevresindeki insanlı dönem denilen son 14 000 yıldan beri (insanlı dönemi 99000-148000 yıl önceye götüren iddialar vardır.) bir faaliyeti olmadığı kanaatindeyiz. Hele Tarih Çağları denilen son 5-6 bin yıl içinde faaliyet olmadığına dair elimizde çok miktarda güçlü kanıt bulunmaktadır.

Şöyle ki;

1- Erciyes'in çevresindeki volkan topluluklarından alınan jeolojik materyalin radiometrik yaşlarına göre; **a-** Kızılören'den alınan andezitik lav: 0,3 milyon yıl **b-** Soysallı yakınından alınan dasitik lav: 0,9 milyon yıl **c-** Erkilet yakınından alınan kaynaklaşmış ignimbrit (yanardağlarda püskürmeden sonra yamaçlardan aşağı inen kızgın, yoğun, akkor halde toz ve kül bulutlarının katılaşmış çökeltisi) 2,8 milyon yıl **d-** İncesu yakınlarından alınan ignimbrit 3 milyon yıl **e-** Ürgüp'ün güneydoğusundan alınan andazit lav kalıntısının : 10,1 milyon yıl **f-** Akköy ignimbritleri 8,5 milyon yıl **g-** Velibaba tepe ignimbritleri 2,7/ 3 milyon yıl olarak tespit edilmiş³⁴.

2- Son buzul döneminin sona erdiği tarih kabul edilen 14 000 yıl önceden günümüze kadar gelen Erciyes küçük buzulu bu dönem içinde herhangi bir patlama olmadığı kesin kanıtıdır. Bu gün küresel ısınma sonucunda Ağrı, Cilo, Süphan ve Kaşkar dağlarında az miktarda buzul kalmış, Erciyes'te ise sadece kuzey cephesinde, zirvedeki vadilerde ve kutsal mağaranın tabanında az miktarda buzul halen mevcuttur.

3- Günümüzden 4 000 yıl önce Anadolu'da hüküm sürmüş olan Hititler döneminde (M.Ö. 2000 -1200) ve Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde (1950-1750) **Aşkaşıpa**, Hurrice'de **Namni**, Taballar döneminde **Harhara**, **Harahara**, **Harihari**³⁵, **Harki** ya da **Harkasos** olarak isimlendirilen, adı verilen ve Hititlerce insan şeklinde bir

³² Baydur Nezahat, **Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul 1970 s.18

³³ Baydur, S:15

³⁴ Güler, A.G.E. İhsan Ketin makalesi s.104

³⁵ Günbattı Cahit, Kültepe-Kaniş, Kayseri Büyükşehir Yay. Kayseri 2012, s. 186

tanrı olduğu kabul edilen Erciyes'e çıkılıyor ve burada ayinler yapılıyordu. (ilerde geniş olarak anlatılacaktır.)

4- Erciyes'in zirveden sonra en yüksek tepesi olan Lifos üzerinde büyük bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Burası ilk dönemlerden itibaren bir tapınma merkezidir.

Taballar döneminin tapınak site devletlerinden birisi olma ihtimali yüksek olan bu alanda harçsız taşla yapılmış çok geniş ve uzun sur bedenleri bulunmakta ve surun içinde de çok miktarda askerî ve sivil bina yıkıntısı ile birçok horasanla sıvanmış sarnıç bulunmaktadır. Buradaki yerleşim kalıntıları Erciyes'in son tarih çağlarında faaliyette olmadığını kesin delillerindedir.

5- Kappadokia ve Roma zamanlarında şehrin Erciyes'in eteklerindeki tepelerde kurulduğu başta Strabon olmak üzere antik devir yazarlarının hemen hepsi tarafından ifade edilmektedir.

Tabii ki, Erciyes patlama halinde olsa idi eteklerinde bir yerleşim mümkün olamazdı.

6- Büyük Erciyes'in en zirvesinde kuzeyden güneye uzanan bir mağara bulunmaktadır. Duvarlarında okunamayan fakat çok eski dillere ait olduğu tahmin edilen yazılar bulunan bu mağaranın Kappadokia döneminde kutsiyetine inanılıyor ve senenin muhtelif zamanlarında buraya çıkılıp "dağ tanrısına" adaklar adanıp, dualar ediliyordu.

Nitekim bu mağara, M.S. 17 yılından sonra, bölge Roma hâkimiyetine geçtikten itibaren de kutsiyetini korumuş ve Erciyes tasvirleri ile Kayseri'de basılmış bulunan bütün sikkelerde önemle belirtilmiştir. Bu sikkelerin ekseriyetinde Erciyes'in sırtları ormanlarla kaplı olarak gösterilmektedir. O halde Kappadokia ve Roma dönemlerinde de Erciyes Dağında bir hareket olmadığı anlaşılmaktadır.

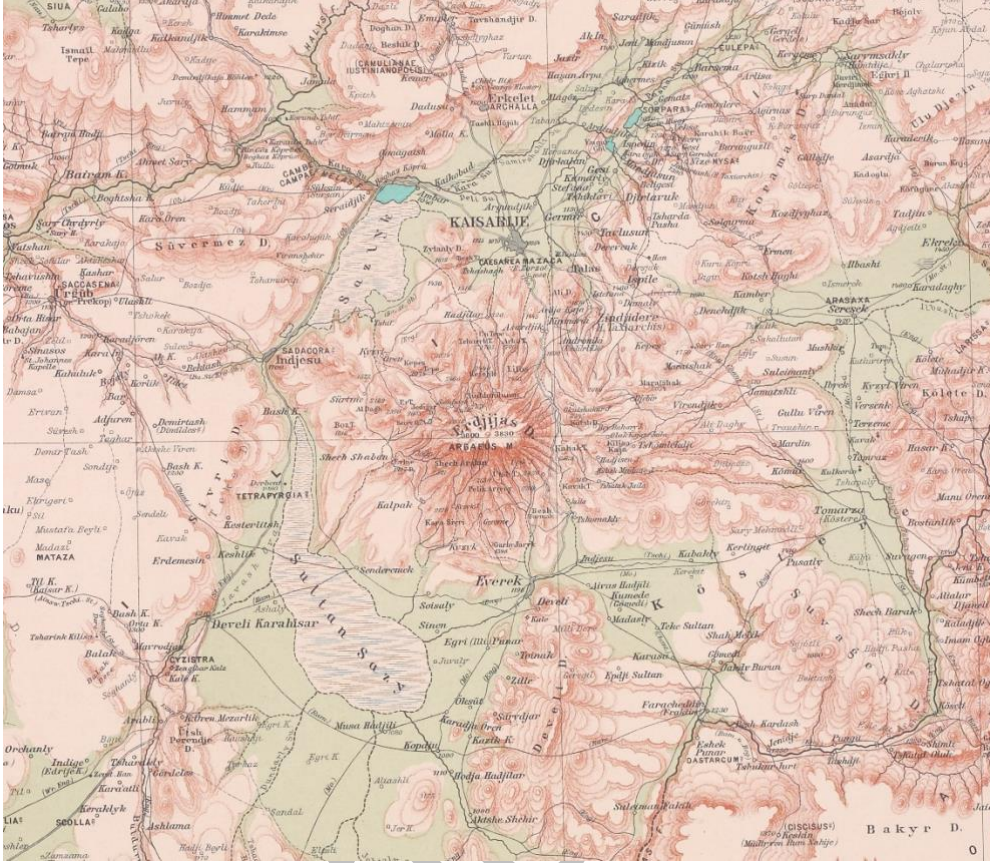
7- MTA resmî sayfasında da dağın püskürmesiyle ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır "Erciyes Dağı'nın tarihsel püskürmelerine ilişkin (bazı tarihi kayıtlarda M.Ö. 253 yılında püskürdüğü ifade ediliyor.) Kappadokia-Roma sikkeleri üzerindeki Erciyes dağı tasvirlerine dikkatle yaklaşılmalıdır. Nitekim Sultan Sazlığındaki metan çıkışları da tarihsel anlatılarda olası patlamalar olarak düşünülmüştür.³⁶"

Bilinen Son Püskürme: M.Ö. 6880 yılında olmuştur.

8- Ortaçağ'dan itibaren Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı İmparatorluğuna ait hiçbir kaynakta Erciyes'in volkanik faaliyet gösterdiğine dair herhangi bir bilgi yoktur.

Volkanik Özelliklerin Oluşturduğu Coğrafya

³⁶ Erciyes Dağı - MTA Genel Müdürlüğü
www.mta.gov.tr › volkanlar › holosen › erciyes_dagi

Erciyes Dağı, Yüzölçümü: 103582 ha olan 35,43°D boylam ve 38,58°K enleminde yer alan 3916 metre yüksekliği ile İç Anadolu Bölgesi'nin en yüksek, Türkiye'nin ise beşinci yüksek dağıdır. Yaklaşık 18 kilometre çapında ve yaklaşık 1100 kilometrekarelik bir alan üzerinde yükselen dağ, Kayseri'nin güneyinde yer alan volkanik bir küttedir. Dağın kuzeyinde Keykubat ve Sarımsaklı, güneyinde ise Develi ve Yeşilhisar ovaları bulunmaktadır.

Erciyes Dağı Orta Anadolu'nun sönmüş volkanları arasında olup, büyüklüğü ve yüksekliği ile en başta gelmektedir. Dağın 3916 m yüksekliğe erişen merkez konisine "Büyük Erciyes" denilir ve aynı zamanda dağın doruğunu oluşturur. İkinci tepesi ise bunun batısında yer alan "Safrakaya tepesi" ya da "Küçük Erciyes'tir" (2700 m.).

Ana kraterin büyük bir kısmı andezitler ve andezit tüflerinden, çok az bir kısmı da bazalt akıntılardan oluşmuştur. Püskürtmeler esnasında tüfler çevresinde bir hayli geniş alanlara yayılmış ve zamanla yağmur sularıyla daha da uzaklara sürüklenerek çevresindeki Neojen (23 milyon yıl önceyle 2.58 milyon yıl önce arasındaki jeolojik dönem) gölleri içerisinde tortulaşmış ve Neojen formasyonları oluşturmuştur. Erciyes Dağı volkanizması, dik yamaçları ve periyodik patlamalarıyla strato tipi volkan olup hem lav hem de tuf ve proklastik (volkan materyali) faaliyeti olmuştur. Erciyes volkanizması üç evrede oluşumunu tamamlamıştır. İlk evrede doleritik bazalt-tuf ve ignimbirit-olivinli bazalt ve bazik damar taşları, ikinci evrede bazik ortaç lavlar ile bazaltik andezitler, üçüncü evre de ise kuvarslı olivin bazalt-bazaltik tuf-bazaltik dayklar-andezitler ve sonra çeşitli proklastik (lapilli kül, süngertaşı v.b.) meydana

28

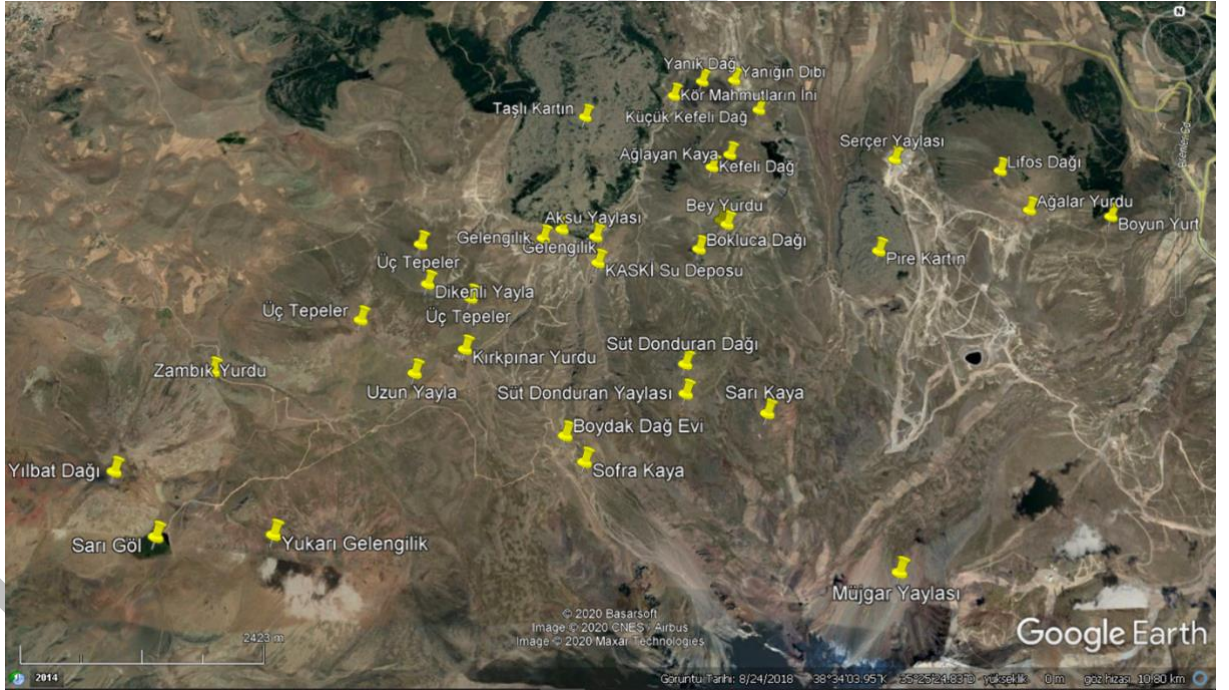
©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

gelmiştir. Erciyes Dağı ve yakın çevresindeki bazalttan riyolite kadar kalkalen ailenin tüm türlerini içermektedir. Bu volkanitlerden minerolojik bileşimleri, Pasifik çevresi ada yayı volkanitleri bileşimlerine uymaktadır, kimyasal bileşimleri ise Pasifik çevresi ve And tipi kayaç serileri arasında geçiş göstermektedir ve oluşumlarında kıta kabuğu önemli ölçüde etkili olmuştur³⁷.

Erciyes'in bu volkanik yapısı sebebiyle yağın kar ve yağmurlar üstünde tutunamayıp hızla alt katmanlara inmektedir. Bu yüzden de halk arasında "altına işeyen dağ" ismi takılmıştır.

Erciyes Dağı'nın Yakın Çevresindeki Fizikî ve Tarihi Oluşumlar

Ahmed Nazif Efendi'nin "Mir'at-i Kayseriyye" isimli eserinde "Erciyes dağı kollarından olmak üzere, Kayseri kasabasının dört kilometre batısında Yılanlı ve beş kilometre doğu güneyinde Ali Dağı adıyla bilinen iki dağ vardır. Yılanlı Dağı'nın yakınında Koyun Baba Tekkesinin harabesiyle ortaya çıkan bir su kuyusu mevcut olduğu gibi Ali Dağı'nın zirvesinde de Ahmed Duran Gazi Hazretlerinin mezarı ile bir cami-i şerif yapısı ve üç ağızlı büyük bir kuyu vardır." denilmektedir³⁸.

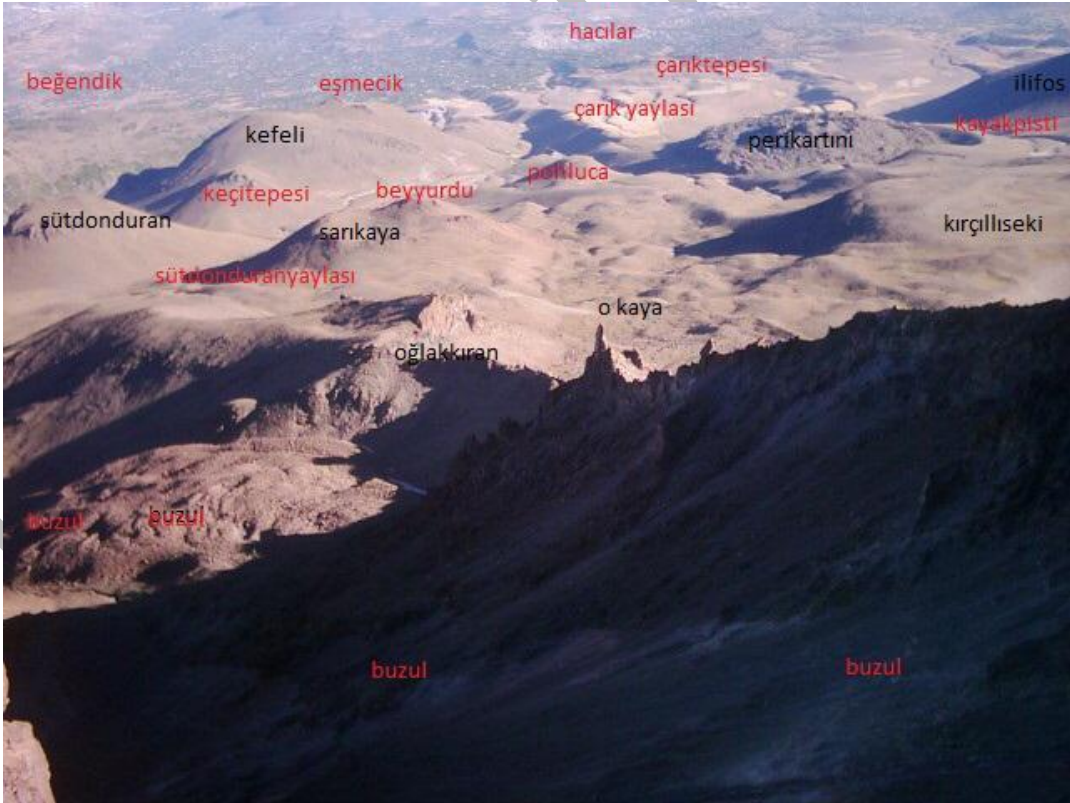
Sn. Bilgin Yazlık tarafından hazırlanmıştır

³⁷ Doğan Gökhan, T.C. Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, **Erciyes Dağı'nın (Kayseri) Bitki Mikrofungusları**, Yüksek Lisans Tezi Biyoloji Anabilim Dalı Kırşehir 2013 S.16

³⁸ Ahmed Nazif, **Mir'at-i Kayseriyye**, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği yayını No: 2, Kayseri 1987 s.6

Dağlar

Koç Dağı:2567 m
Lifos Dağı:2509 m
Ali Dağı: 1890 m
Yılanlı Dağı:1634 m
Kükürt Dağı:1488 m
Hasan Dağı:1428 m
Gâvur Çukuru Dağı:1277 m
Kızıltepe Dağı:1522 m
Çarık Dağı:1795 m
Yanık Dağı:2024 m
Kefeli Dağı(b):2395 m
Kefeli Dağı(k):2048 m
Sütdonduran Dağı:2799 m
Oğlak kıran Dağı:2909 m
Şihaslan Dağı:2300 m
Guskumkıran Dağı:1450 m
Bozdağ:1400 m
Sesli Dağı:1246 m

Fotograf: Ali Çavuşoğlu

Tepeler

Atağılı Tepesi: 2404 m
Akbyır Tepesi: 2623
Beyurdu Tepesi: 2392
Büyükgüzelce Tepesi: 3012 m
Kırçılıseki Tepesi: 3357 m
Kırçılıseki Sırt Tepesi: 2677 m
Kuzuyatağı Tepesi: 3667 m
Değirmen Tepe: 2533 m
Karagülle Tepesi: 2429
Eşekyarısı Tepesi: 2926 m
Üç Tepeler: 2588 m
Yılbant Tepesi: 2579
Ketintepe:3703

Kartınlar

Perili(taşlı) Kartın: 2505 m
Büyük (Selimin) Kartın: 2429

Yaylalar

Aksu Yaylası
Serçer Yaylası
Beyurdu Yaylası
Ağlaryurdu Yaylası
Boyunyurt Yaylası
Sütdonduran Yaylası
Kırkpınar Yaylası
Çiçek Yaylası
Sarıkaya Yaylası
Mezarlıyurt Yaylası

Pınarlar

A Pınar
Söğütlü Pınar
Buzluk Pınarı
Çarığın Pınar
Serçer Pınarı
Kötükuyu Pınarı
Erenler Pınarı
Celloğlu Pınarı
Keşlioğlu Pınarı
Keşli Pınarı
Keskin Pınar

Göller

Tekir Gölü
Sarı Göl
Boyalı Göl
Kaya Gölü
Çatal Gölü
Bozdağ Gölü
Uzun Göl

Buzullar

Perili Kartın Buzulu
Taşlı Kartın Buzulu
Çiftlik Köşe Buzulu
Cingil Buzluk
Tandır Buzluk
Bozdağ Buzluk
Çepken Buzluk

Tarihî Yerler

Lifos Dağı Çevre Kalıntıları
Çarık Dağı Çevre Kalıntıları
Büyük Kartın Çevre Kalıntıları
Sesli Başı ve Acı Kuyu Çevresi
Bozdağı ve Çevresi

Türbeler

Erenler Türbesi
Hasan Dede Türbesi
Sakar Dede Türbesi
Sesli Dede Türbesi
Şih Aslan Dede Türbesi
Şemun el Gazi Türbesi³⁹
Ahmed Daranî Gazi Mezarı (Ali Dağ zirvesinde)
Koyun Baba Türbesi (Yılanlı Dağ'ın kuzeyinde)

³⁹ Hacılar Belediyesi internet sitesinden alınmıştır.

Erciyes'in Florası

Erciyes dağının, merkez konisi etrafı, çapları 600-3000 m. olan çeşitli büyüklüklerde 68 volkan konisiyle, bir volkanlar topluluğudur. Dağın volkanik yapısı zengin bir biyoçeşitlilik yaratmıştır. Geniş bir düzlüğün ortasında çevresinden izole olmuş bir ada niteliğindeki Erciyes Dağı aynı zamanda Kayseri florasının en önemli zenginlik kaynaklarından biridir.

Erciyes Dağı'nın zirvesi yüksek dağ çayırları ve çıplak kayalık alanlarla kaplıdır. Bunun dışındaki alanlarda 1050'den 3 bin metre seviyesine kadar yer yer seyrek ağaç toplulukları barındıran dağ bozkırları yayılım göstermektedir.

Erciyes Dağı'nda görülen ağaç toplulukları veya ağaç formasyonu içinde en yaygın olanı meşe türleridir. Ayrıca dere boylarında kavaklar ve dağlık bölgede ardıçlar da yayılış gösterir. İnsan tahribatı nedeniyle dağlık alandaki ağaçlıklar daha çok lekeler halindedir.

Erciyes Dağı'nın florasından 1996-2002 yılları arasında toplanan 2554 bitki örneğinin değerlendirilmesi sonucu 89 familya ve 433 cinse ait 1216 (1159 tür, 32 alttür, 25 varyete) tür ve tür altı birim tespit edilmiştir. Bu türlerden 11'i eğreltiler, 12'si açık tohumlular, 1193'ü kapalı tohumlular (1013'ü çift çenekliler, 180'i tek çenekliler) alt bölümlerine dâhildir. Bu türlerden 34 tanesi kültür bitkisidir.

İhtiva ettikleri birim sayısı bakımından büyük familyalar şunlardır: Asteraceae, Fabaceae ve Poaceae'dir. En çok türle temsil edilen cinsler ise Astragalus, Silene ve Veronica'dır. Bitki coğrafyası elemanlarının dağılımında İran- Turan 375 tür (%30,8), Akdeniz 92 tür (%7,5), Avrupa-Sibirya 80 tür (%6,5) ve diğerleri 669 tür (%55)'dur. Alandaki endemik tür sayısı 189 (%16,9) olup 12'si Erciyes Dağı'na özgüdür⁴⁰.

Bunlardan başka Erciyes Dağı'nda 63 liken türü tanımlanmaktadır. Erciyes Dağı'nda özellikle kabuksu likenler yaygın olup, bu likenler halk arasında kaya ve ağaç üzerindeki formları ile yosun, ağaç sümbülü gibi isimlerle adlandırılmaktadır. Dünyada insan kaynaklı hava kirliliğinin belirlenmesinde önemli biyolojik ayraç olarak bilinen Liken florası, Erciyes dağında 63 cinse ait 215 liken türü olarak oldukça zengin bir lora oluşturmaktadır.

Yapılan son çalışmalara göre, Erciyes Dağında 194'ü endemik, 1171 bitki çeşidi bulunmaktadır. Bu bitkilerden 12 tanesi sadece Erciyes Dağında bulunurken, 44 bitkinin tip yeri yine burasıdır. 16 bitki adını Erciyes Dağı'ndan almıştır. Bunlar: Silene argaea • Herniaria argaea • Astragalus argaeus • Onobrychis argaea • Vicia canescens subsp. Argaea • Potentilla argaea • Herakleos argaos • Senecio hypochionaeus var. Argaeus • Anthemis cretica subsp. Argaea • Hieracium argaeum • Campanula argea • Veronica pusilla var. Erciyasdağı • Thymus argaeus • Helictotrichon argaeum • Festuca woronowii subsp. Argaea • Bellardiochloa argaea isimleriyle bilinmektedir.

⁴⁰ Erciyes Dağı Florası (Doktora Tezi) Cem Vural, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ekim 2002

National Geograhic dergisinin 2010 yılında yapmış olduğu “Türkiye’nin Yok olma noktasındaki bitkiler” listesinde Erciyes dağından 4 bitki yer almaktadır. Bu bitkilerden “Veronika Erciyes Dağı” (Erciyes Venüs çiçeği) maalesef tamamen yok olmuştur. Diğer bitkiler ise Astragalus argeus, (Erciyes geveni) diantus Argeus (Erciyes Karanfili) isimleri ile bilinenler de çok nadir olarak görülmektedir.

Erciyes’in Kuşları ve Kelebekleri

Erciyes Dağı’nın çevresinde 173 kuş türü gözlemlenebilmektedir. Küçük akbaba (Neophron percnopterus) ve kaya kartalı (Aquila chrysaetos) gibi yırtıcı türler de üremektedir.

Erciyes Dağının güney batısındaki alçak kesimlerde yer alan Sutan sazlığı, dünya çapında önem taşıyan bir ekosistem oluşturur. Barındırdığı 301 kuş türü ile Manyas Gölü’nden sonra Türkiye’nin ikinci önemli kuş cennetidir. Kesif sazlarla kaplı, besin bakımından oldukça zengin, tatlı sulu küçük göller su kaşlarının yemlenmesi ve barınmaları için ideal bir alandır. Tatlı su göllerinde kurbağa ve semender lavraları ve küçük balıklar (Phoxinellus sp., Aphanius sp.) bol miktarda mevcuttur. Buralarda sazlar boylu ve sıktır. Pelikanlar, karabataklar, su tavukları, ördekler, kazlar, balıkçılar, kaşıkçı kuşlar yuva yapacak yer ve malzemeyi kolayca bulurlar.

Tuzlu su yaşama ortamı olan Yay Gölü ise, flamingoların, martıların, kılıçgagaların ve bazı çullukların kuluçka alanıdır. Yaşama ortamının geçiş bölgesinde alanlarda yağmuruncular, turnalar ve pelikanlar kuluçka yapar. bataklık kaplumbağası, cücecit kertenkelesi, Anadolu kertenkelesi, su yılanı, yeşil karakurbağa, ağaç

34

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

kurbağası, göl kurbağası, balıklar ve sazangillerle beraber ayrıca dağda 14'ünün nesli Avrupa'da tehlike altında olan 86 değişik tür kelebek tespit edilmiştir.

Ahmet Karataş, Argynnis niobe türü

Üç bin metre irtifaya uyum sağlamış gelengi, tavşan ve sincaplarda bulunmaktadır⁴¹. Dağ etekleri genellikle tarım arazisi ve bahçelerle kaplıyken, yüksek kesimlerinde alpin çayırlıklara rastlanır. Yaban hayatını oluşturan hayvan türleri arasında dağ keçisi, kurt, çakal, tavşan, yaban domuzu başta olmak üzere, sürüngenler ve kuş türleri ile büyük akarsularda rastlanan alabalık, yayın, sazan ve turna gibi balıklar görülmektedir⁴².

Erciyes Dağı'nın İnanç Sistemlerindeki Yeri

Erciyes Hititlerin "Tanrı direği ve makamı" olarak kutsadıkları en önemli dağdır. Hatta tam anlamıyla dağ tanrısının kendisidir. "Hazzi Nammi" ve "Sarrumma Hazzi" adıyla fırtına tanrısının üzerinde durduğu dağ olarak kabul edilmektedir. Dağa, Tapala, Piskuruwu ve Masku Dağı isimleri de verilmiştir.

Argaios, geç Tunç Çağı'nda (M.Ö. 1550-1200) tanrılaştırılmış dağın onuruna adaklar sunan ve birleşik bir tanrı resmetmiş olan Hititler tarafından ilahî bir varlık olarak yani yarı dağ, yarı insan kabul edilerek saygı görüyordu. Ayrıca, dağ tanrıları Hitit antlaşmalarına sık sık tanık olarak çağrıldı ve kutsal dağlar ile krallık arasında yakın bir bağlantı vardı.

Protohatterlerden başlayarak eski çağ halklarında yaşamakta olan "dağ tanrısı" inancı Erciyes'le birleşmiştir. Nitekim Yazılıkaya'daki kabartmalar arasında Hazzi (Hatay-Kel Dağı) ve Namni (Erciyes) dağları üzerinde Teşup'un gösterilmesi, Hitit ülkesinde bu iki önemli dağın tanrılaştırıldığını açıklamaktadır. Bilindiği gibi Hurrilerin gökyüzü ve fırtına tanrısı Teşup'tur. Aynı dağlar Kumarbi destanında da geçmektedir. Yazılıkaya kabartmalarına benzeyen ancak sayısı bu defa üçe çıkarılan dağ tanrılarının benzerini Şimşekkaya (İmamkulu) kabartmalarında görmekteyiz.

Luvi hiyeroglifi ile yazılmış ve M.Ö. 800 lü yıllara tarihlenen "Hisarcık yazıtında" Harhara (hiyeroglif Hititcesinde beyaz dağ) dağına adak olarak sunulan ceylanlardan bahsedilmesi de dağın tanrı olarak kabulünün önemli bir belgesidir.

⁴¹Kayseri Keşif Rehberi ve Erciyes Kayak Merkezi, s 96

⁴² A.G.E. s.15

Geç Hitit dönemi kavimlerinden olan Tabal topraklarında Ana Tanrıça Kubaba (Kybele) özel bir konuma sahip durumdadır. Belki de en eski ve uzun soluklu tapınım gören tanrıça bu olmalıdır. Hitit hiyerogliflerinin verdiği bilgilere göre Ana Tanrıça'nın kültü Tabal ile Tuwanuva (Tyanitis) içine almaktadır. Ana tanrıça kültü ile ilintili olarak "Ma" kültürü de Kapadokya da varlığını göstermektedir. Argaios (Erciyes) ile beraber görülen simgelerin çeşitliliğine bakarak bu kültürün kavimlere ve zamana göre birçok tanrıya ait olduğunu görmekteyiz⁴³.

Heredot: *"İranlıların âdetleri, en yüksek dağların tepelerine çıkarak orada Jupiter'e kurban adamaktır. Jupiter, onların bütün gök kubbesine verdikleri isimdir."* diyor. Bu inanıştaki Persler için de Erciyes çok önemli bir tapınma merkeziydi.

Erciyes dağı, kutsal bir dağ olarak antik dönemlerde de M.S. 4. Yüzyılın son çeyreğine kadar (Roma İmparatoru I. Teodosios'un Hristiyanlığı resmî din kabul edip Pagan inançlarını ve dağlara tapınmayı yasakladığı tarih olan M.S. 381 yılı) uzunca bir zaman önemini korumuş ve bölgeye özel bir statü vermiştir.

Bu 3916 m. yüksekliğindeki üzeri daima karlarla kaplı, gümüş renkli muhteşem dağdan etkilenen insanlar Erciyes'i hem tanrı ve hem de tanrıların oturduğu yer olarak kabullenmiş ve tapmışlardır⁴⁴. Başka bir ifadeyle Erciyes, çevresinde yaşayan insanların tanrılarını hayal ettikleri (Panteon) bir mekân olmuştur. O günlerdeki adıyla Argaios'un zirvesinde betimlenen tanrılar, antik çağlardan itibaren birçok yazar tarafından birden çok tanrı ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar arasında; en çok Zeus olmakla birlikte, Helios (Güneşin efendisi olan Titan), Serapis veya tanrılaştırılmış imparator, dağın geniusu (koruyucu tanrısı) ve Mithras- Mithra (Pers kökenli evreni kontrol eden güneş tanrısı) bulunmaktadır.

Kappadokia'nın son kralı Archelaos döneminde sikkelerde betimlenmeye başlayan Argaios'un zirvesinde gösterilen Zeus'un onkunu kartal, zirvedeki tanrı betiminin Zeus'la ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Zira Caesarea kentinde Zeus Poliuchos'un tapınımının Helenistik dönemden itibaren gördüğü bilinmektedir. Bölgede birçok kartal heykeli bulunması ve yüzük taşlarında da sıklıkla Argaios'un zirvesinde kartal betimi, bu düşüncenin önemini kanıtlar niteliktedir. Sikkelerde rastlanmayan ancak bazı yüzük taşlarında görülebilen atlarla beraber, "...hızlı atların babası Argaios..." şeklinde ifadelere rastlanmaktadır. Bu ünlü Kappadokya atlarının kutsal dağ Argaios'un himayesinde olduğu inancını göstermektedir⁴⁵.

⁴³ Pullu Selim, **M.Ö. I. Binyılın İlk Yarısında Tabal Krallığı'nın Siyasal Ve Ekonomik Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 97

⁴⁴ Baydur, s. 42

⁴⁵ Pullu, Adı geçen Doktora tezi

Kappadokia'nın son kralı Archelaos döneminde başlayan Argaios figürlü Sikke

Roma Dönemi sikkelerinde İmparator Tiberius'tan itibaren Caesarea'nın, Roma eyaleti olmasıyla zirvede ayakta gösterilen erkek tanrı figürlü sikkeler basılmaya başlamıştır. Bu dönem sikkelerinde Helios figürünün yer almasını, Zeus-Helios-İmparator ve Mitras inanışlarının karışımı olarak ta yorumlayan yazarlar olmuştur.

Zirvede ayakta durur vaziyette gösterilen erkek tanrıyı, tanrılaştırılmış imparator olarak değerlendirenler olduğu gibi, Helenistik dönem sikkelerinde görülen ve Zeus'un simgesi olan kartalın yerini alan tanrı olduğu da düşünülmektedir. Bilindiği gibi, ZEUS Romalı Jüpiter'le özdeş tutulan, Olimpia tanrılarının en büyüğü. Zeus gökyüzünde ve dünyanın yüksek bölgelerinde yaşardı. Tanrıların ve insanoğlunun babası olarak kabul edilirdi. Ölümsüzlerin en yücesi ve en kuvvetlisiydi. Bütün diğer tanrılar onun emirlerine uyarlardı. O, herşeyle uğraşan en büyük yöneticiydi. Yasanın ve düzenin kurucusuydu. Kader bile ona tabiydi. Silahları gök gürültüsü ve yıldırımdı. Jüpiter net biçimde Zeus'un Yıldızıydı.

Argaios'un zirvesindeki tanrının elinde bulunan globus ve asa, Zeus'un olabileceği gibi aynı zamanda Helios'un da atribüleridir. Güneş tanrısı Mithra'nın elindeki globus, onu gökyüzünün, yıldızların ve tüm kozmosun yöneticisi olarak göstermektedir. Sydenham ise, zirvedeki tanrıyı Argaios'un geniusu (koruyucu tanrısı) olduğunu düşünmekte ve aynı zamanda zirvedeki figürün yıldız ve hilal gibi göksel figürlerle ifade edilmesini Mithras ile bağlantısı olabileceğine bağlamaktadır⁴⁶.

Septimius Severus ve ardından gelen imparatorlar dönemindeki bazı sikkelerde zirvede üç ya da dört tanrılı figürler bulunmaktadır. Bu figürleri, Zeus ve Dioskurlar olarak yorumlayanlar olduğu gibi, Septimius Severus ve oğulları Caracalla ve Geta olduğu ve dağ tanrısının imparator ve oğullarını selamladığı şeklinde yorumlanmaktadır. Elagabalus Dönemi sikkelerinde gösterilen üçlü figür de, yine

⁴⁶SYDENHAM, Edward A. **The Coinage of Caesarea in Cappadocia**, New York, 1978 s.20

Severus hanedanlığına vurgu amacıyla kullanılmış olabilir⁴⁷. Bir başka iddia da tanrılar üçlüsü; Zeus, Helios ve Serapis'i temsil ettiği'dir.

Julia Domna, Augusta, M. S. 193-217. Tridrachm (Gümüş, 25 mm, 8.32 g.), Julia Domna'nın dökümlü giyimli büstü, etrafında: IOYΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ΑΥ/ diğer yüz: Şehir tanrıçasının, başının üzerinde bir tapınak ve Argaios Dağı, etrafında ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΣ ΑΡΓΑΙΩΝ / ΕΤ - ΙΓ (13. yılı = 204/5.)

Septimius Severus'un karısı Julia Domna'nın bu sikkesinde Argaios hem şehir tanrısından ve de tapıntan da üstte tam bir tanrı olarak betimlenmiştir.

Argaios'un sikkeler üzerinde her zaman üçgen şeklindeki görüntüleri birbirine oldukça benzer. Ortada genellikle noktalarla süslenmiş veya çelenk içinde dağın kutsal genusu gösterilmektedir. Zirvedeki mağara da muhtemelen kült heykelinin kutsal mekânıdır. Bazı Argaios betimlemelerinde, iğne biçimli noktalar veya konilerle çevrilidir. Bunlar, diğer madeni paralar üzerindeki benzer resimlerle teyit edilen, kutsal bir volkanik sembol olarak görülmelidir. Dağın bizzat kendisinin bir kült imgesi yani agalma olması, madeni paralardaki geyik köpek, timsah, süvari ve ağaç gibi tasvirler de Agalma'nın korunduğu ve süslendiği nesnelere. Bazı tiplerde, ilk madeni parada olduğu gibi zirvenin üzerinde bir yıldız tasvir edilir; hilal, ışınlarla taçlandırılmış güneş tanrısı, elinde asa ile dağ tanrısı veya kartal vardır. Daha sonra, Argaios'un bir quadriga (muhtemelen Septimius Severus) üzerinde bir adam tarafından taşındığı bir tip veya iki filin çektiği bir arabada Argaios'un görüldüğü çok nadir bir tipler de vardır.

Sonra Argaios'u başının üzerindeki bir tapınak üstünde tac olarak taşıyan bir Tyche ve elinde Argaios taşıyan tanrı ile dağ aynileştirilmiştir. İlginç olan (ve henüz tam

⁴⁷ Ayşe Fatma Erol - Begümay Akbaş, **Caesarea Kenti Sikkelerinde Argaios Dağı Zirvesinde Gösterilen Tanrı Tasviri Üzerine Bir Değerlendirme**, Erciyes Dergisi, Haziran 2019, S. 5

olarak açıklanmayan) şudur: Yukarıda bahsedildiği gibi Argaios, antik çağlardan beri büyük bir öneme sahip olsa da, M.Ö. 101 ile MS 17 arasında Grek kültürünün hâkim olduğu Kappadokia krallığı döneminde sikkeler üzerinde görülmemektedir (ancak son kral Archelaos dönemi hariç) . Roma ile bir ittifakın var olduğu. Sadece MS 1. yüzyılda Argaioslu sikkeler ortaya çıkmıştır.

Ayrıca Kappadokia Krallığı döneminden beri gelen Apollo tapınımının devam ettiği, bazı Roma sikkelerinde de Apollo'un Argaios veya "omphalos ile eşleştirilmiş Argaios" üzerinde ve elinde defne yaprağı ile olarak gösterilmiştir.

Bir Traianus sikkesinde: Apollo Zirvede köklerini Argaios'tan alan bir sütun üzerinde, Alt ortada da Omphalos taşı görülmektedir.

Antoninus Pius sikkesinde zirvede ellerinde mızrak ve küre tutan Apollo ile alt ortada çelenk içinde Omphalos taşı ya da dağın geniusu görülmektedir. Alt sol ve sağdaki tepeler de Alıdağ, Lifos veya Kefeli olabilir.

Sikkelerde Yunan mitolojisinde anlatılan Zeus'un iki kartalı ile dünyanın merkezine gönderdiği kutsal Omphalos taşının çoğu zaman çelenk içinde Argoios'un merkezinde gösterilmiş olması buradaki Zeus tapınımını ve dağın önemini ortaya koymaktadır.

Özellikle İmparator Elagabalus Döneminde Caesarea darphanesinde darbedilen sikkelerde, kaya yığının üzerinde oturan tanrı figürü, iki yanında bezemeli sütunlarla görünmeye başlar ve tanrının üzerinde Argaios betimi bulunmaktadır. Bazı örneklerde bu sütunlar, üzerinden ışın tacı çıkar şekilde betimlenmektedir. Bunların yüksek baitylos (gökten inen kutsal taş olduğu düşünülen) tipi sütunlar olduğu ve güneş tanrısının bir temsili olarak kullanıldıkları yorumlanmaktadır.

Argaios dağının volkanik bir yapıya sahip olması, Persler e ateş kültünün yerleşmesi için uygun bir ortam sağladığı ve bu anlayışın Roma Döneminde de devam ettirilerek bazı sikkelerde Argaios un bir ateş sunağı üzerinde gösterildiği yorumları da yapılmıştır.

Bilindiği gibi Kartal Zeus'a, yıldız Mithra'ya, hilâl ise Men, Selene⁴⁸ ya da Anahit'e ait sembollerdir. Argaios'un zirvesinde veya etrafında gösterilen bu gök

⁴⁸ **Men**, Hellenistik ve Roma Dönemleri boyunca İtalya'dan Pontus'a kadar sürekli tapınım görmüş ve ay ile özdeşleştirilmiş bir tanrıdır. Kökeni hakkında tartışmalar sürmekle birlikte, genel kabul olarak bir Anadolu ve İran tanrısı olduğu üzerinde durulmaktadır. Kültü, değişik coğrafyalarda farklı özellikler almış ve yeraltı, ölüm, bereket, kadın, çocuk, aile ve adalet gibi kavramlarla özdeşleştirilmiştir. Bunun yanında, diğer pek çok tanrı ve tanrıça gibi, tapınım gördüğü merkezlerin yerel tanrısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hellenistik ve Roma dönemlerinde, Büyük

varlıklarının Mithra dininin Anadolu'ya gelmesiyle yaygınlaştığı Kappadokia ve Roma dönemlerinde Grek kültü ile bir senkretik yapı içinde birleştirildikleri düşünülebilir. Bazı betimlerde zirvedeki tanrının iki yanındaki zirvelerde yıldız ve hilal bulunmaktadır. Bu da tanrının kozmosun bir yöneticisi olarak temsil edildiğine işaret edebilmektedir (Sydenham 1978: 20).

Caesarea, Severus hanedanı döneminde Neokoros unvanı almıştır. Bunlardan ilki Septimius Severus (M.S. 193-211) Döneminde verilmiş, daha sonra Macrinus+ Diadümenian ve Elagabalus dönemlerinde bu sıfat devam etmiş ve Severus Alexander (M.S. 222-235) Döneminde bir defa daha Neokoros unvanı almıştır. Neokoros, Roma' da şehirlere verilen imparatorluk propagandası yapma hakkıdır. Bu hak şehirlere bizzat Roma imparatoru tarafından verilirdi. Neokoros hakkını kazanan şehirler imparator adına tapınak yapar, tapınağın içine de imparatorun ve onun ailesinin heykelleri yapılırdı. Kelime Yunancada (neo+koros) tapınak bekçisi, temizlikçisi anlamına gelmektedir. Anadolu'da neokoros unvanını kazanan ve bu uygulamanın başladığı ilk şehir Efes'tir. Roma imparatorluğun da 37 şehir neokoros hakkını kazanabildi. Çünkü imparatorluğun propagandasını yapacak şehir ilk önce imparator tarafında beğenilir daha sonra Roma senatosunun oylamasından geçerdi. Bu hakkı kazanan şehirlere hatırı sayılır bir miktarda altın yardımı yapılırdı. Aynı zamanda bu şehirler insanlar tarafından ziyaret edilir ve kente tarım ve ticaret haricinde bir ek gelir sağlanırdı. Neokoros unvanına sahip kentlerde bu unvan sayesinde agonlar düzenlenir, tanrısallaştıran imparatoru bu şekilde onurlandırılırdı. Neokoros düşüncesi, özellikle Augustus Dönemi'nde, Roma İmparatorluk Dönemi'nin başlaması ile şekillenmeye başlar. İmparator Augustus sonrasında pek çok imparatorun öldükten sonra tanrı ilan edildiği bazılarının ise yaşarken tanrılaştırıldığı görülmektedir. Roma döneminde İmparator-tanrı kültü Argaios'ta daima yaşatılmıştır. Yani, imparatora adanmış bir tapınak ve bu tapınağa tayin edilmiş din adamları (bir tür rahip) söz konusudur. Macdonald Kinneir, anlattığı efsanede Romalıların dağın tepesinde Caesar Tiberius'un ikamet ettiği bir şato inşa ettiklerinden bahsetmektedir⁴⁹. Bu bina şato değil muhtemelen bir tapınaktır.

Phrygia içinde izole bir yapıya sahip olan Phrygia Epiktetos mikro coğrafyasındaki Men tapınımı, Phrygia - Lydia ve Phrygia - Pisidia sınırına göre oldukça seyrek olmakla birlikte, bölgede bulunan diğer kültürlere göre daha arka planda kalmış görünmektedir.

Selene Latince adı Luna olan tanrıça mitolojide büyük bir öneme sahiptir. Aslında Ay Tanrıçaları, Yunan mitolojisinde her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Erkek kardeşi Helios gökyüzündeki görevini bitirdiğinde, Selene hemen ardından göğe yükselirdi.

Selene'nin de iki atın çektiği gümüş tekerlekli bir araba üstünde göğe yükseldiğine inanılır. Tasvirlerinde başında yarım bir ay bulunur ve oldukça güzel bir kadın canlandırılır.

⁴⁹ Erol - Akbaş, A. G. Makale, S. 6

Elagabalus'un (218-222), 222 yılında Caesarea darphanesinde bastırıldığı sikke ile bu unvan belirtilmiştir. (İki sunak ortasında oturmakta olan tanrı, üstte; Erciyes, MHTPO L KAICAPI, altta NEOKOROS) (tapınak yaptıran şehir) ET E (tarih:5=222)

Caesarea'nın neokoros sikke tiplerinde Argaios'un önünde agonistik urneler (yarışmalarda verilen vazolar) ve dört sütunlu tapınak görülür.

Macrinus ve Diadumenian (M.S. 217-218) AE 36 Erciyes ve dört sütunlu Serapis Tapınağı, Altta: Neokoros yazısı

Gordian III'ün bu sikkesinde Erciyes'in iki sütunlu bir tapınak içinde gösterilmesi Erciyes'e tapınımın belgesidir.

Gordian III, 238-244. Bronz AE; 17mm; 3.92 gr. Yüzü: İmparatorun defne yapraklı diademli, sağa bakan büstü, Etrafında: AV K M ANT GOPΔIANOC / Diğer yüz: iki sütunlu tapınak içinde Erciyes, Etrafında: MHTP – KAICA, Altta: ET ζ (yıl 7= M.S. 244)

Caracalla, 198-217. Tridrahmi (Gümüş, 24mm, 8.94g 12), Septimius Severus'un 18. yılı tarihli M.S. 210) YΤ KAI M AYPHAI ANTONINOC AYΓ hafif sakallı ve bıyıklı Caracalla'nın diademli başı / Diğer yüzü: MHTPO KAICAPIAC NEΩKO / ET IH Mt.'de sola doğru Argaios'un üstüne oturan Apollo? sağ elinde defne dalı tutuyor.

Elagabalus: 218-222. Gümüş Denarius 19mm (3.22 gram), 218-219 yılı. Yüzü: ANTONINVS PIVS FEL AVG Defne yaprağı diademli, büstü. Diğer Yüzü: SANCT DEO SOLI / ELAGABAL kutsal Argaios'u taşıyan, dört şemsiyeli ve dört atlı, zafer arabası (Quadriga)

Özet olarak; Argaios'un son Kappadokia kralı Archelaos döneminden itibaren basılan sikkelerde, yüzük taşlarında ya da heykel olarak gösterilmesi, Zeus'un kendi veya simgelerinin (İmparator Tiberius'tan itibaren istisnasız Argaios sikkelerinin tamamında dağın dibinde gösterilen, bazen çelenk ve bazen de süslü daireler içinde belirtilen şekil, muhakkak ki dağın kutsiyetini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle bu çelenk, tanrının simgesini taşımaktadır. Yani dağın ruhudur. Belki de burada tanrı Zeus'un iki kartalı ile dünyanın merkezi olarak gördüğü Argaios'a gömdürdüğü omphalos taşının yeri kabul edilmekteydi.) Helios, Apollon, Nike veya imparator betimlemelerinin çok sık olarak kullanılması ve Argaios'un kimi zaman bir sunakta, bir tapınağın içinde veya bir tanrının elinde, başında, fillerin ve atların çektiği arabaların üstünde gösterilmesi, Dağın yakın etrafına Zeus Poliuchos, Apollon Patroos ve Tykhe

43

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

tapınaklarının yapılarak bunların dördüncü yüzyılın ikinci yarısına kadar ayakta olması bize Perslerden itibaren Roma imparatoru I. Teodosius dönemine kadar bir kült merkezi özelliğini önemle sürdürdüğünü gösterir.

Roma yönetiminin izniyle Anadolu kentlerine yerel bronz sikke basan darphanelerden farklı olarak gümüş sikke izni verilen üç merkez; Mısır da Alexandria, Suriye de Antiocheia ve Kappadokia da Caesarea darphaneleri olmuştur. Caesarea darphanesinde İmp. Tiberius'tan (M.S. 14-37) İmp. Trebonianus Gallus (M.S. 251-253) Dönemine kadar basılan Roma sikkelerinde kentlin bronz ve gümüş sikke ikonografisinde en sık kullanılan tasvir tipi Argaios'lu sikkeler olmuştur. Çünkü Argaios dağı, kentlin ve bütün Orta Anadolu'nun önemli bir kültü olduğu kadar, aynı zamanda bölgenin sembolü niteliğindedir.

En Büyük Tanrılar Zeus, Erciyes Üzerinde Kartal Olarak Simgelemiş

Antik çağ yazarlarından Maximus Tyrius, *"ilk insanlar Zeus'a dağ tepelerinde, Olympos, İda'da ve göğe yakın bütün dağlarda heykeller diktiler.. "Erciyes, hem Tanrı, hem Yemin Tanrısı, hem kült heykeli..."* demektedir⁵⁰. Solinus ise, Kappadokia halkının Tanrının Argaios'ta oturduğuna inandığını yazmaktadır⁵¹. Nitekim bu inancın sonucu olarak Mazaka'da darp edilen sikkelerde dağın zirvesinde Zeus'u temsil eden ay, yıldız, **Omphalos** veya **Baetil Taş**⁵² ve kartal simgeleri gösterilmiştir. Erciyes'in

⁵⁰ Tyreli Maximus, M.S. 2. yüzyılda, yani Antonine ve Commodus zamanında yaşayan Antik Yunan konuşmacı ve filozof. / Not: Agalma = kült resmi, kutsama resmi Argaios (veya Latince ' Argaeus ') Tyre Maximus, tanrıların kült görüntüleri üzerine yaptığı yoruma göre 2. yüzyılda Kapadokyalıların bir ilah gibi gördüğü Argaios, bir yemin (horkos) ve bir heykel (Agalma) olarak kabul edilmektedir. <https://www.cointalk.com/threads/argaios-the-holy-mountain-of-cappadocia.335685/>

⁵¹ Baydur, s. 125

⁵² Omphalos (ὀμφαλός), Yunanca'da "göbek" anlamına gelir. Antik Yunanlara göre, Zeus dünyanın "göbeğinde" buluşmak üzere iki kartal yollamıştır. Akdeniz'in etrafındaki birçok yere bu merkez noktasını gösterdiği söylenen omphalos taşları dikilmiştir. Omphalos aynı zamanda Yunan mitolojisinde ilk titanların lideri ve Zeus'un da babası olan Kronos'a Zeus yerine yutturulmuş olan taşın da adıdır. Zeus'un kutsal taşıdır. Başka bir omphalos türü de Baetil'dir. Baetiller, yerkürenin merkezini işaretlemek yerine, ilahi güçlerle daha yakından ilişkilendirilmiştir. Ancak, baetillerin kendilerinin tapınma objesi olup olmadığı veya ilahi varlığın ikonik sembolleri mi oldukları belirsizdir. Bazı antik yazarlara göre, baetillerin meteortaşı olduklarına inanılıyordu. Antik dünyada en çok tanınan baetillerden biri de tanrı Elah-Gabal'dır. Ünlü Elagabalus hükümdarlığı döneminde, tanrı Elah-Gabal için kutsal bir

eteğine Kappadokia kralı Orophernes tarafından yaptırılan Zeus tapınağı, sikkelerde bazen iki, bazen de dört sütunlu olarak yer almaktadır⁵³.

Zeus'un kutsal taşı Omphalos Erciyes'in zirvesinde veya Apollon taşa oturmakta

Bu **omphalos** veya **baetil** denilen Pagan dünyasının kutsal taşları, Roma hakimiyetinin başladığı Tiberius döneminden itibaren Kayseri darphanesinde bastırılan hemen hemen bütün sikkelerde özenle belirtilmiştir. Hatta Kayseri'nin bazı şehir sikkelerinde bu taşla Erciyes aynileşmiş ve sadece bir üçgen ya da piramit şeklinde görüntülenmiştir.

Kaisareia (M.S. 101/102)

Yüzü şehir tanrıçası Tyche, / Piramit = baitylos; alanında, ET - Δ tarihini (= Trajan'ın 4. yılı).

siyah taş olan Emesa'nın baetilini Roma'ya getirilerek Roma panteonunun başına yerleştirildi. Elagabalus hükümdar olmadan önce, Elah-Gabal'ın bir rahibiydi; dolayısıyla mevkisini hizmet ettiği tanrının statüsüne yükseltmeye karar verdi. Madeni paralarda, taş pürüzsüz bir şekilde gösterilmektedir ve bazen taşların önünde veya üstünde bir kartal görülmektedir.

⁵³ Baydur, s. 127

Trajan-Kaisareia (M.S. 98-117) Didrachm

Sıradışı tasarımı Argaeus, ağaçlarla çevrili; Zirvede krater ya da mağara ve mağaranın içinde kutsal taş

Erciyes'in bu manevî etkisi Helenistik devirden sonra Roma Kolonial Dönemi boyunca da devam eder. Tabii ki bu safhaya gelinceye kadar Büyük Kyros zamanında Anadolu'nun ele geçirilmesi ve Darius döneminden itibaren bölgenin İranlılaştırılması sırasında da Erciyes'in yakınlarına ateşgedelerin kurulduğu tarihî kaynaklarda bolca anlatılmaktadır⁵⁴. Bugün Londra Müzesi'nde bulunan değişik tip ve büyüklükteki Erciyes heykelleri ile Erciyes Üniversitesi rektörlük koridorunda bulunan mermer Erciyes heykeli de bu inancın delilleridir.

Tabii sınırları olmayan bu bölge Roma döneminde yerli inanışların yanında doğudan ve batıdan gelen pek çok dinî motif ve inancın kaynaştığı yer olmuştur. Bilhassa Kappadokia krallarından Ariarathes V döneminden itibaren Batı kaynaklı kült'lerin kutsal dağı halini alan Erciyes, Zeus, Helios, Serapis, Apollo, Tyche (İsis) ve Kappadokia panteonunun merkezi halini almıştır. Nitekim burada basılan birçok sikke, yüzük taşı ve mezartaşı stelleri üzerindeki Erciyes tasvirleri ve Erciyes üzerindeki çeşitli tanrı tasvirleri bu önemi ortaya koyar⁵⁵.

⁵⁴ Bittel K, T. *Arkeoloji Dergisi*, 1956 S: VI

⁵⁵ Güler Oğuz, *Kappadokia İkonografisinde Erciyes Dağının Yeri*, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1990 sayı: 4 s: 575

Mermer Erciyes heykeli, 1996 yılında Asrî Mezarlığın üzerinde Eskişehir Mevkiinde yol çalışması yapılırken iş makinasının bıçağına takılarak bulunur. Erciyes Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Şahin tarafından 600 TL bedelle Üniversite'ye alınır. Şu anda (Şubat 2021) Erciyes Üniversitesi Rektörlük makamında muhafaza edilmektedir⁵⁶.

Bronz Heykel (MFA), no. 073. Boston Art Museum

Oturan Zeus heykelciği. Tanrı, sırtını ve sol omzunu örten ve kalçalarının, bacaklarının ve sandaletlerinin etrafında gevşek bir şekilde düşen bir himation giyer. Sol el, eksik bir nesneyi (muhtemelen bir asa?) tutmak için parmaklar bükülerek kaldırılır ve sağ el, dört tepesinde küreler bulunan dört yüzlü Piramit, şeklinde Argaios dağı tutmaktadır.

⁵⁶ Fotoğraf, Prof. Dr. Betül Mükerrerem Aycan tarafından temin edilmiştir.

büstü şeklindeki çardak ağırlığı.

Argaeus Dağı'nın tepesinde, güneş tanrısı Helios'un bir

Gordianus III dönemine tarihlenen 13x16 ebadında sunak üzerinde Argaios olan bir ağırlık (4,57 gr.)

Erciyes zirvesinde çelenk

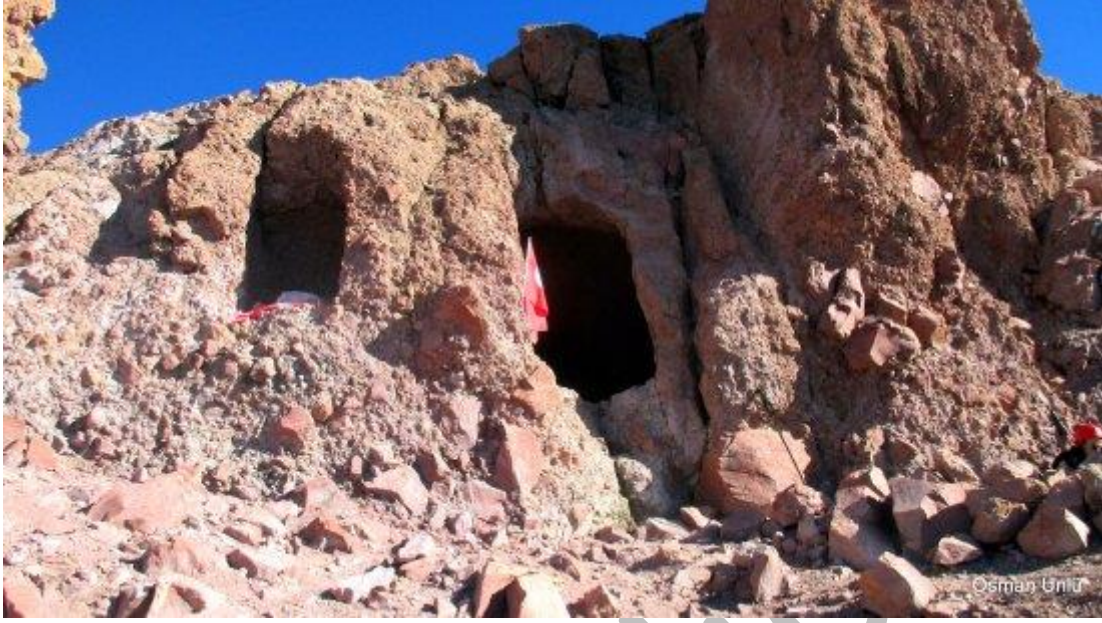
Bölgedeki mezar stellerinde Erciyes⁵⁷

Kutsal Mağara veya Tapınak Mağarası

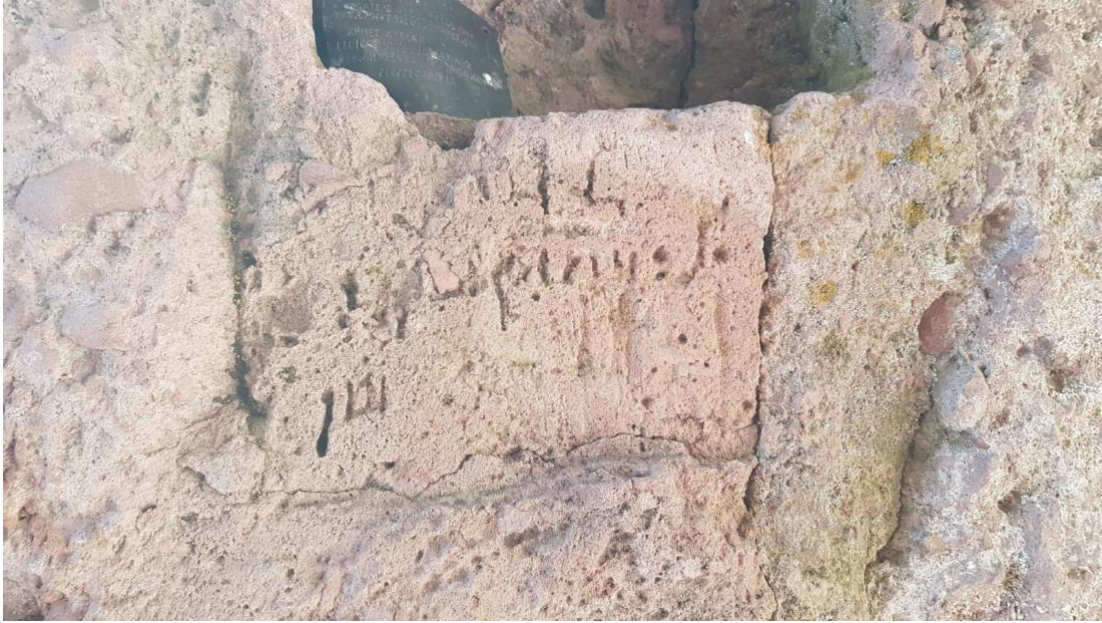
Zirvenin on altı metre altında bulunan güney-kuzey yönündeki uzunluğu 8 metre olan 15-16 metrekare genişlikteki “Kutsal Mağara” adını verdiğimiz mağara ise özel bir önem taşımaktadır. Tabii bir mağaranın insan eliyle genişletilip şekil verildiği anlaşılmaktadır. Ateşe tapan Perslerle birlikte Kaisareia’ya girdiği anlaşılan bu inanca göre, muhtemelen bölgenin en yüksek volkanik noktası olan Erciyes’in zirvesindeki bu mağarada bulunan bir sunak üzerinde ateş yakıyorlar, bu ateşin önünde keçeden tiara (Perslere mahsus başlık) giymiş ve ağızları örtülü (ateşe insan soluğunun değmemesi gerekiyordu) rahipler saatlerce ağıtlar söylüyorlardı.

Bu mağara Roma döneminde de daha farklı dinî inanış ve ayinlerle işlevine devam etmiştir. Duvarlarında ve önünde Aramice olduğu sanılan yazılar bulunan bu tünelin Erciyes’in en önemli tapınağı olduğu ve senenin bazı günlerinde yüksek din adamlarınca bir takım dinî ayinlere sahne olduğu, kurbanlar kesildiği, içinde birçok tanrı heykelinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Antik çağ sikkelerinde ve Roma döneminin Tiberius sikkelerinden itibaren Kayseri’de basılan bütün sikkelerde önemle belirtilmiştir.

⁵⁷ Kara, Murat Ufuk, **Kappadokia Stelleri Üzerindeki Argaios Betimlemeleri**, www.academia.edu s:307 / Durukan Murat, Kappadokia’da, **Argaios Dağı Çevresinde Hellenistik-Roma Dönemi Mezarları ve Ölü Kültü**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 64-66

Erciyes'in zirvesindeki kutsal mağara

Kutsal mağaranın içinde nişin altındaki yazı

Kutsal Mağaradan detay

Kutsal mağaranın önündeki yazılı taş

Mağaranın önündeki yazılar

Mağaranın önündeki yazılar

Mağaranın önündeki diğer yazılar

Zirvedeki yazılı taşlardan bir diğeri

Dipsiz ya da Keşiş Mağarası

Kutsal Mağara'dan takriben ikiyüz metre aşağıda batı yönünde insan eliyle oyulmuş bir mağara daha bulunmaktadır. Tamamen yekpare granit kaya kitlesinden oluşan tabii mağaraya insan eliyle şekil verilmiştir. "Dipsiz Mağara" ya da "Keşiş Mağarası" adı verilen 2X3 metrekare ebadında ve 2.5 metre yüksekliğinde bu mağaranın kuzey batıya bakan kapısının kenarında 1-1.5 metre çapında bir de kapı yuvarlak kapı taşı bulunmaktadır. 1991 yılında bu mağaraya giren ve içinde dipsiz bir kuyu olduğunu

54

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

söyleyen rahmetli Prof. Dr. Ahmet Bilge'den⁵⁸ sonra yine mağaraya giren dağcı Prof. Dr. Ali Çavuşoğlu mağaranın içinde böyle bir dipsiz kuyu görmediğini ifade etmektedir.

Dipsiz Mağara ya da Keşiş Mağarasının girişi (Ali Çavuşoğlu kol.)

Erciyes'in Çevresindeki Önemli Tarihî Yerleşimler

Kaneş Şehri

Erciyes çevresindeki bilinen en eski yerleşme yeri, bugünkü şehre 20 km. mesafede bulunan "Kültepe" höyüğüdür. Bu höyükte bulunan "Kaneş", Kayseri ovasının ve Anadolu'daki ticaret sisteminin baş şehri olup, Kaneş krallığının merkezi olarak M.Ö. 2800 senesinden Helenistik devre kadar önemini korumuştur. Kültepe höyüğünde yapılan kazılarda en eski dönemlerden itibaren bu bölgenin yerleşim görmüş olduğu anlaşılmaktadır.

⁵⁸ Prof. Dr. Ahmet Bilge, 2 Kasım 1991 yılında Dağcılık Federasyonu Başkanı Abdülmecid Doğru ile yaptıkları zirve çıkışında çığ altında kalarak hayatlarını kaybetmişlerdi.

Hititlerin Kuşşara'dan sonraki en büyük merkezleri Kaneş'tir. Esasen Hititler kendilerini Nesalı yani Kaneşli dillerini de Nesaca/ Kaneşçe olarak ifade etmektedirler. Kültepe metinlerinde geçen pek çok Hititçe kelimenin varlığı ve pek çok Hititçe ismin geçmesi Hititlerin burada yaşadıklarının en önemli kanıtlarıdır (Şupilulia, hulukannum, kupursinum, kurşannum, gibi birçok kelime). Yerli halk olan Hititlerin Kaneş'te oturma izni verilen Asurlu tüccarların kültürlerinden etkilendikleri görülür. Sümer, Akad, Babil tanrılarını kendi panteonlarına kabul ederler, efsanelerini, mitoslarını kendi dillerine çevirirler. Hititler yerli Hatti ve Hurri inançlarını benimsedikleri gibi, Asurluların tanrılarını da kabul etmişlerdir. İştar, Adad, Sin, Samas, Nisaba gibi Mezopotamya kökenli tanrıların rahipleri olarak adı geçen Hititli şahıslara belgelerde rastlanmaktadır. Hatta Sümer tahıl tanrısı olan Nisaba adına Anadolu'da bir bayram kutlandığı da görülür.

Anadolu-Asur arasındaki ticaretin doğmasına sebep, Anadolu'da ve komşu ülkelerde kalay madeninin ihtiyaca cevap verecek kadar üretilmemesidir. Anadolu'da en çok bulunan ve ilk kullanılan maden bakır olup, Kalkolitik Çağ'dan itibaren bu madenden istifade edilmiştir. M.Ö. üçüncü binyıl boyunca bakır madenine % 10 oranında kalay ilave edilerek bol miktarda bronzdan silahlar ve ev eşyaları yapılmış olduğundan bu döneme **Eski Bronz Çağı** adı verilmiştir. Eski Bronz Çağı'nda Anadolu'da madencilerin kalayı nereden temin ettikleri konusunda net bir bilgi olmamakla beraber son zamanlarda Hisarcık civarında kalay madeni ocağının bulunması ve Bakırdağı çevresinde bakır ocaklarının bulunması az miktarda da olsa Anadolu'da bu madenlerin üretimlerinin yapıldığını göstermektedir. Ancak M.Ö. II. binyılın başlarından itibaren kalay madenin Asurlu tüccarlar tarafından Anadolu'ya getirildiğini Kültepe metinlerinden öğrenmekteyiz. Anadolu'da Şehir devletleri hüküm sürmekte olduğu ve aralarında kıyasıya bir mücadele yaşandığı için, dönemin en gelişmiş ve sağlam savaş araçları olan tunç silahlar önem kazanmıştır. Bu sebeple daha bol kalay madeni getirmeleri karşılığında Asurlu tüccarlara şehirlerin etrafında bir mahallede oturma ve ticaret yapma imkânı tanınmıştır.

Asurlu tüccarlar M.Ö. II. binyıl başlarında Anadolu'ya gelerek belli başlı şehirlerde birer ticaret kolonisi kurmuşlardır. Yazılı kaynaklarda bunların sayısının kırk civarında olduğu ve en önemlisinin Kaneş kolonisi olduğu belirtilmektedir. Bu kolonilerde Asurlularla yerliler aynı mekânları paylaşmışlar. Birbirlerinin kültüründen etkilenerek, akrabalıklar kurmuşlar ve ticaretin vazgeçilmez şartı olan barış ortamını bozmadan yaklaşık 250 yıl beraber yaşamışlardır. Asurlu tüccarlar genç yaşta Anadolu'ya geliyorlar, bazıları Anadolu'da yerli kadınlarla evlendikleri gibi bazıları ölene dek kalıyor veya ihtiyarlayınca Anadolu'dan ayrılıyorlardı.

Bu döneme ait bilgileri Kültepe'de bulunan "Kappadokia Tabletleri" ismi ile anılan vesikalardan öğrenmekteyiz. Bu önemli belgeler ilk defa 1925 senesinde Çek âlimi "Hrozny" tarafından keşfedilmiş olup, M.Ö. iki bininci yılların başlarında orta Anadolu'ya kadar yayılan Asurlu tüccarların ticarî mektup ve vesikaları olduğu anlaşılmıştır⁵⁹. Bu tabletlerin dili eski Asur lehçesi olup, çivi yazısı ile yazılmışlardır.

⁵⁹ Kinal, s. 59

Çivi yazılı bir tablet ve zarfı

Kültepe tabletleri incelendiğinde kolonilerin çok sistemli bir şekilde idare edildiği anlaşılmaktadır. Asurlar, büyük şehirlerde birer “Karum”, küçük şehirlerinde ise birer “Vabartum” teşkilâtı kurmuşlardır. Kolonilerin yayılış alanı takriben “Malatya-Kayseri-Yozgat” üçgeni içindedir. Bu kolonilerin merkezi ise Kaneş Karum’udur. Kaneş’te “Şehrin Babaları” denilen bir ihtiyarlar meclisi bulunuyordu. Bu meclis, kolonilerindeki Asurlular hakkındaki kararları verirdi. Karar alamadığı durumlarda “Genel Meclis” toplantıya çağrılır, “Genel Meclis” üyeleri, reyle karar verirdi. Fakat son hükmün anavatanda yani Asur’da verildiği anlaşılmaktadır.

Kültepe Kazı Alanı (2012)

Asurlular, Anadolu’ya çok değerli bir maden olan kalay ile kumaş getiriyorlar buradan da gümüş götürüyorlardı. Anadolu ve Kayseri’deki Asur hâkimiyeti sadece

ticarî alanda olup, siyaseten yine, şehir devletleri sistemi hâkimdi⁶⁰. Başka bir ifade ile Asurlu kolonistler, Anadolu kralların siyasî hâkimiyeti altında idiler. Ayrıca, Asurlu tüccarlar, yerli prenlere vergi karşılığında ve onların izni ile şehir civarında kurdukları pazar bölgelerinde oturuyorlardı. Dil, yazı ve silindir mühür dışında, Asurlu tüccarlar, memleketlerindeki hayatlarından farklı olan yerli evlerde yaşıyorlardı. Anadolu seramiğini ve günlük eşyalarını kullanıyorlardı. Bu yabancıların yerli kültürel kaynaşmalarını kolaylaştırıyordu. Yerliler kısa bir zamanda, silindir mühürlerde kendilerine has yerli bir üslûbu geliştirmişlerdi. Ancak Asur dilini ve yazısını ne ölçüde öğrendiklerini bilmiyoruz⁶¹. Koloni çağında Kaneş’de yaşayan Protohatti, Hitit, Luwi ve Hurri’lerin konuştuğu dil, Hint-Avrupa grubu olup, “Kaneşçe” veya “Nesa” dili olarak bilinmektedir.⁶²

Kültepe tabletlerinden öğrendiğimize göre, Kaneş krallarından ikisinin ismi “İnar” ve oğlu “Warşama”dır. Bunlardan başka “Labadşum, Turupani, Pithana ve Zuzu” isimli krallar da hükmetmiştir.

İdarî kademedede kraldan sonra “Merdiven Büyüğü” Sıfatında bir veliaht geliyordu. Daha sonra “asacıbaşı, ordu kumandanı, bölge kumandanı, hazinedar, içki sunucu, sofracı başı, tellallarbaşı, pazarcıbaşı, kilerci başı, atlarbaşı, silacı başı, başçoban, başbahçevan, demirciler başı, marangozlar başı, değirmenciler başı, işçiler başı dereciler başı, çamaşırcılar başı ve oduncu başı” gibi makamlar vardı⁶³.

Bu çağda yerli halk daha çok ziraatle uğraşıyordu. Buna bağlı olarak değirmencilik ve bağcılık da en önemli geçim kaynağı idi. Altın, gümüş, bakır ve amutu (demir) işliyorlar, Asurlular’dan aldıkları kalayla, Ergani’den getirdikleri bakırı karıştırarak bronz yapıyorlardı. Para yerine geçmek üzere belirli ağırlıktaki madenleri veya hayvan, yağ, bal, tahıl, koyun gibi gıda maddelerini kullanıyorlardı.

Anadolu’da yapılan antopolojik araştırmalar sonucunda yetişkin kafataslarından % 20’si “Hyperdelolichocephalei”, % 20’ si “Brachyhalei”, % 40’ ı ise “Brachycephalei” olduğu anlaşılmaktadır⁶⁴.

Bu durum, Anadolu’nun dolikosefal kafa yapısı ile “Akdeniz tipi” insanların ve M.Ö. ikinci bin yılı başlarında Anadolu’yu istilâ eden brakisefal tip kafalı insanların yaşadığı bir yurt olduğunu ifade eder. Uzun yüzyıllar boyunca önemini koruyan Kaneş şehrinin siyasî varlığına Orta Anadolu’daki bağımsız Kuşşara şehri kralı Anitta tarafından son verildiği zannedilmektedir. Kültepe kazılarında bulunan ve üzerinde “Kral Anitta’nın Sarayı”⁶⁵ yazısı olan hançer çok güzel bir delildir. İlk Hitit kralı kabul edilen Anitta, Hatti krallığını ve başkenti Hattuşaş’ı yok ederek Orta Anadolu’da Hitit hâkimiyetini kuran kral olarak bilinmektedir⁶⁶. Asur Ticaret Kolonileri Çağı, eski Önasya tarihinin önemli bir bölümünü temsil eder, bu çağ hakkındaki en mühim kaynak

⁶⁰ Kinal, s.62

⁶¹ Tahsin Özgüç, **Kültepe-Kaneş II**, s. XVI, TTK Yayınları, Ank. 1986

⁶² Baydur, S. 52

⁶³ Emin Bilgiç, **Türk Tarih Kongresi**, 1960, s. 127/Baydur, s.48

⁶⁴ Fûrûzan Kinal, s. 34

⁶⁵ Tahsin Özgüç, **Bellekten 77**, 1956, s. 29-32

⁶⁶ Mühibbe Darga, **Hitit Devletinin Ana Hatları**, Arkeoloji ve Sanat, Yıl:1 Sayı: 1, s.9 İst.1976

şüphesiz ki şimdiye kadar bulunan binlerce kil tablettir. Bunlar gün ışığına çıktıkça bilgilerimizin daha değişeceği ve netleşeceği muhakkaktır⁶⁷.

Lifos (Barut Dağı) Kalıntıları

Erciyes'in kuzey önünde yer alan ve ondan sonra en büyük tepe olan 2509 m. yüksekliğindeki Lifos, Erciyes'in, 2-2,5 milyon yıl önce, yeniden püskürmesi ile oluşmuştur. Birçok Argaios betimlemeli Roma sikkesinde yer alan LİFOS (veya KİFOS) üzerinde bütün tepeyi kuşatan 1.5 metre eninde büyük ve kaba kayalardan yapılan bir sur bulunmaktadır. Kayseri ovasına hâkim olan bu surun güneyde ve batıda kapıları olup 15-20 metrede bir yuvarlak burçlarla takviye edilmiştir. Surun içinde, değişik bina kalıntıları ve ortasında tapınak olduğu tahmin edilen büyük bir yapının enkazı bulunmaktadır. Çok miktarda su sarnıcı olan bu yerleşim yerinde hamamların da olduğu ve dünyada sabun ilk kez burada kullanıldığı rivayet edilmektedir. Lifos'un doğusunda ise, bugün ismi Örenşar olan büyük düzlük olup burada çok miktarda kaya oyma lahit bulunmuştur. Bu lahithler belediye tarafından yakında bulunan bir parka taşınmıştır.

Lifos ve Erciyes

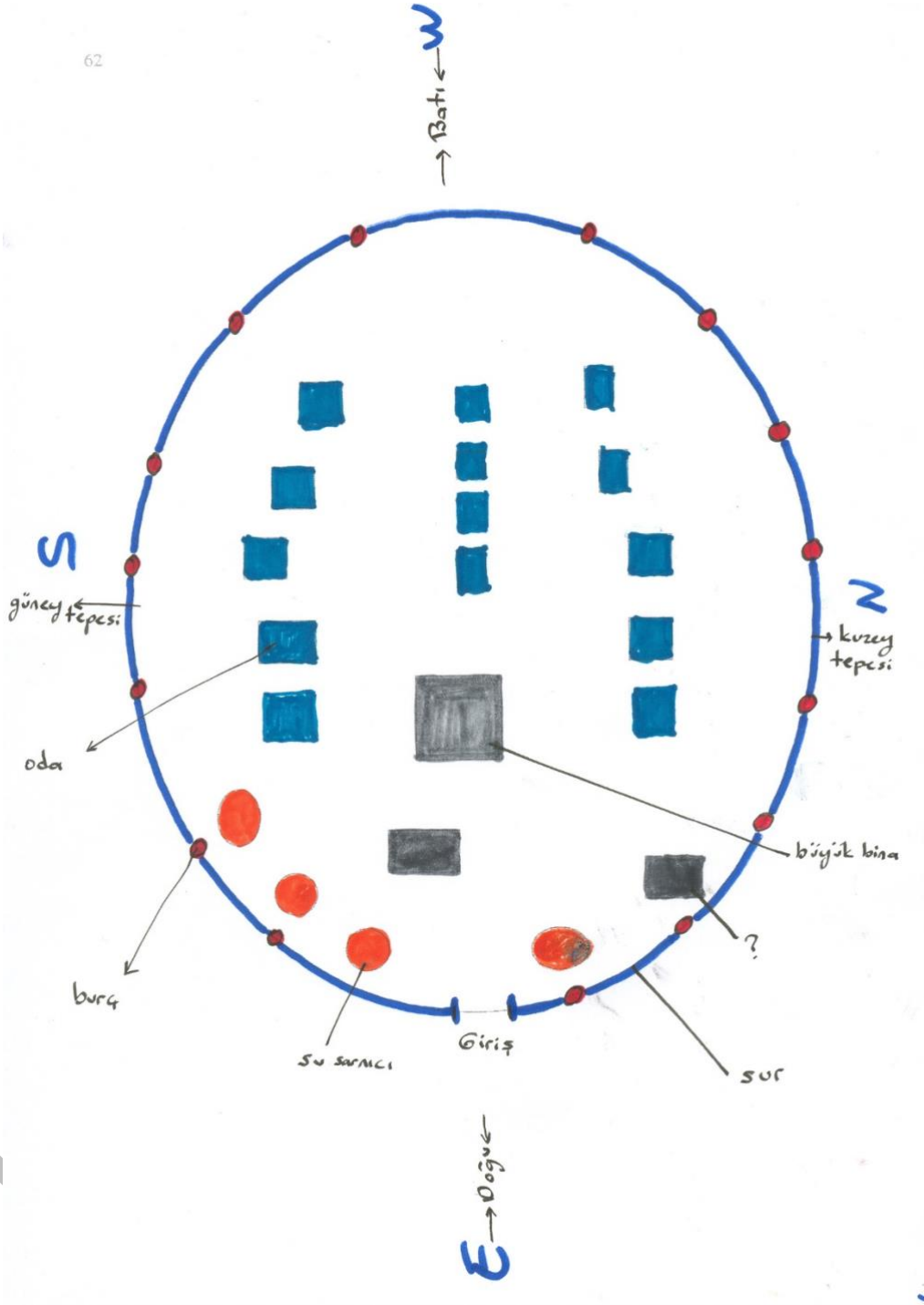
Lifos tepesi ve etrafındaki düzlüklerdeki kalıntılar, Mazaka değilse bile Hitit sonrası Tabal veya Firig dönemi site şehirlerden birine ait olmalıdır.

"Eski Tunç devri olan 2500-2000 yılları arasında yerleşim mahalleri, Kültepe'de olduğu gibi höyükler üzerine kuruluyordu ki en önemlilerinden biri de Erciyes'in kuzey-doğu tarafındaki Lifos'un tepesinde bulunan bir yerleşim alanıdır. Burada oturan insanlar hayvancılık, madencilik, çömlekçiliğin yanı sıra ticaretle uğraşıyorlardı. Bu tarihi yerleşim alanının Mazaka olabileceğini ya da hiç olmazsa Frig ya da Etilere ait bir site ya da tapınak şehri olabileceği düşünülmelidir. Günümüze kadar Erciyes ve civarında yaşayan pek çok medeniyetle ilgili yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Bunun en tipik örneği de Kifos (Lifos) ya da halk arasındaki söylencesiyle İlifos'tur. Lifos dağının üzerindeki kalıntılar ve burada kimlerin, ne zaman yaşadığı ile ilgili yeterli ve güvenilir

⁶⁷ Erkiletlioğlu Halit, **Kappadokia Krallığı ve Roma-Bizans Dönemi**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay. Tarih Dizisi 157, Kayseri 2019 s.30-34

bilgi edinilememektedir. Bilgi eksikliğinin arkeolojik araştırma yetersizliğinden kaynaklandığını kabul etmek durumundayız. Erciyes'in Kuzey-doğusunda yer alan Lifos, 2503 metre yüksekliğe sahip, binlerce sene öncesinin bir yerleşim alanıdır. Erciyes'in yüksek bölgelerinin birer inziva ve tapınım alanı olarak kullanıldığı anlaşıldığına göre, buranın da hem Persler hem de Kappadokia ve Romalılar döneminde dinî bir merkez olması ihtimalini güçlendirmektedir. Ancak bu alan Mazakalıların yerleşim alanı olabilecek kadar da bina kalıntılarıyla doludur. Kappadokia ve Roma dönemi sikkelerinin üzerinde de Erciyes'in tepelerinde tapınak figürleri bolca kullanılmıştır.

H. ERKİLETLİOĞLU

Lifos Dağı harabeleri yerleşim şeması (Sn. Ali Çavuşoğlu)

Hemen güneydoğusunda bulunan ve Erciyes kütesinin yegâne dağ geçidi olan Tekir Yaylası'na hâkimdir. Dağ geçidinden Kayseri Ovası'na inişi kontrol eden oldukça stratejik bir konuma sahiptir. Bu nedenle Lifos Dağı kraterindeki tarihî yapıların, dağ

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

geçidini kontrol edip güvenliğini sağlayan bir ileri karakol kalesi olabileceği düşünülebilir.

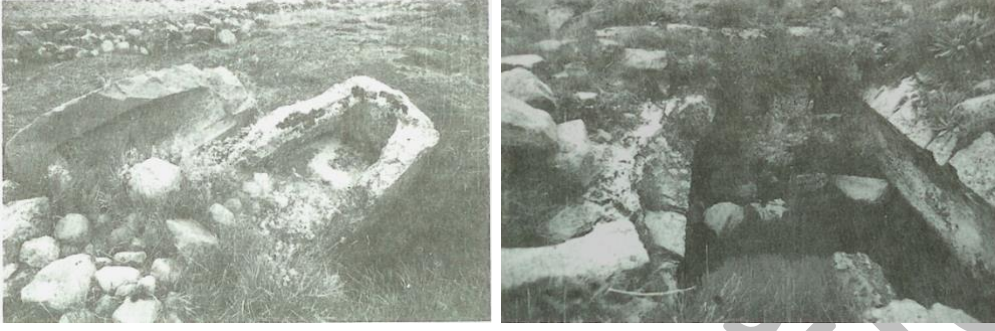
Dağın tepesiyle batı ve güney bölgeleri çıplak olduğu halde doğu ve kuzey tarafı hem çok dik, hem de yabanî otlarla kaplı olup, gayet sık olarak bodur kavak ve meşe ağaçlarıyla kaplıdır. Kuzey-doğu tarafının önünde Hisarcık koruluğu uzanmaktadır.

Lifos Bir Tapınak Devleti mi?

Erciyes çevresindeki önemli dağlardan biri olan Lifos'un Güney ve Kuzey iki ucu arasında geniş bir düzlük vardır. Bu takriben 74000 metre karelik geniş alanın çevresi 1050 metre uzunluğunda tamamen surlarla çevrilidir. Yer yer bir veya iki metre yüksekliğe ulaşan sur, harçsız yığma taşlardan yapılmıştır. Asırlarca doğal etkilerin veya insanların tahriplerine rağmen ayakta kalan bölümlerin orijinal halinin 3-4 metre yükseklikte olduğu anlaşılmaktadır. Surlarda, yaklaşık 66 metrede bir 16 adet burç bulunmaktadır. Uzun kenarı 350 metre, kısa kenarı 212,5 metre olan Biri kuzeyde biri güneyde olmak üzere iki zirvesi bulunan Lifos'un büyük zirvesi kuzeyde, Kayseri'ye bakan zirvesidir. İki zirve arasındaki mesafe yaklaşık 250 metredir. Alan içerisindeki yapılar bu iki zirvenin yamacında, sur diplerinden başlamak üzere yukarıdan aşağıya ve batıdan doğuya doğru sıralanmıştır. Çok odalı yapılar ortada yer almıştır. En büyük ve çok odalı yapı ise doğu tarafına yakındır. Çoğu tek odalı olan yapı sayısı ise yüzü geçmektedir. Erciyes'e yakın ve dağın en alçak kısmı olan doğu tarafındaki sur dibinde dört adet su sarnıcı bulunmaktadır.

İki su sarnıcının ve büyük yapının içinde hiçbir zaman suyun eksik olmaması künklerin faal olabileceğini akla getirmektedir⁶⁸.

Sarnıçlar, Kaya oyma mezarlar

Lifos'un kuzeydoğuya bakan eteklerinde "Örenşar" denilen ve içinde birçok lâhit bulunan bir bölge bulunmaktadır. Bu lâhitler günümüzde belediye tarafından yakınındaki bir parka taşınmıştır.

Tepedeki yapı kalıntılarında kullanılan taşların boyları 45-70 cm. enleri ise 21-43 cm. arasında değişmekte kalınlıkları ise 20 ila 40 cm. arasındadır. Surlarda kullanılan taşlar da hemen hemen bu ölçülerdedir. Ancak surlarda yer yer daha iri ve daha küçük taşlar da kullanılmıştır.

O dönemlerde özellikle kış aylarında ulaşılması mümkün olmayan Erciyes'in zirvesine en yakın yerde takriben 74 000 metrekarelik kalın surlarla çevrili bir yerleşim yeri içinde 100 den fazla tek ve çok odalı yapı ile birçok su sarnıcı kurmanın sebebi sadece dış taciz ve talanlardan korunma olamaz. Bununla beraber Tanrı dağ Erciyes'in sinesinde bir kutsal mekân oluşturulmuş olması da düşünülmelidir.

Bölgede yaşamış olan en eski medeniyetlerin Roma İmparatorluğunun son zamanlarına (Teodosius dönemine kadar) kadar Erciyes ve çevresinin bazen tanrı ve bazen da tanrıların oturduğu yer olarak bir "panteon" işlevi yapması dikkate alınırsa bu mesele bir ölçüde izah bulmaktadır.

Erciyes'in zirvesine göre daha çıkılıp yaşanabilir bir yerde bir "Tapınak Devleti" kurulması için en elverişli yer olarak Lifos Dağı en mantıklı çözüm olarak düşünülmelidir. Eğer burası bir "Tapınak Devleti" ise, tıpkı Komana (Şar Köyü) ve Niksar yakınındaki Gümenek'deki tapınak devletleri gibi birçok paganın ziyaret edip ibadet ettiği, tanrılarına kurbanlar hediye ettiği ve hatta tapınak fahişelerinin bulunduğu,

⁶⁸ Çavuşoğlu Ali, Hacılar- Büyük Dağın Sırları, Heyamola yay. İst. 2014, s. 203

Tanrıça MA için kurulmuş ve Zeus kültürünün hâkim olduğu zengin bir dinî merkez olduğunu var sayabiliriz. Nitekim Lifos Dağı'nın bütün Kayseri ovasına hâkim olması, Erciyes'in zirvesini görmesi, üzerinde bulunan surlar, sarnıçlar ve diğer kalıntılar bu tezi güçlendirmektedir. Aynı kanaati Sayın Ali Çavuşoğlu'da " Hacılar" kitabında belirtmektedir⁶⁹. Burada yapılacak kapsamlı bir kazı ve araştırma gerçeği ortaya çıkaracaktır.

Mazaka

Muhakkak ki Erciyes Dağının eteklerinde kurulan en önemli yerleşim merkezi Mazaka'dır. Mazaka'nın bu günkü şehrin takriben iki kilometre güneyinde, Erciyes'in bir tepesinde M.Ö. 1200-900 tarihleri arasında kurulmuş olduğu kabul edilmektedir.

Asur vesikalarında Tabal memleketi hakkında verilen bilgilere göre, Kayseri ve havalisinde bulunan Geç Hitit dönemine ya da Taballara ait yerleşim yerlerinden bahsedilmektedir. Kayseri ve Nevşehir arasında 11 adet Hitit hiyeroglifi ile yazılı kitâbe bu bölgede yerleşim yerleri olduğunu göstermektedir. Bunlardan birkaçı üzerinde Tuvanuva (Klasik çağlardaki Tyana) kralı Varpalava'nın adı geçmektedir. Böylece Hitit İmparatorluk Devri vesikaları ile tanıdığımız Tuvanuva şehrinin, bu devirde de önemini devam ettirdiği ve hatta daha da gelişerek, muhtemelen Tabal memleketinin merkezi durumuna geldiği anlaşılıyor. Mazaka şehri de Geç Hitit ya da Taballar döneminde yerleşim görmeye başlayan şehirlerden biridir.

Kaneş'in önemini kaybetmesinden sonra ön plâna çıkmaya başlayan Mazaka'nın adı, Pers Hükümdarı Darius, Hindistan'ı fethetmesiyle ülkesindeki satraplık sayısını yirmidörde çıkarması ve Kappadokia satrabı olarak Ariaramnes'i görevlendirmesiyle anılmaya başlamıştır. Bu dönemde Kappadokia'nın başkenti Gaziura (Turhal) ise de Mazaka, satraplığın ekonomik ve kültürel yönden önemli bir merkezi durumundaydı.

Mazaka'nın Frig dilinde Mazalos-Zeus'tan geldiği ve bu kelimeyi Perslerin Mazaka olarak telaffuz ettikleri, bu şekliyle "büyük" anlamına geldiği bazı tarihçilerce ifade edilmiştir. "Büyük" anlamını şüphesiz ki Erciyes'ten almaktadır. Başka bir iddia da Kappadokyalıların cediti olan Mosoch'dan ya da tanrıça "MA" dan geldiğidir.

Ahmed Nazif Efendi kaynak belirtmeden "İsa aleyhisselâmın doğumundan binbeşyüz sene evvel Kayseri şehri Mazaklar eline geçmiş bu cihetle eski adına Mazaka denilmiştir. Milâttan 540 sene önce Kapadokyalılar denilen müstakil veya yarı müstakil bir hâkim idare eline geçip 230 senesine kadar bunların idaresi altında kalmıştır. Kapadokyalılar, Kızılırmak vadisini takibeden Sivas, Maraş, Kayseri, Niğde, Kırşehir cihetinden itibaren olan bölgede icrâ-yı hükümet edip, bunlar tarafından Mazaka denilen eski şehir başşehir ittihaz edilmiş ve bu cihetle mezkûr bölgeden ibaret olan kıt'aya Kapadokya adı verilmiş idi⁷⁰." İfadelerini kullanmaktadır.

⁶⁹ Çavuşoğlu Ali, A.G.E. s. 202

⁷⁰ Ahmed Nazif Ef. Mir'at-i Kayseriyye, s.49

Kurulduğu yerin günümüzdeki ismi halen “Eskişehir” olarak geçmektedir. Bazı yazılara göre, şehir burada iken, Saint Basile (Aziz Basileios), manastırını ve kilisesini bu eski şehrin kuzeyine, yani şimdiki şehrin bulunduğu ovaya kurmuş, böylece şehir 4. Asırda bu manastırın etrafında gelişerek düzlüğe inmiştir. Daha sonra da İslâm şehri, bu Bizans şehrinin yerini almıştır⁷¹.

M.Ö. 360 tarihinde Kappadokia, Pontus Kappadokiası ve Büyük Kappadokia isimleriyle ikiye ayrılmış ve Mazaka, ikinci kısmın merkezi olarak kalmıştır⁷².

Kaynaklarda; “Kappadokia krallığının merkezi ise, Apollon tapınaklı Mazaka (Argaios yanındaki Eusebeia) idi. Mazaka, etrafı ağaçlarla ve küçük köylerle kaplı, iyi gelişmiş bir merkezdi. Tamamı kraliyet ailesi ve asiller tarafından korunmakta idi. Buraya kral tarafından geliştirilmiş ve şehirde hissedilen su ihtiyacını karşılamak üzere “Ariarathus” adı verilen bir su projesi uygulanmıştı⁷³.” denilmektedir.

Strabon ise şehrin Erciyes’in eteklerinde bulunduğunu detaylı bir şekilde anlatmaktadır: “Kabilenin metropolis’i olan Mazaka ise Klikia Eyaleti olarak adlandırılan yerdedi. Bu kente aynı zamanda “Eusebeia” ve ilâve olarak da “Argaios’un yanında” denir. Çünkü burası, tepesinde hiçbir zaman kar eksik olmayan dağların en yükseği, Argaios’un eteklerinde kurulmuştur ve buna tırmananlar -ki, çok azdır- berrak havada hem Pontus hem de Issikos Denizi’nin görülebildiğini söylemektedirler. Genellikle Mazaka bir kentin kurulması için uygun bir yer değildir. Çünkü burada ne su vardır, ne de doğal bir şekilde tahkim edilmiştir. Valilerin ihmali yüzünden surları da yoktur. (bir ok atımlık mesafede bulunan ve yararlı tepelerin önünde yaşayan halk, surlara çok güvenerek yağmacılık yapmasınlar diye, belki de bilerek tahkimat yapılmamıştır.) Ayrıca bütün çevredeki toprak düz olduğu halde, çok kıraçtır ve çift sürmeye elverişli değildir, kumlu ve altı kayalıktır. Biraz daha ilerleyince, içinde ateş çukurları bulunan birçok stadion uzunluğundaki volkanik araziye gelinir. Ayrıca elverişli gibi gözüken bir şeyde aslında tehlikelidir. Çünkü bütün Kappadokia’da hiç kereste olmadığı halde, Argaios’un bütün çevresi ormanlarla kaplıdır ve böylece kolaylıkla kerestecilik yapılabilir; fakat ormanlık bölgenin hemen altında birçok yerlerde ateşler ve aynı zamanda yeraltında soğuk su vardır; fakat ateş ve su yüzeye çıkmaz. Bazı yerlerde de arazi bataklıktır ve geceleri buradan ateş çıkar. Ülkeyi tanıyanlar ağaçları işleyebilirler, çünkü onlar tehlikeye karşı dikkatlidir; fakat burası çoğu kesimler ve özellikle sığırlar için tehlikelidir, çünkü görünmeyen ateş çukurlarına düşebilirler.

Ayrıca, kentin önünde, ovada bir de ırmak vardır, ismi Melas’tır; kentten yaklaşık kırk stadion uzaklıktadır ve kaynakları kentin seviyesinden daha aşağıda bir yerde bulunur. Bu nedenle yerli halk bunu kullanamaz, çünkü yukarı doğru düzenli bir şekilde akamaz; fakat yayılarak bataklık ve göller meydana getirir ve yazın kentin etrafındaki havayı bozar, başka zamanlarda kolay olan taş çıkarma işini zorlaştırır; burada Mazaka’lıların yapıları için bol miktarda çıkardıkları düz taşlar vardır. Fakat bu sal taşlarıyla örtüldükleri zaman kolay çıkartılamazlar.⁷⁴”

⁷¹ Gabriel Albert, **Kayseri Türk Anıtları**, Çev: A. Akif Tütenk, s. 12, Ank.1954

⁷² Arık, 211

⁷³ Encyclpaedia Iranica www.iranicaonline.org/articles/index/k

⁷⁴ Strabon, Coğrafya (Geographika), Çeviren: Adnan Pekman, İstanbul Ü. Edebiyat Fak. Yay., Nr.: 1437, İstanbul 1969, 12. Kitap, s. 10

Günümüzde bu konuda fikir yürüten bazı yazarlar, Mazaka ile Eusebeia'nın farklı yerlerde kurulduğunu ifade etseler de birçok tarihî kanıt ve bu konudaki en önemli kaynak olan Strabon'un yazılarından şehrin farklı zamanlarda aynı şehre verilmiş isimler olduğu ve şehrin yukarıda belirtilen alanda kurulduğunu, 4. Yüzyıl sonlarına doğru yavaş yavaş ovaya indiğini açıkça anlamaktayız.

İlk dönemlerden itibaren zengin ve ünlü olan Mazaka, tepesinden hiçbir zaman kar eksik olmayan ve volkanik Argaios dağının eteğinde kurulmuştur. Argaios'un ayakları altında olan Mazaka'yı Kappadokialılar kentlerin anası olarak adlandırırlar. Bu Argaios, karlı tepeleriyle çetindir, yaz ayında bile şiddetli kırağı (kar) eksik olmaz ki bu aynı yerde halk tanrının oturduğuna inanırlar. Mazaka'dan sonra **Eusebeia** ismi kente Yunan kültürünü Kappadokia'ya yerleştiren V. Ariarathes döneminde babası IV. Ariarathes'in anısına onun sıfatı olarak verilmişti. Bu şehir ayrıca **ARGAİOS tarafındaki Eusebeia** olarak da adlandırılmaktaydı. Kappadokia bölgesinde tek ormanlık alanı olan Mazaka kentindeki Argaios civarında kerestecilik yapılıyordu. Strabon tarafından da belirtildiğine göre, bina yapımı için çok önemli olan kereste, kralların Mazaka'yı başkent seçmesindeki sebeplerden birisiydi.

Ahmed Nazif Efendi de "Erciyes Dağı'nın Tekfur Yaylası yönünde bir takım eski yapı eserlerine rastlanması karşısında Kapadokya kıtasının başşehri olan Mazaka'nın, yerinin halen adı halk arasında Karagülle (Gülle) mevki ve Hisarcık Köyü arazisinden Erciyes Yaylası'na ve Tekir (Tekfur) ve Göreme (Gereme) cihetlerine kadar uzanmış olan dağlık arazide binâ edilmiş olduğu, günümüzde müşahade edilen bazı eski eserlerin delâletiyle sabittir." demektedir⁷⁵.

Daha sonra M.Ö. 12-9 yılları arasında Roma imparatoru Caesar Augustus'a (M.Ö. 27- M.S. 14) izafeten **Caesarea** ismini alan Mazaka, zengin ve ünlü bir kent olarak tanınır. Ancak bazı kaynaklarda, Tiberius döneminde Kappadokia'nın Roma eyaleti olmasından sonra, bu şehrinin ismi bizzat İmp. Tiberius tarafından Caesarea olarak değiştirildiği belirtilmektedir. (et maximam civitatem appellari nomine suo iussit, quae nunc Caesarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur.) Bilindiği gibi Roma'nın ilk İmparatoru Augustus'un MS 14 yılında ölümü üzerine Augustus, senato tarafından Romalıların ibadet etmeleri gereken bir tanrı ilan edilmişti. Adları olan Augustus ve Caesar, sonradan gelen tüm imparatorlar tarafından kullanılmış ve *Sextilis* ayının adı onun anısına Augustus olarak değiştirilmiştir. Halefi, üvey oğlu Tiberius olmuştu.

Aynı şekilde, Suidas da Mazaka'ya Caesarea isminin Tiberius tarafından verildiğini yazar: —θαθηζεο δε ωλ εζηηλ νυο ηηλ ζπκκάρολ βαζηείολ ηηλ νιθειολ άξρολ άπάηη ηεηειζώλ άθειειην: ωλ Άξρέιανο ήλ ό Καππαδόθησλ βαζηειύο, όλ επίνηηο θαί ζεζαπεπηηηνίο θαιέζαο ώο έαπηόλ ιόγηηο, νύθέηη ηξόο ηήλ νιθειάλ άπνλνζηηζαη

⁷⁵ Ahmed Nazif Ef. A.G.E. s.6 ve 49

ζπλαρωξεζελ, αυ' επαξριαλ ηήλ Καππαδονθιαλ άπεθηλε θαì ηήλ κειζηηελ ηήλ ηήδε πόιεσλ Μάδαθα έκπενζζελ υπό ηήλ έπνιθσλ όλκκαδνκέλελ, άθ' έαπηνυ θέξεηλ ηήλ πενζεγνξίαλ έπέηαμελ: ηπεξ δή θαζ' ηκπο Καίζαξόο έζηηλ έπώλπκνο. έο γξξο δέ όκσο καθόλ πενειζώλ ζλήζεη. (.....*bunlardan birisi Kappadokialıların kralı Arkhelaos'du ve kendisini şışirici ve övgülü sözlerle çağırarak bir daha hiçbir zaman yurduna dönememesine karar verdi ve Kappadokia'yı eyalet (eparkhia) yaptı ve şehirlerin en büyüğünü daha önceden yerel halk tarafından **Mazaka** diye adlandırılan şehri kendisinden gelen ismin (**Caesar**) bu kente verilmesini emretti. Şimdi bizim zamanımızda hala bu kent Caesar'ın ismi ile anılır.*⁷⁶) Sozomeneos'de⁷⁷ kentin Claudius Caesar döneminde bu ismi aldığını belirtir.

Gereme (Kereme) Kalıntıları

Erciyes Dağının güney eteklerinde Develi'nin de 12 km. kuzeyinde **Kereme (Gereme-kutsal yer)** denilen mevki vardır.

⁷⁶ Suidas ya da Souda adlı bir yazar tarafından 10. yüzyılda Bizans'ta yazılmış Antik Akdeniz dünyası ile ilgili bilgi veren dev ansiklopedidir. 30.000 tanım içerip, ansiklopedik sözlük biçiminde yazılmıştır; pek çok eskiz kaybolmasına rağmen kimi kısımlar Ortaçağ Hristiyan derleyicileri tarafından muhafaza edilmiştir.

⁷⁷ Salminius Hermias Sozomenus. (Ölm. M.S. 450), Hıristiyan Kilisesi tarihçisi

19. yüzyılın ilk yarısında (1837) Kayseri'ye gelmiş bulunan Hamilton Gereme'yi 1842 yılında basılan seyahatnamesinde kısaca anlatan ilk yazar olmuştur⁷⁸. Daha sonra Bünyesindeki yapılardan erken Bizans dönemine tarihlenebilen bu örenyeri hakkında 1908 yılında bölgeyi gezmiş bulunan Hans Rott tarafından başta Panagia kilise kalıntısı olmak üzere bazı bilgiler verilmiştir.

1914 tarihli Karamanlıca Nevşehir Salnamesinde Gereme hakkında: *“Burada meşhur eski manastırların harabeleri el’an mevcut olup, bunlardan bazılarının kubbeleri, diğerlerinin suyolları, kütüphaneleri, hazine daireleri bakidir. Bu manastırlar kurbinde gayet muntazam ve mükemmel mektepleri ile meşhur eski bir şehir var idi. İşte bu mekteplerde Sozomenos’a nazaran iki biraderler Gallos ve İolianos tahsil etmişler. Bu manastırlar etrafında bulunan dağlar ve derelerde Aşkıtisler yaşardı ve el’an mevcut olan bu yerler, yerliler tarafından Askiterya, Türkler tarafından Keyslik tesmiye olunur. Yukarda zikredilen Kereme eskilerden Makellon, Makelli yahut Demakelli tesmiye olunur idi. Bu kelime Latince salahane manasında olup, burada kesir-ül-ade martiserlar*

⁷⁸ **Everek (Develi) ve Gereme (Kereme)** 'ye 28 Temmuz 1837 tarihinde gelen Jeolog W.J. Hamilton, buradan Erciyes Dağı'na çıkarak incelemelerde bulunur. Dağdan inerken şimdiki **Gereme**'nin yanında bulunan tepenin üstünden Gereme harabelerinin kalıntılarını görür.

kesildiğinden böylece tesmiye olunmuştur. Bu yerleri merhum Krillos ve daha mükemmel surette Amilton (Hamilton) vassf-ü tavsif ediyor”⁷⁹. Bilgileri verilmektedir.

2005 yılında Panagia kilisesi için yapılan kurtarma kazıları sırasında bulunan iki sikkeden II. Konstantin (348-351) dönemine ait olanı ile XI. Yüzyıla ait bronz sikke bize 4. Yüzyıl ile XI. yy. arasında Gereme’de faal yaşam olduğunu belirtmektedir.

**Erkilet’in kuzey arkasındaki Beşik ve Çırçır Tepeler
Yahyalı, Soysallı, Yeşilhisar ve Uzunayla Beserek Hüyükleri
ile irili ufaklı birçok Hüyük Erciyes çevresindeki yerleşim alanlarıdır.**

Seyyahlara Göre Erciyes

Muhyiddin İbn Abdüz Zahir’e (1277) göre Erciyes

Baybars’ın yanında bu sefere katılmış olan Muhyiddin İbn Abdüz Zahir o günü şöyle anlatmaktadır. *“Aynı günün gecesi bir köyün yanına konduk(İspile). Bu köy Kayseri’ye yakın olup, Asib denilen dağın(Ali Dağ) doğusundaki Salguma vadisinin tam ortasında bulunur. Şair İmrü’ul Kays’in mezarı buradadır. Nitekim şu şiirde ifade edilmiştir.”*

*“Ey komşumuz, birçok şeyler oldu.
Asib burada oldukça ben de buradayım.
Ey komşumuz; biz ikimiz burada garibiz.
Her garib diğer bir garibin akrabasıdır.
Ercüş (Erciyes) dağı da bu dağdan yüksektir.”⁸⁰*

Ermeni Simeon’a Göre Erciyes

1608 yılında Kudüs’e hacı olmak için Lemberg’den yola çıkan Polonyalı Simeon, Kudüs dönüşünde 1615 yılında Kayseri’ye de uğramış ve burada takriben bir ay kadar kalmıştır. Özellikle Kayseri ve civarındaki Ermeni cemaatini ve kiliselerini anlatan Simeon, Erciyes’ten de şu birkaç cümle ile bahsetmektedir. *“Sur dışında, kuzey tarafında, silahşor Aziz Markarius’un mezarının bulunduğu büyük kilise kalıntısının kuzeye doğru bir mil uzağında tarihi, ünlü bir dağ olan Erciyes görünür. Bursa’daki Keşiş Dağından daha yüksek olan bu dağın tepesi, yaz ve kış sürekli karla örtülüdür. Binlerce yıllık olduğu söylenen bu karlar kurtlanıp aşağıya dökülür. Dağın üzerinde*

⁷⁹ Topçu, Sultan Murat, **Gereme Bizans Kiliseleri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Ansiklopedisi, cilt 2, s.347, İst.2010

⁸⁰ Salguma (Gürpınar) yönünden bakıldığında Erciyes

birçok kilisenin bulunduğu ve en büyüğünün mermer sütunlu ve kubbeli bir bina olduğu, ama halen bir harabeden başka bir şey kalmadığı rivayet ediliyordu⁸¹. Her yıl Urûc-ı Meryem yortusu günü, halk kurbanlıklarla birlikte oraya çıkarmış. Biz de çıkmak istedik. Ama dağın yüksekliğini, yolların geçilmez halini ve uçurumlardan yuvarlananın paramparça olacağını söyleyerek bizi bu niyetimizden caydırdılar.

Dağın öbür yamacında Develi kasabasında, kilise ve papazları olan pek çok Ermeni vardır. Erciyas'ın yanı başında ondan hayli alçak olan Alıdağ vardır. Bu dağın üzerinde, Markarius'un hain Yulianus'u (Julianus Apostota M.S. 361-363) öldürdüğü silâhının bulunduğu Aya Panaiya adlı bir kilise ve Aziz Barseh'in hemşiresinin mezarı vardır"⁸²

Evliya Çelebiye Göre Kayseri

1650 li yıllarda Kayseri'yi ziyaret etmiş bulunan Evliya Çelebi'nin Erciyes Dağı ile ilgili tespitlerini şöyle ifadelerle belirtmiştir:

“Erciş Dağı'nın Özellikleri: (Evsâf-ı İbret-Nümâ-yı Kûh-ı Erces ve Gayrı Âsâr-ı Acibeleri Beyân İder) Bu şehrin önündeperde olan Erciş dağında asla yılan, çıyan, akrep, karınca, böcek ve başka canavar zararlıları yoktur. Bir rivayete göre “Bu dağda ricâlü'l-gayb makamı olduğu için haşerât bulunmaz” derler. Diğer bir söylentiye göre de Hazret-i Ömer Asrı'ndaki fethinde sekizyüz sene yaşayan seçkin eshabdan Baba Reten-i Hindî Hazretleri bu dağda oturduğundan, bu haşerâtın bulunmaması onların duası sebebiyledir. Halâ bu dağda Baba Reten Bağı denilen kendi kendine yetişen, çeşitli meyveler veren bağlar vardı. Zira bu Baba Reten bahçıvanların piri olup, ismi Ebû Zeyd Hindî'dir. Kendisi dünya nimetlerinden uzak olarak yalnız başına ömür sürmüştür. Kabri yine Hindistan'dadır. Hazreti Muhammed (a.s.s.) 'in huzurunda Selman-ı Farisî belini bağladı. Bunların inci saçmak gibi olan güzel konuşmalarıyla bu dağda zehirli hayvan olmaz.

Başka bir söylentiye göre de, Hazret-i Yahya zamanında Kayser Erciş şehri kurduğunda büyük filozoflardan Flaska adındaki filozof bu yüksek dağa çıkıp, yetmiş aded haşerât şeklini bir sütun üzerine kazıp herbirine birer tılsım yapmıştır. Onun için bu dağda zehirli hayvanlar yoktur derler. Bu dağın yaz ve kışın kar ve buzu eksik olmaz Zü-lâl kurdu dahi bulunurmuş amma görmedik.”

Erciyes Kelimesi Hakkında Atatürk'ün Bir Tahlili

Ahmet Hilmi Kalaç, Halkevi'nin yayınladığı Erciyes Dergisi'ndeki bir makalesinde “Erciyes” kelimesi üzerinde en doğru tahlilin Atatürk tarafından yapıldığını yazmakta ve şahidi olduğu bu konudaki bir olayı şöyle anlatmaktadır: “Erciyes” kelimesinin nereden geldiği konusunda birçok araştırma yapıldı. Cumhuriyet'in ilânından sonra şapka inkilâbının yapıldığı günlerde Prof. Dr. Yusuf Ziya Bey, Erciyes

⁸¹ Bu ziyaretgâh, İnciciyan'a göre Alıdağ'ın üç tepesinin ortasında bulunan S. Bazil kilisesidir.(L. İnciciyan, Ermenice Coğrafya, Kudüs, 1915 s.311)

⁸² Simeon, Tarihte Ermeniler, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul, 1999, s. 255

kelimesinin kökünün Rumca “Ergariyös” ten geldiğini iddia etti. O dönem araştırmacılarının çoğu bu kelimenin Roma veya Bizans’tan geldiğini iddia etmekteydiler. Atatürk’le beraber Diyarbakır seyahatindeyken Ben, Reisi Cumhur Mustafa Kemal’e kelimenin kökünü sordum. O dönem faaliyette bulunan Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin faaliyetleri çerçevesinde Türkçe kullanılmasına özen gösteren Atatürk, “Erciyes” kelimesini de “Güneş-Dil” teorisi çerçevesinde ele alarak, Türkçedeki “erc” ve “erk” kelimesinin “burç, hâkimiyet, kale ve ulu” manasına geldiğini izah etti. Binlerce yıl sonra telaffuz farklılıkları sonucunda bugünkü halini aldığını söyledi⁸³.

Ermeni Kaynaklarında Erciyes’in Develi Tarafı

Biz Evereklilerin bir geleneği vardı. Ağustos’ta, Asdvadzadzin (Meryem Ana) Yortusu’nun cumartesi akşamı, Everek’in doğusunda, Fenese’nin güneyinde bulunan ve Haç Dağı olarak adlandırılan küçük bir dağa tırmanır, orada ateş yakardık. Everekliler bu yanda, Feneseliler diğer tarafta. Herkes o ateşi görmek için dama çıkardı. Halk dam üzerinde, uzun sopalarla meşaleler hazırlar, küçük çocuklar “Haç ağacı yanıyor” diye bağırdı. Türkler de bize eşlik eder, o günü kendilerine özel kılar, “Çıra yandı” derlerdi. Everekliler o gün Erciyes Dağı’na çıkar, orada da ateş yakardı.

Erciyes Dağı’nın hikâyesine gelecek olursak... Rivayete göre, tufan zamanında, Nuh Peygamber’in gemisinin ucu bu dağın tepesine çarpmış, Nuh bu yüzden dağın ilk olduğunu söylemiş: “Araçin e ays” (bu ilktir) sözü “Erciyes”a dönüşmüş.

Dağın üzerinden kar eksik olmayan üç tepesi vardır. Kar zirveye ağustos sonunda yağmaya başlar. Üzerinde bitki bitmez, kumlu bir dağdır. Everek tarafı düzlük, Kayseri tarafı ise engebelidir. Erciyes’in doğusundan yazın Kayseri’ye seyahat ederiz. Yaya olarak dokuz saat sürer. Güney tarafında yaya olarak iki günde Kayseri’ye vardığımız güzel bir yol var. Doğu tarafında da Tekir adı verilen bir yol mevcut. İnsanlar yaza doğru ve bahar başında oraya gider. Bazen birden fırtınaya yakalanıp soğuktan dondukları da olur. İlibe Mahallesi İlibe, Everek’ten vadinin diğer tarafına doğru on dakika uzaklıkta, Haç Dağı’na çıkış yolu üzerinde bulunur. Orada Surp Asdvadzadzin adında bir kaya kilisemiz vardır. 150 sene önce Hacın’dan gelen yaklaşık 100 hane göçmen oraya yerleşmiş. Kalaycılıkla geçinirler; yazları çalışmaya köylere gidip, kışları dinlenirler. Çalışkan, hareketli insanlar. Kilisenin kendi ruhani görevlisi var. Hacın ağızıyla konuşurlar⁸⁴.

Yaşar Kemal’e göre Erciyes

Destan ustası, ünlü roman yazarı Yaşar Kemal Erciyes’i: “Erciyeş bir Selçuklu elden çıkmış gibi. İşlenmiş, oyulmuş, nakışlanmış, oracığa konulmuş gibi. Ağır ama ince...Bence Erciyeş, en güzel Kayseri’den görünüyor. Boşuna oraya kurmamışlar şehri...Bütün gün durup seyretmek için olacak” cümleleriyle ifade ediyor.

⁸³ Çakır Hamza, Aydın Hakan, Tarih İçinde Kayseri Basını, Konya 2012, s.69

⁸⁴ Ermeni Kültür Varlıklarıyla Develi, Hrant Dink Vak. Yay. İstanbul, 2018, s. 44

Gürsel Korat

Gürsel Korat doğduğu şehir Kayseri ve Erciyes için şöyle diyor: “Dağlarla kuşatılmış bir ovanın çocuğuyum. Dağa her gün bakarak büyüyen insanı, dağın eninde sonunda çekeceğini iyi biliyorum. Yılanlı Dağ’a tırmandığımda on yedi yaşımıydım. Yılanlı Dağ, denizden bin elli metre yüksekteki Kayseri ovasının batısında, diğer dağlara bakınca höyük gibi duran, bin altı yüz elli metrelik bir yükseltidir. Aman, ne de zormuş; on yedi yaşında olmasam sanırım geri dönerdim.

Oradan gördüğüm Erciyes, eşsizdi. Dağ beni büyüledi; bu büyülenmeden sonra hiçbir dağın Erciyes'ten güzel ve heybetli olabileceğine inanmadım. O gün nerede doğduğumu anladım, yaşadığım şehrin topoğrafyasını kavradım ve şehrimi sevmeye belki de o gün başladım.”

Erciyes Dağı anlatılırken periler padişahının kızının orada yaşadığı, Geyikler Sultanının o dağı mesken tuttuğu söylenir.

16. Yüzyılda Kayseri Sancağı'nın dokuz nahiyesinden birisi de Cebeli Erciyes (Erciyes Dağı) Nahiyesi

303 haneli bu nahiyede 200 hane Müslüman 103 hane gayrimüslim oturmaktadır.

Nahiyenin yerleşim yerleri;

Hacılar Köyü

Hisarcık Köyü

Zincidere Köyü

Kıranardı Köyü

Tomarza Köyü

Andronik Köyü (Endürlük)

Sosun Cemaati (Sosun Kışlağında oturur)

Bahadır Hacılu Cemaati (Kıranardı mezrasında oturur)

Evladı Yamaç Cemaati (Yuvalı Kışlağında oturur)

Yaranlı Cemaati (Şam'dan gelen bir Cemaat)

1910 Yılında Kayseri'ye gelmiş Bulunan Cebecizâde Mustafa Remzi Bey'in Hatıralarında Erciyes

Lakin Anadolu'nun tam koynunda asar-ı medeniyetten mahrum Türk Kayseri, 4 bin metre irtifada sarp ve yalçın çıplak kayalardan ibaret, çifte zirveli Erciyes Dağı'nın o cesim taş kitlesinin eteğinde inşaa edilmiştir. Erciyes daima kar ile mesturdur. Yazın karların erimesiyle hâsıl olan su Kayseri'nin hayatıdır. Dağlarda ağaç görülmez. Kâmilin ve yekpare kâlem gibi taşlıktır. Arka tarafında oldukça münbit arazi vardır, ama Kayseri ahalisini besleyemez⁸⁵.

⁸⁵ Cömert Hüseyin, **Cebecizâde Mustafa Remzi Bey'in Hatıraları**

Erciyes’i Dolanırken (Cahit Beğenç)

Kayseri demek, Erciyes demektir. Nereye giderseniz gidin, ne kadar uzaklaşırsanız uzaklaşın, dönüp de arkanıza baktınız mı, o koca karlı dağ gene karşınızda bulursunuz.

Gurbet ilde bir Kayserili, memleketinden yeni gelmiş bir hemşerisini bulunca, daha hısım akrabasını, konu komşusunu sormadan, “-Nasil Erciyes, gene öyle değil mi?” diye sorar. Gözleri dolu dolu olur. Şu anda gurbet ilde binlerce Kayserili var. Hepsisi de garip kişilerdir, Erciyes dağının garipleridir.

Erciyes’i görmeyenler “Peki ama, bu nasıl dağ öyle?” diye merak ederler. Onu kimse tarif edemez. Erciyes’i ortaya aldım, 100 kilometre açıktan, etrafında fırdolayı dönerken durup durup baktım. Erciyes, Hınzır dağ eteklerinden oturmuş bir arslana benzer. Binboğa dağlarının sırtından beyaz bir lâleyi andırır. Aladağlar’ın dibinden çatal çatal görünür. Hasan Dağlarının sağrısından şahadet parmağı gibi durur. Erciyes’i Develi’den hiçbir şeye benzetemezsiniz. Kayseri’nin içinden bakarsanız, resmine benzetirsiniz. Fakat Erkilet’ten seyrederseniz ki tâ kendisidir Erciyes!

Bakırdağ taraflarında Varsaklı yörüklerden bir dedeye sordum: “Erciyes demişler buna, bak nerede oturuyor. Karlı dağların üstünde. Erciyes dağların babasıdır.” Dedi.

Kayseri topraklarında nereye giderseniz gidin, Erciyes dağının gözünden kaçıp kutulamazsınız. Üzengi deresinin içine saklandım da peri bacalarının arasından baktı idim. Mübarek dağ, ay parçası gibi, gene yüzüme gülüp durur!⁸⁶

Erciyes’in Kayseri Ve Çevresine Etkileri

Kayseri’nin güneyini bütün haşmet ve güzelliği ile dolduran Erciyes, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de çevresinde yer alan şehir, kasaba ve köylerin fizikî, sosyal ve ticarî alanlarında önemli bir yer tutmuştur. Çevresindeki bütün beldelerin başlıca su kaynağıdır. Bölgenin iklimi tamamen Erciyes’in etkisindedir. Eteklerindeki köy, belde, bağ ve bahçelerin bereketini o sağlar. Başta büyük Mimarsinan olmak üzere mimarların, şairlerin, ressamın ve birçok sanat erbabının ilham kaynağıdır.

Süleymaniye
Dağ parçası kubbeler. Ufaktan, iriden
Gel, haşmeti gör yandan, ilerden, geriden
Bir mu’cize devrinde Sinan, Erciyes’i,
İstanbul’a dikmiş, getirip Kayseri’den!

Arif Nihat Asya

Bu çevrede yüzlerce mahalle, cadde sokak ve mekân O’nun ismiyle anılmaktadır. Başta bağrında barındırdığı ve her kış mevsiminde binlerce insanı cezbeden “Kayak Merkezi” olmak üzere Kayseri’nin ilk ve en büyük üniversitesi “Erciyes” adını taşımaktadır.

Ticarî alanda pek çok fabrika ve işletme “Erciyes Ortaokulu, Erciyes Koleji, Erciyes hastanesi, Erciyes Otel, Erciyes Televizyonu, Erciyes Dergisi, Erciyes gazetesi, Erciyes bez fabrikası, Erciyes eczanesi, Erciyes bakkalı, Erciyes Boru

⁸⁶ Beğenç Cahit, **Kayseri**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. Ankara 1950 s. 5

Sanayiî, Erciyes Spor, Erciyes Gençlik Kulübü” gibi hemen her sektörde birçok kurum ve kuruluş onun adını taşımaktadır. Ayrıca yüzlerce aile Erciyes’i soyadı olarak almışlardır.

Erciyes’in Bugünü

Erciyes’in ilk defa kayak ve eğlence merkezi olarak plânlanıp gündeme taşınması 1984 yılında Kayseri valisi Yüksel Çavuşoğlu tarafından yapılmıştır. O tarihte “Erciyes Turizm Tesisleri A.Ş. “ adıyla 100 milyon lira sermaye ile kurulan anonim şirkete İl Özel İdaresi, Kayseri ve Hisarcık Belediyeleri, Sanayi ve Ticaret Odaları katılmış ayrıca diğer hisseler halka açılmıştır.

Şirketin hedefi sadece doğal birkaç piste ve bir dağevine sahip olan Tekir Yaylasında 500 milyon liraya malolması hesaplanan dört katlı 150 yataklı, saunalı, yüzme havuzlu bir otel yapmaktır. 1985 baharında inşaatına başlanıp üç yıl içinde bitirilip hizmete sokulması plânlanmıştır. “Atılacak bu ilk adımdan sonra birçok yeni tesisin geleceği ve Erciyes’in Orta Avrupa’nın en mükemmel kış sporları merkezi olacağı” Kayseri Valisi Yüksel Çavuşoğlu tarafından yapılan basın toplantısında açıklanmıştır.

Bu tarihi takip eden yıllarda Karayolları, Askeriye, DSİ gibi resmî kurumlar da “dinlenme Tesisi” adı altında kendi mensupları için bazı oteller yapmışlardır. Gittikçe ilgi çeken ve gelişen Erciyes Dağına yeni yatırımlar, çağımız insanının değişen zevk ve ihtiyaçları doğrultusunda zaruret haline gelmiştir. Bu maksatla ulaşım birkaç güzergâhtan sağlanarak daha kapsamlı ve plânlı tesisler yapılması Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2005 yılından itibaren geniş bir alanda gerçekleştirilmeye başlamıştır.

Bu gün Erciyes, Kayseri, Hacılar’ ve Develi’den gelen yolların kesişme noktası olan Tekir’de canlı bir kış turizm hayatı yaşanmaktadır. Mülkiyeti 2005 yılından itibaren Kayseri Büyükşehir Belediyesi mülkiyetine geçmiş bulunan 26 milyon metrekare civarındaki bu bakir ve devasa alan için ilki Kayseri valisi Yüksel Çavuşoğlu zamanında olmak üzere çeşitli zamanlarda farklı master plânlar yapılmıştır.

Son yapılan master plâna göre daha çok kış turizmüne yönelik olarak konaklama tesisleri, teleferik hatları ve çok miktarda sosyal tesis hizmet vermeye başlamıştır. Ayrıca dağın bir bölgesinde yaz-kış açık olan mahalli ürünler çarşısı, lokantalar oteller ve piknik yerleri açılmıştır.

Ancak plânın hedefini yılın 12 ayına yaymak üzere yeni projeler geliştirilmektedir. Bu maksatla;

- 1-Dağ sporlarını geliştirme projesi
- 2-Yüksek irtifa spor merkezi
- 3-Sosyal ihtiyaçları karşılama gibi temel başlıklar içindeki düşünceler hizmete sokulmaya çalışılmaktadır.

Dağ sporlarına organizasyon ve zemin hazırlamak üzere kayak yarışları, kızak yarışları, bisiklet ve motosiklet festivalleri, kar voleybol turnuvaları plânlanmakta ve yürüyüş parkurları düzenlenip organizasyonlar yapılmaktadır.

Yine master plânda yapılması düşünölen diğer önemli bir proje de “Erciyes Yüksek İrtifa Spor Merkezi” dir. Bu proje kapsamında, kapalı karma spor salonu, kongre salonu, SPA merkezi, kapalı olimpik yüzme havuzu, farklı futbol sahaları, atletizm parkuru, sosyal tesisler, basketbol, voleybol ve hentbol sahaları yapılması plânlanmıştır. Böylece Türk sporuna yüksek kondüsyonlu sporcular yetişmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Erciyes’te Yapılması Gerekenler

Kışın gelmesiyle Erciyes’te Kayak yapmayı sevmeyenler için de harika vakit geçirilebilecek birçok alternatif faaliyet olmalı. Dünya’daki önemli kayak merkezlerinde bulunan bazı faaliyetlerden örnekler şu şekilde sıralanabilir:

Kar ayakkabılarıyla yürüyüş parkurları

Karla kaplı dağların sunduğu güzel manzaraların eşliğinde çok güzel bir kar tatili yapabilir ve temiz havanın keyfini ayakkabılarınızla çıkarabilirsiniz.

Kar veya Buz Heykelleri Yapma Yarışmaları

İnsanların sanatçı ruhlarını ön plâna çıkarabilecekleri bir faaliyet alanı oluşturulabilir. İzleyici kitlesini de ilgi ve zevkle takip ettiği bu aktivite kış tatili için **Çin, Kanada, Rusya** ve başka ölkelerde her yıl düzenlenen buzdan heykel şampiyonaları gibi yarışmalara katılanların yeteneklerini test ettikleri güzel bir faaliyettir.

Kar motosikleti parkurları

Ekstrem bir kar tatili yapmak isteyenler için kar motosikleti kullanmak çok keyifli ve cazip bir aktivite olabilir. Aslında kar motosikletine binmek kayak yapmaktan çok da farklı sayılmaz. Tekerlekli motosiklettteki tekerleğin yerini paletin aldığı bu araç, adrenalın bağımlıları için kayaktan sonra oldukça çekici bir alternatiftir.

Şişme kızakla kaymak

Özel pistte şişme kızakla kar arabasının arkasında süröklenerek yapılabilen bir eğlencedir.

Helikopter Turları Düzenlemek

Kış tatili için çok farklı bir alternatif arayanlara sunulacak olan bu imkânla kar kaplı zirveleri kuş bakışı görebilmek şans yaratılabilir. Dünyanın pek çok yerindeki kayak

kompleksleri, karla kaplı dağlara tepeden bakmak isteyenler için helikopter turları düzenliyor.

Yamaç Paraşütü yapmak

Yamaç paraşütü sadece yazın Alidağ'da yapılmayıp Erciyes'te de ziyaretçilere ayaklarını yerden kesip, paraşütle karlarla kaplı bembeyaz dağların üzerinde süzülerek unutulmaz bir kar tatili yapma zevkini sunmalı. Yamaç paraşütü, dağda kayak yapmak haricindeki en popüler aktivite olabilir.

Buz Pateni

Buz pateni bireysel, çift ya da grup olarak buz üstünde dönüş, atlayış, kaldırış, adım dizisi gibi hareketlerin yapıldığı bir olimpiyat sporudur. Yarışmalarda müzik eşliğinde, yapılacak dansın ya da gösterinin konusuna uygun kostümlerle gerçekleştirilir. Sporun uluslararası yönetim organı "Uluslararası Paten Birliği" kısa adıyla İSU tarafından Artistik buz pateni 1908 Yaz Olimpiyatları ile olimpiyat programına alınmış, 1924 Kış Olimpiyatları ile de ilk kez Kış Olimpiyat Oyunları altında yapılmıştır. ISU, Avrupa Şampiyonası, Dünya Şampiyonası, Dört Kıta Şampiyonası ve İSU Grand Prix Yarışmaları gibi yarışmalarda düzenler.

Olimpiyatlar düzeyinde yarışmalar Buz Dansı, Çiftler, Tekler disiplinlerinde yapılır. Bunun dışında artistik patinaj başka pek çok değişik şekilde dörtlü ya da 10-12 kişilik gruplar halinde de icra edilebilir. Erciyes'te de bu zarif ve estetik sporun gelişmesi sağlanabilir.

Yapay Buz Parkuru

Batı İskoçya'da bulunan Dünyadaki en yüksek iç mekân buz duvarı olan 12 metrelik parkur, gibi yılın her mevsimi açık olan tırmanma parkurunda yarışmalar düzenlemektedir. Erciyes böyle bir dikey tırmanma parkuruna gayet uygundur. Çok çok ilgi uyandıracığı muhakkaktır.

Snowkite adı da verilen kar uçurtması;

Yine maceraya ve adrenaline doyamayanlar için dizayn edilen bir başka zor spor dalı olan snowkite etkinliği sporcuları kimi zaman göklere yükselirken; kimi zaman da karın beyaz örtüsü ile bir anda buluşuyor. Erciyes'teki düz ve ağaçsız ortam ve kış boyunca düzenli esen rüzgâr bu sporun uygulanmasında ideal bir imkân oluşturmaktadır.

Bobsled ve Skeleton Parkuru Tesisi ve Yarışmaları

İsviçre'de icat edilen bu spor, Kızak sporunun bir versiyonu sayılabilir. Bobsled için en önemli detay; kızakla kayılan alanın dar bir parkur olmasıdır. Bu parkur hem oyuncuları sınırlandırmakta hem de oyunu daha da zor hale getirmektedir. Bobsled bir olimpiyat oyunu olarak spor dalları içinde yerini almıştır.

İki ya da dört kişilik gruplar halinde yarışılan Bobsled, aşağı doğru eğimli buz üzerinde oynanan bu oyun, kızakların tipik şekilde çok küçük olması, atletlerin başları önde yarışması ve hızın bir anda yükselmesi; oyunun karakteristik özelliklerini belirler. Bu yönüyle kış sporlarında günden güne artan bir ilgi görmektedir. Özel kondüsyon isteyen bu spor için Erciyes'te kurulacak bir parkur Erciyes Kayak Merkezine önemli bir katkı sağlar.

Bütün bu ve buna benzer tesisler kurulurken dağın doğal yapısı, tarihî mekânlar ve bitki zenginliği ile hayvan varlığının titizlikle korunması başlıca hedef olmalıdır. Özellikle de zirvedeki temizlik Erciyes'e saygının olmazsa olmazıdır.

Kayak pistleri

Konaklama tesisleri

İKİNCİ BÖLÜM

Erciyes’le İlgili Efsaneler, Hikâyeler, Şiirler ve Fıkralar

Bu yüce dağ çevresindeki insanları o kadar etkilemiş ki bu konuda anlatılan birçok efsane günümüze kadar gelebilmiştir. Antik dönemlerde Erciyes’le ilgili efsanelerin başında dağı, kutsal bir panteon, ya da dünyanın merkezi kabul eden tanrı Zeus’un kutsal taşı omphalos Erciyes’in göbeğine gömdürdüğüne inanılmasıdır. Bu yer dönemin bütün sikkelerinde gösterilmektedir.

İslâmî dönemlerde de tarihî şahsiyetler ve mahallî önderlerle ilgili efsanelerin büyük bölümü dağın çevre tepelerine yapılan bir türbe veya mezar etrafında şekillenmiştir.

Adı Kayseri efsanelerinde geçen ve bugün türbesi veya mezarı ziyaret yeri olarak kullanılan birçok şahsiyet vardır. Bunlardan; Abdurrahman Gâzi, Akça Koca, Avcı Hamza Baba, Bakdur Dede, Battal Gâzi, Cemil Baba, Damsalı Bekir, Dede, Dede Sultan, Dev Ali, Ebce Sultan, Et Yemez Şih, Evliya, Gani Şeyh, Gül Baba, Hamza Sultan, Helvacı Dede, Hızır-İlyas, Himmet Dede, Kara Şeyh, Kopçu Baba, Koyun Abdal, Melik Gâzi, Meryem Ana, Mikdat Dede, Molla Hacı, Musa Dede, Musa Şeyh, Nebi Baba, Omuzu Gürzlü, Pir Ahmet, Sakar, Seher Dede, Seydi Şerif, Seyyid Burhaneddin, Seyyid Gürler Baba, Şem’un El-Gâzi, Şeyh Hacı İbrahim, Şeyh Kumalı, Şeyh Şaban, Şeyh Turasan, Şeyh Ümmi, Şih Aslan Dede, Yahya Gâzi, Yalnız Sultan, Zeynel Âbidin gibi kimi toplumun tamamının tanıyıp saygı duyduğu, kimi de mahallî olarak tanınıp sayılan kişileri sayabiliriz. Bunlarla ilgili bazı efsaneler tespit edilmiştir. Bu efsanelerin büyük bir bölümünde kılıç veya iman gücüyle gerçekleştirilmiş mucizevî kahramanlık veyahut keramet söz konusu edilmekte, gâzi ya da veli kurucu yahut koruyucu bir ulu kişi olarak saygı görmektedir.

Kişi adı taşıyan köylerin tümünde veli ya da kahraman bir komutan olduğuna inanılan bir kurucu ata efsanesi anlatılmaktadır. Hatta bazen bu kurucu ataların kardeş, dost veya çağdaş olduğuna inanılmaktadır. Bugün türbeye veya ziyaret yerine dönüşmüş bulunan kurucu ata mezarları hâlen efsanevî kutsal yerler olarak kabul edilmektedir. Kayseri'nin mânevî çehresinin oluşmasında ve Gâzi dervişler şehri olarak anılmasının temelinde söz konusu Alperenlerin büyük bir payı bulunmaktadır.

Nuh Tufanı Efsanesi

Nuh Tufanı sırasında, Nuh'un gemisi suyun üstünde yüzerken Erciyes Dağı'nın üstüne gelir ve gemi Erciyes'e takılır. Bunun üzerine Hz. Nuh dağa, "Başından karın, üstünden dumanın eksik olmasın" diye beddua eder. Hz. Nuh'un hatırasına binaen Kayseri'de Nuh, Nuh Naci ve Nuh Mehmet gibi isimler yaygın olarak kullanılır.

Sarıgöl Efsanesi

Erciyes'in batı eteklerindeki bu kıratere gölü kışın buz tutar. Rivayete göre kışın göl üzerinden karşıya çaldığı ganimeteriyle geçmeye çalışan bir eşkiyanın katırı buzun kırılmasıyla sulara gömülmeye başlar. Durumu çaresizce seyretmekte olan eşkiya, katıra "*oradan kurtulabilirsen yükün yarısını sana harcıyacağım*" diye vaatte bulunur. Katır can havliyle çabalar ve kurtulmayı başarır. Fakat yükünün içinde bulunan sarı liralardan bir bölümü göle dökülür. Bu olaydan sonra göl, Sarıgöl olarak anılmaya başlar. Eşkiyanın ise sözünü tutup tutmadığı bilinmemektedir. Bu efsanenin değişik varyasyonları da vardır.

Er ve Ciş Efsanesi

Erciyes Dağı'nın eteklerinde yaşayan bir kabile beyinin Ciş Hatun adında çok güzel bir kızı varmış. Horasan diyarında bir beyin oğlu olan Er Yiğit, bir gün Ciş Hatun'un yaşadığı Erciyes Dağı eteklerine gelir ve onu görünce âşık olur. Ailesine haber vererek Ciş Hatun'u babasından ister. Ciş Hatun'un babası bu yiğit ve dürüst genci beğenir. Ancak kızını vermek için bir şart ileri sürer: "Eteklerinde yaşadıkları bu ulu dağın, zirvesinde bulunan ve aşağıya ateş üfleyen bir ejderha bardır. Eğer o ejderhayı öldürürse kızını bu delikanlıya verecektir."

Er Yiğit bir sandığın içine koyarak yanında getirdiği hediyeleri bırakır ve öne sürülen şartı kabul ettiğini belirtir. Bu sırada Er Yiğit'i gören Ciş Hatun da ona karşı derin bir aşkla bağlanır ve dağın zirvesine çıkan hiç kimsenin geri dönmediğini bildiği için ateş saçan tepeye çıkmaması için Er Yiğit'i ikna etmeye çalışır. Er Yiğit, bu sözleri dinlemez ve Ciş Hatun'la evlenebilmek için zirveye tırmanmak üzere yola koyulur. Bunun üzerine Ciş Hatun da Er Yiğit'in hediye sandığından çıkan giysileri alarak onun ardına düşer. Bugün halkın **Yanık Dağ** adını verdiği bölgede onu yakalar ve tekrar Er Yiğit'i yolundan döndürmek için ona yalvarır. Fakat Er Yiğit gene ikna olmaz. Bunun

80

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

üzerine Ciş Hatun, yanında getirdiği hediyelerin arasında bulunan gelinliğini giyer, geri kalan eşyaları orada bir mağaraya bırakır ve yola birlikte devam ederler. Zirveye yaklaştıklarında bir anda alevler yükselir ve ileri atılan Er Yiğit'i yutuverir. Ciş Hatun, Er Yiğit'in alevlerin arasında kaldığını görünce, hemen ileri fırlar ve onu kurtarmaya çalışır. Ancak onun da ayağı kayarak başındaki duvağı yere düşer, o telaş arasında kendini kontrol edemez ve Er Yiğit ile birlikte dağın zirvesindeki alev çukuruna yuvarlanır. İki sevgili alev çukurunda kaybolurken geride kalan duvak dağın zirvesinde beyaz bir örtüye dönüşür. Böylece onlardan geriye Erciyes Dağı'nın zirvesinde hiç eksik olmayan o beyaz örtü kalır. O iki sevgilinin hatırasına ateş saçan o dağa Er-Ciş adı verilir. Daha sonra da bu ad, Erciyes'e döner.

Ali ve Hasan Dağı'nın Evliyası

Hasan ve Ali adında iki velî, iki ayrı dağda münzevi bir hayat yaşamaktadır. İkisi de kerametlerini birbirlerine göstermek isterler. Yaz mevsiminde Hasan, sarığına dağdaki kardan, Ali ise havluya kızgın kor koyar. Birlikte şehirdeki kadınlar hamamına girerler ve kadınları çıplak olarak görürler. Bu sırada Ali'nin koyduğu kor havluyu yakmaz, ancak hamamda çıplak kadınları gören Hasan'ın sarığına yerleştirdiği kar erimeye başlar. Böylesi bir sınavda yarışan bu iki evliya öldükten sonra adları yaşadıkları dağlara verilir. Kayseri'deki Ali Dağı, bu sınavı başarıyla veren Ali'nin adından, Niğde'deki Hasan Dağı da diğer evliya Hasan'ın adından gelmektedir.

Aynı türden bir başka efsane de şöyledir:

Hasan Dağı'nda yaşayan münzevi bir velî, Kayseri'de kunduracılık yapmakta olan ve kendisi gibi velî olan arkadaşına yaz mevsiminde mendiline koyduğu karı hediye olarak götürür. Dükkâna girdikten sonra mendili tavana asar. Kunduracı da ocaktan aldığı kor hâlindeki kömürü mendiline yerleştirerek kar dolu mendilin altına asar. Dükkâna gelen bir kadın müşterinin bacağı açılıp görününce, dağdaki velinin mendilindeki kar erimeye başlar. Bunun üzerine şehirdeki veli dağdaki veliye, "*Dağda insan nefsine sahip olur. Bu o kadar zor değildir. Ancak asıl zor olan şehirde yaşayıp nefsine sahip olmaktır*" der.

Şem'un el-Gâzi

Ayvaz Hacı köyünün batısında ve Şeyh Şaban köyünün kuzey doğusunda yer alan dağa zirvesinde bulunan türbenin Şem'un el-Gâzi'ye ait olduğuna inanıldığı için, Evliya Dağı denilmektedir. Evliya Tepesi Erciyes'in etrafındaki en muhteşem mevkilerden birisidir. Arkasını Erciyes'e dayamış önünde Sultan Sazlığı, tam karşısında ise Aladağlar ve Demirkazık görünür.

Rivayete göre, Hz. Musa, Mısır'dan ayrılıp Sina'ya geçerken kavminin bir bölümü Ürdün'e gider. Bir bölümü de Şem'un el-Gâzi ile birlikte Anadolu'ya gelir⁸⁷. Peygamber midir yoksa bir evliya mıdır? kesin olarak bilinmiyor. Doğumu ve vefatı ile ilgili bir malumat da mevcut değildir. Bir başka rivayette Hz. İsa'dan (a.s.) sonra dünyaya geldiği, onu Hz. İsa'nın emanetçisi olarak kabul edenler olduğu gibi, 3. veya 4. asırda yaşadığını söyleyenler de vardır.

Hz. Peygamberimize atfedilen bazı rivayetlerde de ismi geçer ve Kadir suresi ve Kadir gecesi ile ilişkilendirilir. Bugün Şem'un el Gazi'ye Kadirîlerin sahip çıkması ve her yıl türbesinde törenler yapması bununla ilgili olmalıdır.

Peygamberimiz (sav), ashabına bir gün, İsrâiloğulları'ndan bir kişiyi anlatmıştı. Bu zât (ki o Şem'ün e'l-Gâzî'dir), bin ay müddetince Allah yolunda silâh kuşanarak cihâd etmiş, gecelerini de ibadetle geçirmişti. Müslümanlar hayretler içinde kalarak ona gıpta ettiler/imrendiler. 'Keşke bizim ömrümüz de onunki gibi uzun olsaydı da, biz de din uğruna, Allah için cihad etseydik' dediler. Bunun üzerine Allahü teâlâ, Ümmet-i Muhammed'e olan lûtf ve merhametini beyan etmek üzere Kadir Sûresi'ni inzal edip; "**(Size Kur'an'ın indirildiği) Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır**" buyurdu.

Bir başka kaynakta ise, şöyle denilmektedir:

Rum beldelerinden bir beldede ismine **Şem'ün bin Mesih** denilen bir zat vardı. Bu zat, İncil ehliydendi. Annesi onu Allah yolunda hizmet etmesi için nezretmişti. Kavmi putlara tapıyordu. Şem'ün'un evi, şehirden uzak bir yerdeydi. Şem'ün, Allahü Teâlâyı inkâr eden, putlara tapan, sapık kavmi ile cihad edip, onları Allah'a imana çağırıyordu. Tek başına yaptığı mücadelelerde - savaşlarda çok ganimet elde ediyordu. Savaşırken susadığı zaman Allah onun için bir taştan gayet leziz bir su akıttırdı. Bu su, o içip kanana kadar akardı. Kendisine büyük bir güç ve kuvvet verilmişti.

Ana hatlarıyla vasıflarından söz ettiğimiz bu mübârek zatın Erciyes'in batısında bulunan ve bugün adı "Evliya Dağı" diye anılan bir dağda yaşadığı rivayeti yaygındı. Çevre halkın arasındaki adı, "Şem'ün el-Gâzi"dir. Hatta 12. asırda Anadolu'ya gelen Selçuklular onun mezarının üzerine güzel bir türbe yaptırmışlardır. Çevreden derlenen hayat hikâyesindeki benzerlik, peygamberler tarihinde zikredilenlerle aynıdır. Hikâye şöyledir:

Şem'ün el-Gâzi, benzeri görülmemiş bir kahraman-yiğit olup kendisini hangi bağ ile bağlasalar o bağı kırıp kurtulurdu. İman etmeyenlere karşı Allah yolunda cihad ederdi. İnanmayanlar onun karşısında aciz ve çaresiz kalmışlardı. Bu halden kurtulmak için bir hile ile çare arıyorlardı.

Yaşadıkları beldenin hâkimi, Şem'ün'un hanımına haber gönderip, "eğer kocanı öldürmede bize yardımcı olursan, seni kendime alıp istediğin her şeye kavuştururum" dedi. Kadın buna aldandı ve "size nasıl yardımcı olurum?" diye sordu. O da "gece uyurken onu ipe iyice bağla ve bize haber ver" dedi. Kadın bu teklifi kabul etti.

⁸⁷ Hangi devirde yaşadığı bilinmeyen, ancak Peygamberliğinden söz edilen Şem'un Aleyhisselam (Batılılar'ın Herkül dediği) da, Erciyes'in batısındaki Evliya Dağı'nın zirvesinde yatmaktadır.

Bir gece Şem'ün uyurken onu sağlam bir ipe sıkıca bağladı. Şem'ün sabahleyin uyanıp kendisinin bağlandığını görünce, hanıma bunu niye yaptığını sordu. O da "senin çok kuvvetli olduğunu, seni bağlayan her ipi koparacağını söyledin. Kuvvetini denemek için yaptım bunu" dedi.

Şem'ün ses çıkarmadı. Gerildi ve bütün ipleri kırdı. Kadın yaptığı işte başarısız kaldığını şehrin hâkimine bildirdi. Onlar bu defa zincir gönderdiler. Onunla bağlamasını tembihlediler. Kadın, Şem'ün'u bu defa zincirle bağladı. Şem'ün uyanınca bu defa zincirleri bir hamlede dağıttı. Karısına bunu niçin yaptığını sorunca, "Şem'ün neyle bağlanırsa bağlansın hepsini kırar diye duymuştum. Onun için denedim" dedi. Şem'ün "doğrudur" diye cevap verdi ve ilave etti "Ben ancak kendi saçımın teliyle bağlanırsam onu kıramam" dedi. Kadın bunu öğrenince, bir gece de onun ellerini ve ayaklarını saçından aldığı kılımlarla bağladı. Sabahleyin uyanınca, Şem'ün bunları kıramadı.

Kadın, durumu şehrin hâkimine bildirdi. Askerleri gelip onu şehrin hâkiminin huzuruna götürdüler. Şehrin Kralı, dört sütun üzerine inşaa edilmiş bir köşkte oturuyordu. Halkı sarayının önüne topladı. Şem'ün Hazretlerinin asılması için darağacı kurdurdu. Askerler onu, elleri kendi saçının kılımlarıyla bağlı olarak darağacının önüne getirdiler. Büyük bir kalabalık taş kesilmiş, bu ezeli düşmanlarının asılacağını sabırsızlıkla bekliyorlardı. Şem'ün Hazretleri, yağlı ip boğazına geçirilmeden, darağacına baktı ve hafif tebessüm ederek, gözlerini yumup, sessiz bir şekilde Allahü Teâlâ'ya şu duada bulundu:

"Ya Rabbi! Dünyada yaşamayı, senin yolunda kâfirler ile cihad etmek için isterim. Eğer bu isteğim kalpten ve samimi ise, duamı kabul buyur ve beni kurtar. Senin yolunda cengime-cihadıma devam edeyim. Değilse zaten sana geliyorum bundan sürûr ve mutluluk duyuyorum."

Şem'ün Hazretlerinin bu duasından sonra bir melek geldi, ellerini ve ayaklarını çözdü. Bunun üzerine Şem'ün Hazretleri, şehrin hâkiminin sarayını avuçladığı gibi kendisinin asılmasını seyre gelen halkın üzerine savurdu. Böylece hem azılı düşmanı Kral, hem de halkı ortadan kaldırdı. Evine dönünce de kendisine ihanet eden kadını cezalandırdı. Bundan sonra da yine gâzâlarına devam etti. Vadesi gelince de her fâni gibi vefat etti.

Ona inananlar bu defa, onu götürüp Erciyes'in zirvesine yakın bir yerde toprağa verdiler. Bu küçük tepede kendisinin zaten kuyusu vardı. Bugün halk tarafından "**Evliya Dağı**" diye adlandırılan bu yerde, pâk ecdadımız Selçukluların, kabri üzerine yaptırdığı güzel bir türbenin altında yatmaktadır. Kabrinin boyu 4 metredir. Üzeri kemerle örtülmüştür. Başucunda ise iki çocuğuna ait mezarlar vardır. Türbenin batısında "**Gâvur Kızı Mezarı**" adı verilen bir mezar vardır ki, türbeyi ziyarete gelenler bu mezara hoş bakmazlar.

Şem'un el Gazi Türbesi (Sn. Ali Çavuşoğlu)

Turan Yalçın ise Şem'un el Gazi ve türbesi ile ilgili şu bilgileri verir: "Türbenin kapısında Hicrî 711 tarihi yazılıdır. Miladî 1286 tarihine tesadüf eder. Türbenin taşları o muhitin taşları değildir. İncesu'nun kırmızı taşlarıdır. İçinde iki büyük, bir küçük mezar olup, her üçünün üzerinde de mermer kitabeler vardır. Köy imamı Hacı Ömer Efendi ile türbeye çıktık. Beyaz bir kâğıdı mermerin üzerine kapattık, kurşun kaleminin ucunu bıçakla kazıdık, kâğıdın üzerine dökülen kömürleri parmakla kâğıdın üzerine ovuşturduk. Yazı kâğıda çıktı. Biz ancak Şem'un kelimesini okuyabildik. Başka bir iz elde edemedik. Türbenin önünde büyük bir sarnıç vardır. Binanın gayet muntazam kemerleri mevcuttur."

Türbe, dağın tam zirvesine bina edilmiştir. Dağın alt taraflarında harçlarla yapılmış siperler olduğunu kale surları gibi surlar bulunduğunu, Hz. Şem'unun Anadolu'yu zapta gelen bir Arap ordusunun kumandanı olduğunu, karısı, oğlu ve kendi bir arada iken yıldırım düşerek öldüklerini ve buraya gömüldüklerini, İmam Merhum Hacı Ömer Efendi'den işittim. Evliya Dağı'nda daha pek çok kişinin türbesinden söz edilir. Şeyh Aslan da bunlardan biridir

Şeyh Şaban

Şeyh Şaban Hazretlerinin türbesinin bulunduğu köyün ismidir. Eski köy bugün hemen hemen terk edilmiş durumdadır. Eski Evliya Dağı'nın eteğindedir. Köyde "**Roma havuzu**" diye bilinen su havuzu, Şeyh Şaban'ın mescidi ve türbesi vardır.

Mezarlığındaki mezar taşlarından çok eski bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Türbenin kitâbesi olmadığı için yaşadığı zamanla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak **Turasan** Hazretlerinin kardeşlerinden olduğu kabul edilirse, M. 1200 - 1300 yıllarında yaşadığı kabul edilmelidir.

Voyvoda Efsanesi

Hicri 1034 (milâdi 1624) yılında eşkiya komutanı olan Voyvoda Votscen'in notlarında rastlanmış olup, bu yazısında şunları anlatmakta imiş: "*Eşkiya komutanı olan ben, Voyvoda Votscen ve mahiyetimdeki 76 kişi ile Orta Anadolu'nun bazı mıntıklarında 63 sene eşkiyalık yaptık. Katliamlar yaptık. Ele geçirdiğimiz malları çeşitli yerlere sakladık. Bu yazıda buraları tanıtıyoruz.*

Sakarya denilen yerde (şimdiki ismi Sakar bağları) çiftlik ve içinde şato vardır. Burada eskiden Bizanslılar (Romalılar) yaşamıştır. Bu çiftlikte 17 adet kuyu vardır. Getirdiğimiz malları bu kuyularda sakladık. Çiftlikteki şatonun alt tarafından akan su sazlık denilen yere kadar gider. (sazlık denilen yerde şimdi Organize Sanayi Bölgesi vardır.) Şatonun arka tarafındaki kayalık yerde oyma kaya mezarları vardır. Bu çiftliğin içerisinde Kat ve Kata isimli iki adet kilise ile bir adet hamam vardır"⁸⁸.

Anlatılan bu mevki; Hacılar sınırları içinde Sakar çiftliğinin güney arkasına düşmektedir. Erciyes'ten gelen bir akarsu, sağ tarafına Kefeli ve Yanıkdağı sol tarafına da Selimin Kartını'nı alarak en sonunda "Sazlık " denilen bu günkü Organize Sanayi bölgesinde son bulurdu. "Selimin Kartını" denilen taşlık bölgenin kuzeyinde kaya mezarları ve daha da önünde suyun şelâle yaptığı "Çağlayan" mevkiî ile "İpektepe" denilen alanda ve suyun üzerinde halkın "şato" dediği bir saray, "Kat ve Kata" denilen iki adet kilise, bir hamam ve 17 adet su sarnıcı bulunmakta imiş. Bütün bu bölge uzun bir tarih süreci içinde gerek paganlar ve gerek se define avcılarının tahribine uğrayarak hiçbir iz bırakılmadığı anlaşılmaktadır. Sakarçiftliği'nin güneybatısında bulunan ve "Bozdağ Mevkii" (Derindere'nin Üstü) olarak bilinen yerde yakın zamana kadar mermer sütunlu kalıntıların olduğu ve bu sütunların kağnılarla Hisarcıklı bir zenginin bahçesine taşındığını Sakarçiftliği eski muhtarı Sn. İsmail Dede ifade etmektedir.

Yukardaki bilgi, kaynağı tespit edilemeyen ancak 17. Yüzyılda bu bölgeyi üs olarak kullanan bir eşkiyanın hatıraları olarak günümüze kadar gelmiştir⁸⁹.

Evliya Dağı Efsanesi

Evliya Dağı ile ilgili bir başka efsane de şöyledir: Ayvaz Hacı köyünün çobanı Ali, yağmurlu geçen kırk gün boyunca sürüsüyle birlikte kaybolur. Sonra hiçbir şey

⁸⁸ (Sn. Mustafa Özdemir'in Notları)

⁸⁹ Erkiiletlioğlu Halit, Kappadokia Krallığı Roma ve Bizans Dönemi, Kayseri Büyükşehir Kültür Yay. No: 157, Kayseri 2019, s. 305

olmamış gibi, güttüğü koyunlarla beraber ortaya çıkar. Yakınları bu süre boyunca nerede olduğunu ona ısrarla sorarlar. Çoban sonunda sırrını açıklar. Ama bunun üzerine, kırk gün sonra âniden ölüverir. Çobanın karısı kocasının ölümünün ardından sürekli dağa giderek orada ibadet eder. Bir gün köylülere “Bu dağda evliya mezarı var. Ziyaret dışında bu dağa gelmeyin, ağacına, otuna zarar vermeyin, aksi takdirde dağın gazabına uğrarsınız” der. Bu sözlerinin üzerinden kırk gün geçince kadın da ölür. Köylüler, kadının cenazesini dağın zirvesine defnediler ve üzerine tahtadan bir türbe yaparlar. O yıl Ağustos ayında kanlı kar yağar. Ardından köylüler, yaptıkları türbenin tahtalarını derede parçalanmış olarak bulurlar. Çobanın karısı daha sonra köylülerin rüyasına girerek “Doğru dürüst bir türbe yapmadınız, bari mezarımın üstüne taşlardan bir yığın yapın” der. Bunun üzerine köylüler kadının isteğine uyarak mezarının üzerine taş yığarlar.

Sesli Dağı Efsanesi

Sesli Dağı, Hacılar ilçesinde bulunmaktadır. Burada mezarı bulunan yatır Sesli Dede, Millî Mücadele döneminde şimdi mezarının bulunduğu tepeden o gür sesiyle halka şöyle seslenir: “Haydi aslan kardeşlerim kalkın, kardeşleriniz vatan uğruna savaşıyorlar, ben de onlara yardıma gidiyorum, derhâl peşimden geliniz!” Bu olayın hatırasına Sesli Dağı olarak adlandırılan tepede, bazı kale kalıntıları ve ziyaret yeri olan Sesli Dede'nin türbesi bulunmaktadır. Halk arasında anlatılan bir başka olay da şöyle gelişir... Define aramak için Sesli Dede'nin türbesini kazmak isteyen biri, mezara kazmayı vurmaya niyetlendiği anda kendini mezarın birkaç km uzağında bulur. Tekrar tekrar gelip aynı işe birkaç kez daha niyetlenir, ancak hep aynı akıbeta uğrar. Sonunda adam, orada mübarek bir zatın yattığını anlar ve hatasından döner.

Battal Gâzi

Kayseri'nin kuruluşunu anlatan bir efsaneye göre, daha önce şehrin yerleşim yeri Eskişehir Tepesi'ndedir ve bugünkü yerleşim alanı bir göldür. Tepede bir sarayda oturan kral, şehrin arkasında Erciyes Dağı, önünde göl bulunduğu için kendini güvendede hisseder. Ancak bölgede Battal adlı bir yiğit çıkar ve namı kısa sürede yayılır.

Kralın kızı adını duyduğu bu yiğide âşık olur. Bir yandan da Battal'ın, babası kralın hükümdarlığına son vereceğinden korkar. Prenses korkusunu babasına açınca, kral, göl ve dağın şehri koruduğunu söyler ve bu vesileyle gölle ilgili bir sırrı kızına açıklar. Bir süre sonra Battal, hile ile şehre girer ve kısa sürede herkesin itimadını kazanır. Bu arada kralın kızıyla da dostluk kurarak gölle ilgili sırrı öğrenir. Battal, sırrı öğrenince şehrin dışına çıkar ve gölün belli bölümünü açarak suların çekilmesini ve bugünkü şehir yerleşim alanının ortaya çıkmasını sağlar. Ardından da şehre gelip hem krallığı devralır hem de prenses ile evlenir.

Taş Kesilme Efsaneleri

Taş kesilme motifiyle şekillenmiş efsaneler, genellikle bölgede görülen dağ, taş gibi özel bir şekli bulunan bazı varlıkların açıklanması amacıyla yöneliktir. Efsanelerde taşa dönüşmenin çeşitli sebepleri vardır. Taş kesilmeye bazen bir beddua, bazen bir günah veya Allah'ın gazabı sebep olabilir. Kimi zaman da taş kesilme, zor durumda kalanların, içinde buldukları durumdan kurtulmak için Allah'tan kendilerini taşa çevirmesini dilemesi sonucu gerçekleşir.

Ağ Gelin Efsanesi

Erciyes Dağı'nın güneyinde bulunan Develi ilçesinin Gâzi kasabasında bulunan "Ağ Gelin" taşının oluşumu hakkında şöyle; bir efsane anlatılmaktadır: Develi'den bir Türkmen obası Erciyes'in güney eteklerinde yaylaya çıkar. Bu obada güzelliği yanında ahlâkıyla da tanınmasından dolayı "Ağ Gelin" adı verilen bir gelin vardır. Eşi ve çocuklarıyla mutlu bir şekilde yaşayan Ağ Gelin kocasının savaşa gitmesiyle birlikte iki çocuğuyla birlikte kala kalır. Develi çevresinden bir eşkiya, sahipsiz olduğunu öğrenince, güzelliği ile ünlü bu kadına göz koyar ve bir gece obayı basarak Ağ Gelin'i kaçırmak ister. Durumu öğrenince gece karanlığında ve savaşın ortasında iki çocuğunu ve gelin sandığını yanına alarak kaçmaya başlayan Ağ Gelin, Erciyes Dağı'na çıkarak bir uçumun, kenarına gelir ve "Allah'ım beni ve çocuklarımı ya taş et ya da kuş et!" der. Bunun üzerine duası kabul olur ve taş kesilir. Güneş doğunca tüm oba sakinleri ve eşkiya, Ağ Gelin'in, iki çocuğu ve çeyiz sandığıyla beraber Erciyes Dağında taş kesildiğini görüp hayretler içinde kalır. Günler sonra obaya dönen Ağ Gelin'in kocası ailesinin başına gelenleri annesinden öğrenir. Koşarak sevdiklerinin taş kesildiği yere gider ve onları orada öylece görür. Derken uzaklardan bir ses yankılanır: "Yiğidim namusumu bir eşkiyaya çiğnetmedim, o eşkiyada ahdimi koma!" Bu ses Ağ Gelin'in sesidir. Bunun üzerine delikanlı, taş kesilen ailesine bakarak "Alırım ahdini koymam Ak Gelin!" diye haykırır Kocanın eşkiyadan intikamını alıp almadığı belli değildir. Ama konuda yiğidin ağıtlar yaktığı bilinmektedir.

Zaman zaman özellikle mart ayında Erciyes'in zirvelerinde Ağ Gelin'in silüetinin görüldüğü söylenir.

Ağ Gelin Ağıtı...

*Sabahtan uğradım ben bir güzele,
Güzel ağlatmadı güldürdü beni,
Ben güzelden böyle vefa ummazdım,
Ağ göğsün üstüne kondurdu beni,
Ağ gelin, sürmelim, sen bilin.*

*Şahin gibi yükseğinden uçarken,
Keklik gibi engininden kaçarken,
Ab-ı kevser ırmağında içerken,
Susuz pınarlarda kandırdı beni,
Ağ gelin sürmelim, sen bilin.*

Ağ gelin indi m'ola yayladan,

*Kaşın değil gözün beni ağlatan,
Satın maldın güzelliğin Mevlâ'dan,
Alırım ahdımı koymam seni,
Ağ gelin sürmelim, sen bilin⁹⁰.*

Kerem ile Aslı Efsanesi

Bir rivâyete göre de, İsfahan'da başlayan Kerem ile Aslı hikâyesi Erciyes'te son bulur. Bin bir zorluktan geçtikten sonra, bir Keşiş'in kızı olan Aslı ile evlenen Kerem, gerdek gecesi Aslı'nın gelinliğinin, boğazından eteklerine kadar birbirine bitişik şekilde dikilen düğmelerini bir türlü çözememektedir. Kerem üstteki düğmeyi çözüp bir alt düğmeye geçince, üstteki düğme kendiliğinden iliklenmektedir. Kerem bunalır ve derin bir âh çeker. Çektiği bu âh, lâva dönüşür. Kerem bu ateşin ortasına düşer, yanıp kül olur. Bu olaydan büyük acı duyan Aslı da, Kerem' in küllerini saçlarıyla süpürürken tutuşur, yanıp o da kül olur.

Bu iki âşığın külleri Erciyes'in eteğinde toprağa verilir. Şimdi o küllerden her yıl bir çift gül açar. Birinin rengi kırmızı, diğerininki sarıdır. Bu güller kırk gün durur, sonra solup tekrar toprağa dönerek bu iki talihsiz âşığın küllerine karışırlar.

Bunun için derler ki; "Erciyes'in başındaki kar bu iki âşığın kefeni, akan dereler ise onların göz yaşlarıdır."

Şeyh Turhasan Efsanesi

İncesu'nun Güney tarafında bulunan Topuz dağı veya Tekke dağı denilen dağın arka yamacında Şeyh Turhasan türbe ve zaviyesi bulunmaktadır.

Rivayet odur ki, bu taş Şeyh Turhasan Velî Erciyes'ten atmış ve taşın düştüğü yere de gelip dergâhını kurmuş. Tekkenin bu enteresan yeri seçilirken bu yeri Turhasan Velî'nin, şimdi tekke önünde bulunan ortası delikli büyük bazalt siyah taşı, Erciyes'ten atarak belirlediği, taşın durduğu bu yere "Durağım" dediği hakkında halk arasında menkıbeler anlatılmaktadır. Taşın her iki yanındaki deliklerin de Turhasan Veli'nin işaret ve başparmağıyla tuttuğu yerin izleri olarak kaldığı sanılmaktadır.

Oba denilen İncesu halkı ve yakın köylüler bu tepede, dilek dilemekte (çocuk isteği, kısmetinin açılması gibi v.s.) ve vadettiği kurbanlarını orada kesmektedirler.

Dileği olan kişi, türbenin yanında bulunan yarım metre kadar yükseklikteki taşın üstüne çıkıp, gözünü yumuyor, şayet dileği olacaksa yönünün değişeceğine inanıyor.

⁹⁰ 81 İLDE KÜLTÜR VE ŞEHİR, Kayseri Valiliği, 1. Baskı, İstanbul, 2013 s. 18-34

Buradaki dedenin yanında testisi var, devamlı su dolduruluyor. Buraya her gelen bir kibrit kutusu bırakıyor ve oradaki gaz tenekesi dolduruluyor.

Buraya ziyaret için genellikle yazın geliniyor. Diğer mezarların, İslâmlaştırma için oralara gelen dervişlere ait olduğu sanılıyor.

Ahmet Kumârî Efsanesi

İncesu'ya bağlı Kızılören (Kızılviran) köyü yakınlarındaki Gökdağ eteklerinde zaviyesi bulunan Şeyh Ahmet Kumârî hakkında da şu efsaneler anlatılmaktadır:

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa bilindiği gibi ordusuyla İncesu'ya gelir ve burada bir cami, kervansaray, han, hamam vesaire dükkânlardan oluşan güzel bir külliye bırakır. Bu sırada ordusunu konuşlandırdığı şimdi "saz" olarak bildiğimiz geniş düzlükte Kumârî hazretlerine bir haber salarak:

-Şeyhim bugün ordumun tüm iaşesi sana aittir, der. Zira o zamanlar tüm Karataş nahiyesi Kumârî hazretlerine dirlik olarak verilmiştir.

Kumârî hazretleri eline bir uruplağa bulgur, bir kaşık yağ, biraz tuz, biraz da baharat alarak ordunun yanına gelir. Elindekileri gören Paşa:

-Sen bizle alay mı edersin şeyhim. Neye yetecek o elindekiler diye, çıkışır. Şeyh ise:

-Siz orasına karışmayın kazanları kurun paşam der. Kazanlar kaynamaya başlar Şeyh hazretleri kazanların başına geçer, elindekileri Yaradan'a dua ederek kazana atar. Onca kazanda sular kaynar, yemekler pişer, tüm orduya verilir, ancak hazretin getirdiği bir uruplağa bulgur hâlâ tükenmemiştir. Kara Mustafa Paşa artık şeyhteki sırrı anlamış, erenlerden olduğunu sezmiştir. Ona keramet göstermesi için bir dilekte daha bulunur.

-“Şeyhim” der- “benim atım yalnızca filik arpa yer. Bana bu arpadan bulabilir misin?” Filik arpa baharda yeni başak veren arpa demektir. Mevsim ise güz olduğu için bu arpayı Anadolu'da bulmak imkânsızdır. Buna rağmen Şeyh Hazretleri “peki” der ve -Biraz bekleyin getiriyorum Paşam, diyerek ayrılır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra ise elinde birazcık arpa ile gelir, atın önüne atar. Bu azıcık arpadan tüm atlar yer, ancak yine de arpa tükenmez. Şeyhteki keramete hayran kalan Paşa:

-Şeyhim arpayı getirdiniz ama çok oyalaştınız, diyerek sırra vakıf olmak ister. Kumârî hazretleri ise:

-İnsaf Paşam, filik arpa bu mevsimde yalnızca Şam'da bulunuyordu oradan getirdim, diye gülümseyerek karşılığa bulunur.

Seyyid Ahmed Kumârî hazretleri ile ilgili bölgede inanılan kerametlerden birisi de tarlasını sürerken rivayete göre Gökdağ ormanından gelen bir aslanı çifte koşmasıdır⁹¹.

⁹¹ Çiçek Dursun, Ahmet Kumârî, Şehir Kültür Sanat, Ocak-Şubat 2021, sayı: 38, s.12-13

Taşbaş Lokman Efsanesi

Yaşar Kemal'in "Dağın Öte Yüzü" üçlemesi, yazar tarafından Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır ve Ölmez Otu isimleriyle adlandırılmıştır. Romanda Meryemce ve oğlu Uzunca Ali ana karakterdirler. Eserde ikinci, yardımcı rolde yer alan kişi Taşbaşoğlu Mehmet'tir. Taşbaşoğlu, liderlik vasfı ile köylüyü örgütlemek isteyen bir efsanedir.

Taşbaş Lokman efsanesinde Adem ile Havva efsanesindeki üç önemli motife şahit olmaktayız: Taşbaş Lokman'ın ölümsüzlük ilacını yapmak için aradığı, **Erciyes** dağının doruğunda açan, kokusu insanları iyileştiren **ölümsüzlük çiçeği** isimli bir çiçek vardır. Evren, çiçeğin insanların eline geçmesini engellemek için çiçeği sarmalayıp korumaktadır. Ölümsüzlük çiçeğine Erciyeste ulaşamayan Taşbaş Lokman azim ve ısrarla ölümsüzlüğe çare bulmak istemektedir. Yıllarca ölümsüzlük çiçeğini arayan Taşbaş Lokman'ın sonunda Erciyes'in dışında Çukurova'da Toros dağlarına gelip çiçeğe ulaşır. Yaşar Kemal eserinde; "...*Sonra Torosa çıkmış. Torosa çıkmış ki, ne görsün, bir dünya kadar çeşitli ot, bitki, çiçek. Torosu da taş taş, ot ot, ağaç ağaç aramağa başlamış. Bir gün Tarsus'un üst bağlarındaki yaylaya gelmiş. Yorulmuş bir çınar varmış. Ulu bir çınarmış. Altından bir göz kaynarmış. O sudan içmiş Taşbaş Lokman, çınarın altında, bir taşı yastık yapıp uyumuş. Tan yeri ağardı ağaracak. Taşbaş Lokman erkenden uyanmış. Ortalık koyu karanlık. Birden çınarın dibinden çat diye bir ses kopmuş. Oradan bir ışık parlamış. Bir an dört yan öyle aydınlanmış ki, karıncanın ayağını görürsün. O aydınlıktan bir ses: «Ben ölümün ilacıyım.» Lokman: «Çok şükür,» demiş, «bunun da çaresini bulduk.» Ve defterine yazmış. Koşa koşa dağdan inmiş, gelmiş Misis köprüsüne, bütün insanlara ilânat vermiş. «Ölümün çaresini buldum» demiş, insanlar birikmişler, birikmişler, yer gök insan olmuş. Taşbaş Lokman'ın ağzından çıkacak sözü beklerlermiş. Elindeki defterde yazılıymış, okuyayım derken, ak bir kanat gelip deftere vurmuş, defter Ceyhan ırmağına düşmüş. Bu Taşbaşoğlu'nun büyük hatası ..."* cümleleriyle anlatılmaktadır.

Dipsiz Mağara Efsanesi

Yıl 1991 Türkiye Dağcılık Federasyonu Başkanı Abdülmecid Doğru ve Prof. Dr. Ahmet Bilge Ekim ayının sonlarında sabah saat 04.00 sıralarında Erciyes'e kış tırmanışı yapmaya başlarlar. Süt döndüran'dan başlayan tırmanışla başarılı bir şekilde zirveye ulaşırlar. Dönüşte hemen zirvenin altında bulunan mağaradan takriben ikiyüz metre aşağıda bulunan ikinci mağarada bir araştırma yaparlar. Mağara, büyük sert kayaların içine oyulmuş, 5-6 kişinin kalabileceği 6-7 metrekarelik bir odadır. Ağız tarafında yine kayadan yontularak yapılmış yuvarlak kocaman bir kapısı vardır. Mağaranın duvarlarına çekiçle hafif hafif vurarak yoklarken bir noktada çekiç sesinin değiştiğini fark ederler. Bu bölgede kayanın üzerinde çerçeve şeklinde bir hat olduğunu görürler. Buranın kapatılmış bir gizli geçidin kapısı olduğunları görürler. Epey uğraştıktan sonra bu taşı yerinden çıkarırlar. Feneri tutunca aşağılara doğru karanlık, derin bir boşluk görürler. Boşluğa birkaç taş atılırsa da taşların dipsiz bir boşlukta kaybolduğunu ifade ederler. Fakat vakit iyice ilerlediği için bu sırrı daha sonra çözmek üzere sözleşirler.

Nitekim bir hafta sonra 2 Kasım 1991 günü Ahmet Bilge ve Abdülmecid hocalar yanlarında üniversite öğrencileri olduğu halde Tekir tarafından tırmanışa geçerlerse de zirvelerden gelen büyük bir çığ altında kalarak ebedî âleme göçerler⁹².

Daha sonra defalarca zirve tırmanışı yapıp bu mağarayı görmüş olan başta Ali Çavuşoğlu ve diğerleri mağara içinde böyle bir gizli geçit ve dipsiz kuyu olmadığını bu hikayenin Ahmet Bilge ve Abdülmecid Doğru hocaların rahmetle anılmalarına vesile olan bir efsane olduğunu belirtmişlerdir.

Bir Güzelin Hayat Hikâyesi

Halit Erkiletlioğlu

Bir dilber ki güzelliği dillere destan, insanlık tarihi boyunca kavimleri adeta bir mıknaş gibi cezbetti. Zaman oldu, insanlar ona taptılar, zaman oldu, adına hikâyeler, destanlar, şiirler yazdılar, ondan bazen korktular, fakat çoğu zaman büyük bir sevgi ve hayranlık duydular.

İlâhî kudretin bir mucizesi olan bu güzel varlık, güneşle olan vuslatını gerçekleştirmek için milyonlarca yıl sabırla bekledi. Onu doğuran Anadolu, belki doğum sancılarının en ağırını çekti. O bu günkü endamını kazanabilmek için tabiatın ardı arkası kesilmeyen imtihanlarından geçti. Nice fırtınalarına, yangınlara, depremlere göğüs gerdi. İniltileri dünyaları titretti. Bir taraftan Karadeniz, diğer taraftan Akdeniz kıpır kıpır doğmakta olan bu bebeği heyecanla izlediler. Himalaya'lar, Ağrı'lar, Alp'ler yeni akrabalarının doğumunu birbirlerine müjdelediler. Bu doğuş tam yedi milyon yıl sürdü.

Sonra yer altından o mağrur başını dışarı çıkarabilmek için az mı lav ve ateş kustu?

**“Gök kubbeyi yırtıp ufka yükseldin
Cennet parçasından kopup da geldin
Ağarmış saç kadar dumanlı başın
Ezmiş asırları bilinmez yaşın” (M.Ş. Doğan)**

Son birkaç kez daha silkelendikten sonra yavaş yavaş duruldu sakinleşti ve olgunlaştı. Kendini ve güzelliğini fark etti.

Hem ak, hem pâk bir dünya dilberi idi. Başı bazen türbanlı, bazen bulutlardan yapılmış dantelli bir tülle kaplı ve bazen da alabildiğine hür ve açık; göğsü bir tarafta **“Lifos”**, diğer tarafta **“Sütdonduran”** olmak üzere dik ve iri memelerle dolu, bitmez tükenmez bir bereket kaynağı.

⁹² Çavuşoğlu Ali, **Hacılar- Büyük Dağın Sırları**, Heyamola Yay. İst. 2014 s.22-23

Endamlı sinenin tam ortasında “**Kartın**” denilen iri, siyah beni var.

**“Yaz gününde nazlı, uslu durursun,
Pullu gelin gibi süslü olursun
Sevda yollarında deli gibi yürürsün
Bak ben sana aşık olmağa geldim” (Dikeçoğlu)**

İnsanoğlu o gümüş yüzlü mağrur güzeli gördüğü gün adeta büyülenerek aşık oldu. Onu yere göğe sıdıramadı. Klasik çağlarda Tanrı olarak taptılar. Asurlular, “**Aşka Şipa**”, Hititler “**beyaz, muhteşem, parlak dağ**” anlamında “**Harharas, Hargaria veya Harkasos**” dediler ve onu tanrı olarak gördüler. Persli Ahamanişler sülalesi İran’dan gelip bu coğrafi noktada çarpılıp kaldılar. Tanrıları “**Mithra’yı**” Erciyes’le özdeşleştirdiler.

Grek ve Romalı’sı taa Roma’dan tanrılarını da alıp geldiler. Gümüş dağı yani Argeos’u gümüş ok kullanan ve gümüşü temsil eden Apollon olarak kabul ettiler.

Onu bazen bir sunakta, tapınakta, buğday başakları içinde hayal ettiler. Bazen da zirvesinden Tanrı Zeus ve Artemis’e dünyayı seyrettirdiler.

Licius Verus, zirvede tanrı Zeus (Yıldız şeklinde)

Septimus Severus, zirvede tanrı Helios / Caracalla, Erciyes’in üzerinde oturmakta olan tanrı Jupiter (Zeus)

Romalı Maximus Tyrius onu insan şekilli olmayan tanrı olarak ilân etti. Bu ulu dağ, yüzyıllar boyunca ya bizzat tanrı olarak kabul edildi veya tanrıları bünyesinde birleştirdi.

Bugün uzun ipekli eteklerinin desenlerini Endürlük, Kıranardı, Hisarcık, Hacılar, ve Develi’nin cennet bahçeleri renklendirmiş. Onlar, o ulu başın fırtınalı hayatından habersiz olarak bereket, zevk ve sefanın doyumsuz nimetlerini sunmaktadır.

“Everekte çiçek kokan balım var

**Hisarcık'ta kiraz yüklü dalım var
Gesi Bağları'nda bir top gülüm var
Güzeller göğsünde takar da geçer**

**Alıdağı derler, dağların hası,
Çekmiş koltuğuna koca Talas'ı
Böyle başlar kıvrak bızdık havası
Coşanlar göbek atarda geçer.”**

Kayak Sporunun Kayseri'ye İlk Girişi 1938

Kayseri'ye kayak sporunun girmesine ilk teşebbüs edenler Kayseri Eczanesi sahibi Hazım Gönen ile (o zaman) Kayseri Lisesi Tarih, Coğrafya öğretmeni bulunan Mehmet Ötügen'dir.

1938 yılında Kayseri'ye gelen Mehmet Ötügen Bölge Anbarı'nda eskiden kalma iki kayak bulunduğunu öğreniyor. (Bu kayaklar bölgeye çok eskiden gönderilmiş, hiç kullanılmamıştır) Mehmet Ötügen bu ilk kayaklarla Tayyare Fabrikası yanındaki sırtlarla kayak eksersizleri yapmağa başlamıştır. Mehmet Ötügen'in teşviki ile birkaç meraklı da toplanmıştır. Eczacı Hazım Gönen 24.10.1939 tarihinde Kayseri'de (Selçuk Spor) adlı bir kulüp kurmuş ve İstanbul'dan en iyi cinsten on takım kayak, kayak ayakkabısı, rüzgâr ceketini ve diğer kayak ve levazımı getirtmiştir. Bu kayaklar Kayseri'de kayak sporunun yayılmasına çok yardım etmiştir. Selçuk Spor Kulübü bir yıl sonra gençlik kulübüne katılmış, malzemesi de bölgeye verilmiştir.

O zamanlar Kayseri'de, Bursa'da da kış sporlarını çok himaye etmiş bulunan Vali Şefik Soyer bulunuyordu. Valinin teşviki ile Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü de kayaklar getirtmiş ve kış mevsiminin devamı müddetince hemen her hafta kayak partileri yapılmıştır. O zamanlar otobüsle Hisarcık Köyü üstündeki şimdiki birinci sığınak yerine gidilirdi. Sığınak olmadığından kayakların altında barınmağa çalışılırdı. İlk kayak gezilerine Vali de sık sık katılarak sporcuları teşvik etmiştir.

Erciyes Dağ Evi'nin Yapılması

Plânı Y. Mimar Nizamettin Doğu tarafından yapılan, Erciyes Tekir Yaylası Dağevi, 1944 yılı Eylül ayında, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne bağlı Kayseri Bölge Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. İnşaatına 42.000 lira harcanan Dağevi, Dağcılık Federasyonu tarafından 5 Ocak 1946 tarihinde faaliyete açılmıştır.

H. ERKİLETLİOĞLU

Şiirler

Erciyes şairlerinin bu konudaki yazdıkları şiirlerin kendi içinde kafiyeli sadece dördüncü mısralarını alarak derlediğimiz bir ERCİYES GÜLDESTESİ sunuyoruz⁹³.

Ey dağların efendisi ulu Erciyes
Göklerin efendisi koca Erciyes

Kartalların yuvası şanlı Erciyes
Gönüller sultanı güzel Erciyes

⁹³ "Akdamar Yusuf ve Çelebi Mehmet, Bir Sevdadır Erciyes, Laçın Yay. Kayseri 2010" adlı kitaptan seçilmiştir.

Abdullah MURAT

Dolaşmıyor sensiz kanım Erciyes!..
Yurduma güneşsin canım Erciyes!..
Senden uzaktır her ânım Erciyes.
Sendedir onurum, şanımlı Erciyes
Abdullah SATOĞLU

Engel dolu yollar gibi Erciyes.
Gölün ile seller gibi Erciyes.
Tarih kokan diller gibi Erciyes.
Taşın olsun güller gibi Erciyes.
Yelin ile küller gibi Erciyes.
Ahmet EKİCİ

Görünce yüreğim yanar Erciyes.
Yaz mevsimi suyun donar Erciyes.
Türkmenler yurduna konar Erciyes.
Heybetiyle mevsim sınar Erciyes.

Kaç bin asır gördün çınar Erciyes.
Kayseri'yi sular pınar Erciyes.
Ak gülle al gülün kanar Erciyes
Ahmet KARAASLAN

Asırdan asıra kalan Erciyes
Tarihten tarihe kalan Erciyes
Devirden devire kalan Erciyes.

Çeşmeleri derde deva Erciyes.
Hayat kaynağısın canım Erciyes.
Bilinmez ne kadar yaşın Erciyes.
Seyrine doyamam canım Erciyes.
Krallar gibidir şanlı Erciyes.
Eteklere selam şarkıt Erciyes.
Ahmet SÖKMEN-Tellioglu

Bilmem senin yaşın kaçtır Erciyes?
Al duvağın nice oldu Erciyes?
Oda senin zinetindir Erciyes.
Endamı gerdanı güzel Erciyes.

Alâmetifarikasın Erciyes.
Cömertliğin Hak'tan maldır Erciyes.
Başında sanki taç karın Erciyes.
Sinan senden ilhâm almış Erciyes
Hırçın mıdır nedir huyun Erciyes.
Ali ERBAŞ

Serde sensin Erciyes'im.
Şarda sensin Erciyes'im.
Varda sensin Erciyes'im
Türde sensin Erciyes'im,

Perde sensin Erciyes'im.
Turda sensin Erciyes'im.
Şurda sensin Erciyes'im.
Darda sensin Erciyes'im
Ali KILBIYIK

Büyülü heybetinle bir kal'asın Erciyes
İnci olmuş Kayseri'n, bir tanesin
Erciyes
Bir bütünsün diyemem bin paresin
Erciyes
Hayal değilsin ama bir haresin Erciyes
Sızlanan gönüllere bir çaresin Erciyes
Arif KILIÇ

Başı karsız yürek, oldun Erciyes
Süslenip mazide kaldın Erciyes
Arslan MAYDA

Dertli deva bulur sende Erciyes
Güzelsin dedikçe hem de Erciyes
Dağ çayın kokusu demde Erciyes
Ter, bene karışmış tende Erciyes
Ayrılığa sebep kimde Erciyes
Derindir hatıran bende Erciyes
Âşık Ali ATAK

Yıllarca yanmışsın nâre Erciyes
Pek çok dayanmışsın zâre Erciyes
Buldun mu dertliye çare Erciyes
Bürünün kışları kara Erciyes
Selâmımı söyle yâr'e Erciyes

Âşık Ali ÇATAK

Burcu burcu kokar gülün Erciyes
Serin serin eser yelin Erciyes
Savrulur havaya külün Erciyes
Dünya kurulduğunun bilin Erciyes
Düzen tutmaz oldu telin Erciyes
Akar karlı buzlu selin Erciyes
Âşık Derviş OSMAN

Gıpta ile bakar dağlar Erciyes
Gamzeli koyakta sığlar Erciyes
Coşar bahar ayı çağlar Erciyes
Düşer yapraklara çiğler Erciyes

Depreşir gözyaşı ağlar Erciyes
Öter cıvı cıvı kuğlar Erciyes
Dertlilere derman sağlar Erciyes
Âşık MEYDANÎ

Bir yel eser Erciyes, Erciyes olur.
Bir yol aşar Erciyes, Erciyes olur.
Bir gül açar Erciyes. Erciyes olur.
Bir sel coşar Erciyes, Erciyes olur.
Ayşen ERARSLAN

Ne düşler ekler Erciyes
Hep tesbih çeker Erciyes
Çıplak aş kokar Erciyes

Şimşekler çakar Erciyes.
Sonsuza bakar Erciyes.
Tellere döker Erciyes.
Aşk iği büker Erciyes.
İçimde seker Erciyes.

Bahattin KARAKOÇ

Düğünü başlayan gelin Erciyes
Besler Kayseri'yi selin Erciyes.
Nasıldır bilemem balın Erciyes
Bitti mi solacak gülün Erciyes?

Kuş Cennetiye gölün Erciyes
Bitti mi takatin pilin Erciyes.
Yoksa elimde mi elin Erciyes.

Çözülür belki de dilin Erciyes.
Dökülse de yoktur kelin Erciyes,
M. Bekir BALABAN

Eğemezler eğilmez dimdik başın
Erciyes.
Asırlara hükmeder kutlu yaşın Erciyes.
Bazen de sert sıfatın, çatık kaşın
Erciyes.

Aç ruhumu doyuran senin aşın Erciyes.

Beni hep için yakar, eli; dışın Erciyes...
Gönlüme berekettir yazın kışın
Erciyes...
Kol kanat geriyorsun, zordur işin
Erciyes.
Gök bakışlı gözlerin, inci dişin
Erciyes...

Betül ÖVÜNÇ

Hep dağlardan ünü belli Erciyes
Her renge boyanan allı Erciyes
Ördeğinle durnan telli Erciyes
Arıların kovanda ballı Erciyes
Sakin gönüllerde dallı Erciyes.
Cafer TAN

Sanki nöbetini tutar Erciyes
Ozanın gönlünde yatar Erciyes
Canına canını katar Erciyes
Sizi mutluluğa iter Erciyes
Hasreti yüreğe batır Erciyes
Deniz Dengiz ŞİMŞEK-Dostani

Yok mudur gelinin kızın Erciyes?
Bulutlardan bakar gülün Erciyes
Vermiyor gezmeye izin Erciyes
Bozulmamış durur özün Erciyes

Meleşerek gelir kuzun Erciyes
Bir seher vaktinde yazın Erciyes.
Maveradan gelir izin Erciyes,
Âleme duyurur sözün Erciyes
Duran DİNÇASLAN

Kavimlerin izi sensin Erciyes
Tabiatın özü sensin Erciyes
Bestelerin sözü sensin Erciyes
Kâinatın bezi sensin Erciyes
Güzellerin yüzü sensin Erciyes
Volkanların közü sensin Erciyes
Sızırılı Ozan- Duran TAMER

İsmini Dünya'ya, veren Erciyes
Hacılar'a gölge yapan Erciyes
Hacılar'a su vermeyen Erciyes
Deresi çağlamaz, karlı Erciyes
Çok göçeben noksan olur, Erciyes
Hayırsız bir kula, satan Erciyes
Hasan TEKİN

Hayranım sana, sana Erciyes
Müptelayım sana, sana Erciyes
Vurgunum sana, sana Erciyes
Yangınım sana, sana Erciyes
Nimetsin, ikramsın, bize Erciyes.
Hatice Sema RENBE

Ne kadar büyüktür yerin Erciyes
Namlı nemli yatar karın Erciyes
Başın gayet olur serin Erciyes
Mazin gayet burda derin Erciyes
Toroslara bakar gerin Erciyes
Gel göster nerede pirin Erciyes
Hayrı da söylemez sırrın Erciyes
Hayri TOPRAK

Yenilmezsin yıldırırsın Erciyes
Onurlusun kar yataklı Erciyes

Sakın püskürtme lavın hep böyle kal
Erciyes
Tanrı'm nasıl yaratmış hayranın kul
Erciyes
Yokuşların her zaman bana düz yol
Erciyes
Nasıl dayansın yürek nedir bu hal
Erciyes

Yeşeren gönüllerin durağı ol Erciyes
Hikmet Saadet ÇAKICI

Güzelleri sen eğlerdin Erciyes!
Bozkurtları sen belerdin Erciyes!
Ben ağlarım, sen gülerdin Erciyes!
Benim için ne dilerdin Erciyes!
İbrahim MUCUK-

Senin vefan az bulunur Erciyes!
Bakacak bir göz bulunur Erciyes!
Varılacak iz bulunur Erciyes!
Çalınacak saz bulunur Erciyes!
Söylenecek söz-bulunur Erciyes.
İbrahim MUCUK/

Kayseri'ye can verdin bahtiyarsın
Erciyes.
Heybetli duruşunla iftiharısın Erciyes.
Hüzünlü gönüllere bir baharsın
Erciyes.
İçin için gizlice ne ağlarsın Erciyes?..
İhsan KORKMAZ

Göz niye hüzünde Erciyes?
Saz niye hüzünde Erciyes?
Buz niye hüzünde Erciyes?
Toz niye hüzünde Erciyes?
Söz niye hüzünde Erciyes?
Yaz niye hüzünde Erciyes?
Haz niye hüzünde Erciyes?
İsa ÇERİ

Aşılmaz engelin, yarın Erciyes.
Acep hangi dağdır pirin Erciyes.
Su olur ovaya karın Erciyes.
Çözülüyor senin sırrın Erciyes.
Nazından usanır yârin Erciyes
Güveyi kim? Kime kurun Erciyes.
Seni sevene mi zorun Erciyes?
Kadir KECEBAŞ

Akar boz bulanık selin Erciyes.
Kokar burcu burcu gülün Erciyes.
Çekip geliyor yelin Erciyes.

Dünyanın yapısını bilin Erciyes.
Savruldu havaya külün Erciyes.
Yamandır Tekir in yelin Erciyes
KARACAOĞLAN

Ak tacında telin olam Erciyes !...
Hırçın esen yelin olam Erciyes!...
Akıp giden selin olam Erciyes! ...
Aşılmayan belin olam Erciyes!...
Binbir türlü halin olam Erciyes!...
Tut bırakma elin olam Erciyes!...
Kemal Ahmet ŞEN-Deruni

Yolda taş kesilmiş gelin Erciyes
Martta geçit vermez yolun Erciyes
Nisan'da aşılmaz belin Erciyes
Akar boz, bulanık selin Erciyes
Yörük yaylasında sülün Erciyes
Kartala kaptırmış gelin Erciyes

Yoğurdun, kaymağın, balın Erciyes
Ilgıt ilgit esen yelin Erciyes
Takar gerdanına gelir Erciyes
Vuslata kavuşur gülün Erciyes
Solunca duvağın telin Erciyes
Dolaşmış beline şalın Erciyes
M. Tâki CEDECİ

Neden birgün yüzün gülmez Erciyes
Tüller yaşlı gözüm silmez Erciyes
Akar boz bulanık selin Erciyes
Yel estikçe kokar gülün Erciyes

Sararıp solar yüzün Erciyes
Koyun kuzu süleriler Erciyes
Fadimeye düğün dernek Erciyes
Sana düğün kısmet gülmek Erciyes

Eser sam yelleri solar Erciyes
Kırılır kolun kanadın Erciyes
Kavmi Nuh'a sığınak oldun Erciyes
M. Tâki CEBECİ

Sende açsam Erciyes.

Ben de ucam Erciyes.
Renk renk seçem Erciyes.
Suyun içem Erciyes.
Yol ver gecem Erciyes.
Sana göçem Erciyes.

Mahmut ÇAKAR

Ölmeden ben sama ersem Erciyes
Koynunda canımı versem Erciyes.
Soğuk karlarından yersem Erciyes.
Varıp da bîr demet dersem Erciyes.
Göç edip tahtına kursam Erciyes.

Mahmut ÇAKAR

Eksilmez başından kışın Erciyes.
Renk renk libas giyer dışın Erciyes.
Halden hale girmek işin Erciyes.
O kadar kaldırma başın Erciyes.
Aladağlar senin eşin Erciyes.
Ben, yoramam senin düşün Erciyes.
Yoksa Ağustos'ta üşün Erciyes.

Mehmet POSTALLI

Erciyes Erciyes! Kanım dondu
asalatinde,
Erciyes Erciyes! Nutkum tutuldu
asalatinde.
Erciyes Erciyes! Gözüm döndü
asalatinde.
Erciyes Erciyes! Karnım doydu
asalatinde.

Mehmet Serdar ATEŞ

Kaç bebeğe ninni oldun Erciyes.
Dillerde destan oldun Erciyes:
Sevdalara gelin oldun Erciyes.
Gönüllere duygu oldun Erciyes.
Sazlarda nağme oldun Erciyes.
Mehtap KEKLİK

Eser serin serin yelin Erciyes
Akar derelerden selin Erciyes
Var mı benden başka yârin Erciyes
Geçilmez kışları belin Erciyes
Üstünde güneşin yolu Erciyes

Bakar mezarıma yarın Erciyes
Molulu REVAİ

Sevgimi ummana götür Erciyes
Artık bu çileyi bitir Erciyes...
Vuslatı gönlüme getir Erciyes.
Zirvende rüzgâra yatır Erciyes...
Gel de bu yüreğe otur Erciyes!
Muhsin İlyas SUBAŞI

Kerem olanlara Aslı Erciyes...
Gönüllerin gülü hisli Erciyes...
Gelinler misali süslü Erciyes...
Benim yüreğimde besli Erciyes...
Bazen açık, bazen sisli Erciyes...
Murtaza EKİCİ

Sen bu arzın kazığıydın Erciyes,
Sehil yerler azığıydın Erciyes.
Çayır çimen kaynağıydın Erciyes
Berrak sular menbaısın Erciyes.

Güzelliğin vasfa sığmaz Erciyes
Kimseler zevkine doymaz Erciyes.
Taş toprağın cevher midir Erciyes
Pınarların kevser midir Erciyes?

Her şehire namın inmiş Erciyes
Levhalar üstüne konmuş Erciyes.
Mustafa BAŞOĞLU

Daha yanıyor mu özün Erciyes
Senin hiç bitmez mi güzün Erciyes?
Nedir bu şendeki hüznün Erciyes?
Silinmez gönlümde izin Erciyes
Hazani'yi yaktı közün Erciyes
Mustafa Ferit YILDIZ

Neden çıplak durur düşün Erciyes.
Bükülmez âlemde taşın Erciyes
Çekilmez soğuşun, kışın Erciyes.
Tarihe destandır işin Erciyes.

Koynunda asarlar taşın Erciyes.
Aşkınla ötüşün kuşun Erciyes.

Bulunmaz menendin, eşin Erciyes...
Ben düşündüm sende düşün Erciyes.
Mustafa ÖNDER

Görkemin esrarlı dağım Erciyes.
Sırrın bilinmiyor çağım Erciyes.
Çevren sevgi dolu bağım Erciyes
Vakarlı onurlu yağım Erciyes.
Nice mutluluklar dağım Erciyes
Mustafa TAN Tanoğlu

İçimde bir ukdeydi, endamın, boyun
Erciyes!
Sinan'dan bilirim, asildir soyun Erciyes!
Mest ediyor bizi, rüzgârın, suyun
Erciyes!
Bozulmasın töremiz, sen de övün
Erciyes!
Başka istemem, değişmesin huyun
Erciyes!
Şahidimiz sensin, yüksektir boyun
Erciyes!
İbadettir yiğide açmak koyun Erciyes!
Niyâzım... Bitmesin kurultay toyun
Erciyes!

Mümtaz BEĞEN

Göklere uzanır başın Erciyes.
Çağları kucaklar yaşın Erciyes.
Yakar Kayseri'yi kışın Erciyes.
Duvarları süsler taşın Erciyes.
Göreme; oymalı, işin Erciyes.
Kekik, reyhan kokar düşün Erciyes
Uçar ak göğsünde kuşun Erciyes.
Nedim UÇAR

Mor dağlar içinde, gelin Erciyes.
Göz açıp gördüğüm, gülüm Erciyes.
Hiç bitmez, dumanın, karın, Erciyes.
Rahmi NALBANTOĞLU

Erciyesin bülbül gibi dili var.
Erciyes in Kevser gibi suyu var.
Eteğinde sevdiğimin eli var.

Yüreğinde bir volkanın külü var.
Gözlerinde ayrılığın seli var.
Bedeninde bir ceylanın teri var
Erciyes in fidan gibi boyu var.
Recep ÇETİNTAŞ

Karlar teşbih oldu, çektin Erciyes!
Bir kutlu göz ile baktın Erciyes!
Kimbilir kaç kalbi yaktın Erciyes!
Yürekten yüreğe aktın Erciyes!
Dertli gönüllere döktün Erciyes!
Saim Urungu MARAŞ

Gün bitse de gönlümde devâm
Erciyesimdir.
Dil sussa da gönlümde kelâm
Erciyesimdir.
Bir görse şu gönlümde selam
Erciyesimdir.
Bir bilse ki gönlümde meram
Erciyesimdir
Bir baksana kıblemde nizam
Erciyesimdir
Sergül VURAL

Sanki beyaz bir tüle bürünür Erciyesim,
Nazlı gelinler gibi görünür Erciyesim.
Bu gönül ardın sıra sürünür Erciyesim.
Aşkın ile şu gönlüm arınır Erciyesim.
Kardelenler koynunda barınır
Erciyesim.
Kalemim bir sana sarınır Erciyesim.
Bir tek senin ardından yürünür
Erciyesim.
Sergül VURAL

Söylenir dillerde sözün Erciyes
Tepelerin senin kuzun Erciyes
Cenneti andırır düzün Erciyes
Gelinlik kız gibi nazın Erciyes

Ötüşür turnalar, kazın Erciyes
Doğan aya benzer yüzün Erciyes
Volkan dolu senin özün Erciyes
Aşımın içinde tuzun Erciyes

Yıkıp çatma kaşın gözün Erciyes
Ozan BÜRYANİ

Tazelendi yine karım Erciyes
Tükendi takatim farım Erciyes
Seherde kuruldu darım Erciyes
Yaşamda sebep-i varım Erciyes
Acep nasıl diğer yarım Erciyes
Kimseler duyar mı zarım Erciyes
Söyle de gel desin Çar'ım Erciyes
Ki dinsin sinede harım Erciyes/size
Şemsettin DERVİŞOĞLU

Dört mevsimde vardır kışın Erciyes
Yolun diktir, yüksek başın Erciyes
Ne güzel manzaran taşın Erciyes
İnsanlıkla birdir yaşın Erciyes
Dünyada bulunmaz eşin Erciyes
Gönüllere girmek işin Erciyes
Şevki ÇOBANOĞLU

Heybeti Rüstem ile Zal Erciyes
Bebekler kadar güzel Erciyes
Dilimizde olursun güzel Erciyes
Kalbimizdeki yerin özel Erciyes
Yeter yükseldiğin düzel Erciyes
Şeyhmus ÇİÇEK

Varsam doruğuna çıksam Erciyes
Yanan yüreğime döksem Erciyes
Adına türküler yoksam Erciyes
Küsen mi, kulağın büksem Erciyes?

Kapanır, başıma diksem Erciyes
Bir taşın oynatsam baksam Erciyes
Yaraşır altın taç taksam Erciyes
Hoşnudum acıda çeksem Erciyes
Turan Nesimi
KÜÇÜKUSTAOĞLU

Gönlümdesin, çok yücesin Erciyes.
Akşam yorgun bir gecesin Erciyes.
Anlaşılmaz bilmeceyin Erciyes.
Kitabımda tek hecesin Erciyes.
Ünal TAYFUR

Hasretle ismini ansam Erciyes.
Suyundan içip de kansam Erciyes.
Sevginle tutuşup yansam Erciyes.
Vahit GİRAY

Damla damla erir karın Erciyes.
Burcu burcu tüter gülün Erciyes.
Yaşar CAVCAV

Erciyes! Tutkunum, güzelim, canım
Erciyes!
Yakıyor gönlümü hanım Erciyes!
Öpeyim göğsünü hanım Erciyes
Yanıyor, yanıyor kanım Erciyes.
Sunduğun demlerle canım Erciyes.
Yılmaz GÜRBÜZ

Lavlar ile özün pişer Erciyes
Zikrinle kâinat coşar Erciyes
Tırmananlar bîtap düşer Erciyes
Görenler hayretten şaşar Erciyes

Yazın lezzetlerin taşar Erciyes
İman hâli sende koşar Erciyes
Tarifsiz nice haz yaşar Erciyes.
Yusuf AKYÜZ

Gönlümüzde daim pirsin Erciyes
Hazanda bile bir gülsün Erciyes
Gönül nimetinde birsin Erciyes
Sazın namesinde telsin Erciyes
Konuşan çiçekte dilsin Erciyes
Yüksel KALKAN-2008

Sen'ki mübarek bir dağsın Erciyes
Gönüllerde yeşil başsın Erciyes
Kerem'de Aslı' ya yandı Erciyes
Gün doğarken şahlanırsın Erciyes
Yüksel KALKAN

Başını sislerle gizler Erciyes.
Eski bir volkandır sızlar Erciyes.
Nemrut'u, Süphan'ı özler Erciyes.

Bir hasret içinde gözler Erciyes.
Yüksel KOKSAL

Umarsız, çaresiz kaldım Erciyes,
Dipsiz ummanlara daldım Erciyes...
Gül gibi sararıp soldum Erciyes...
Ölmekten bin beter oldum Erciyes...

Kar beyaz saçımı yoldum Erciyes...
Huma kuşuyunan saldı Erciyes...
Sağlık haberini aldım Erciyes...
Sensiz yaşamaktan yıldım Erciyes...

Kadir kıymet mi bildim Erciyes...
Kendi cenazemi kıldım Erciyes...
Bittim ben tükendim- öldüm Erciyes...
Zeki GENÇ

Kurumaz pınarın, özün Erciyes.
Sanılır gelinin, kızın Erciyes.
Yanık yanık meler kuzun Erciyes
Elvan çiçek açar, yüzün Erciyes.

Kaldı mı ki senden izin Erciyes.
Dillerde söylenir sözün Erciyes.
Göstermedi bana gözüm Erciyes.
Zeki YILDIRIM-Âşık Mahrumi

Bir derviş edası var Erciyes'te,
Dört mevsim bulunur kar Erciyes'te.
Toplanır yıldızlar nar Erciyes'te.
Görmedim dertsiz baş zar Erciyes'te.

Canlar secde eder kar Erciyes'te.
Çıkıyor duman har Erciyes'te.
Taşar balı kovan dor Erciyes'te
Elleri kınalı yar Erciyes'te.
Zeynep ŞAHİN

Yârin duruşunu gördüm Erciyes.
Otağ çadırını ördüm Erciyes.
Turnalara haber sordum Erciyes.
Kanayan yarımı sardım Erciyes.
Ziya ŞAHİN

Bazı Seçme Şiirler

Erciyes Dağı

Burnun dik duruyor bulutu yırtar,
Havanı yesinler erciyes dağı.
Güzelliğin bütün dağları tartar,
Payeni yesinler erciyes dağı.

Manzaranı gören hayran kalıyor,
Karbi yeli serin serin geliyor
Gök delenler seni örnek alıyor,
Evini yesinler erciyes dağı.

Güneş sende farklı doğar ve batar,
Güneyin yaz kuzeyin ayaz atar
Tarihinde nice bilgiler yatar,
Javanı yesinler erciyes dağı.

Eksik olmaz soğuk yerin delisi,
Bahceler ayırır iğde çalısı,
Gül dikensiz olmaz sende âlası,
Keveni yesinler erciyes dağı.

Obalar kurulu eteklerinde,
Yün basılı yorgan yataklarında,
Arı bal yapıyor peteklerinde,

“Gönlüm darlandı da çıktım dağlara Gönlüm eğlencesi dağlar merhaba”

Kovanı yesinler erciyes dağı.

Keşik kıl çadırda uyur yatlanır,
Yaylasında koyun kuzu otlanır,
Yağlanır hayvanlar eti tatlanır,
Tavanı yesinler erciyes dağı.

Göç eder hayvanlar hep katar katar,
Koyağında meri keklikler öter,
Evsinlerde keskin avcılar yatar,
Avını yesinler erciyes dağı.

Meyve veren alıç mutlak taşlanır,
Bağrında insanlar laftan hoşlanır,
Yav kardeş diyerek söze başlanır,
Yavını yesinler erciyes dağı.

Kıskanır seni tüm yörenin nehri,
Adınla anılır 'Kayseri' şehri,
Şahitsin her şeye zamanın behri,
Davanı yesinler erciyes dağı.

Gururlu insanın midesi hep tok,
Çeşit çeşit oban bir benzerin yok,
Ömer az bile der güzelliğin çok,
Öveni yesinler erciyes dağı.

Ömer Gündoğan

Ruhsatî

• Erciyes

- Yüksekinde namli namli karın görünür
Engininde güzellerin salınır

Kimya dedikleri sende bulunur
Kokar burcu burcu gülün Erciyes

Eksilmez başında dumanın kışın
Var mıdır dünyada senin bir eşin
Sorsam sual etsem on bin var yaşın
Dünyanın binasın bilin Erciyes (1)

Keramet var toprağında taşında
Tor sığınların da şahin peşinde
Kalamıklı'da Kadıncık başında
Kırık kırık eser yelin Erciyes

Karacaoğlan der ki şenlik bulunmaz
Arap at yorulur gönül yorulmaz
Giz gelince hiç semtine varılmaz
Yamandır Tekir'in Belin Erciyes

Yükseğinde namlı karın görünür
Engininde güzellerin salınır
Kimya dedikleri sende bulunur
Burcu burcu kokar gülün Erciyes

Eksilmez başından dumanın kışın
Var mıdır dünyada şu senin eşin
Sorsam suallensem yüz bin yaşın
Dünyanın binasın bilin Erciyes

Ali Dağ da Erciyes'in eteği
Güzeller yatağı sünbüller biteği
Zamantı illeri Avşar yatağı
Karlı buzlu akar suyun Erciyes

Yükseğinde şahinler seslenir
Engininde güheylanlar beslenir
Böyle kalmaz deli gönül uslanır
Lale sünbül gülü reyhan Erciyes

Karacaoğlan der ki mislin bulunmaz
Arap at yorulur gönül yorulmaz
Güz gelince hiç semtine varılmaz
Yamandır Tekir'in belin Erciyes

- Karacaoğlan

Rüzgârla başladı sonsuzluk gemisi
Önünde köpürüp şahlanmada engin
Yolcusu olduğun nihayetsizliğin
Bir ucu Allah'ta ve sende bir ucu
Başlıyor serüvenlerin en korkuncu
Gökyüzüne doğru yürüyen yeryüzü
Ey sonsuza doğru ilk uçtan gelen dağ
Göğü perde perde delip yükselen dağ!

A. Muhip Dıranas

Süleymaniye
Dağ parçası kubbeler. Ufaktan, iriden
Gel, haşmeti gör yandan, ilerden, geriden
Bir mu'cize devrinde Sinan, Erciyes'i,
İstanbul'a dikmiş, getirip Kayseri'den!
Arif Nihat Asya

Erciyes
Erciyes dağsın yüksektir başın
Kaç milyon senedir, bilinmez yaşın
Hiç yanına varılmaz müthiştir kışın
Yaz olunca şen olursun Erciyes

Her yanında yayla yurdum var
Koyunum var, kuzum var, kurdum var

Yanardağ derler, seninde mi derdin
var
Sende mi dertlisin Erciyes
Âşık Kadir Yücel

Erciyes
Kuzeyinde ilin Kayseri
Güneyinde ise Develi
Süphan, Nemrut, Ağrı Dağı

Dağlar içinde güzelsin Erciyes

Her yer yine kar kar kar
Yol vermez. Tekir'de tipi var
Yaşam sana göredir, zaman dar
Dağlar içinde güzelsin Erciyes

Bahar gelince yaylana göçülür
Koyun kuzu birbirine karışır
Arıların çiçeklerden bal devşirir
Dağlar içinde güzelsin Erciyes

Etrafın sarmış yeşil tarlaların
Selam durmuş sana dağların
Koynunda yaşamış Cereme
uygarlığın
Dağlar içinde güzelsin Erciyes

Savrulup hep tül den duvağın
Yaşarlar sende yılki atların
Eriyince karlar, çıkar kardelenlerin
Dağlar içinde güzelsin Erciyes

Dağ sporları Tekir'de yapılır
Yaylanda kızlar süt sağlar, yün eğirir
Nice umutlar, nice aşklar filizlenir
Dağlar içinde güzelsin Erciyes
Ahmet GÜRLEK

Mapusane Avlusundan Erciyes

Elimde kelepçe, gözlerim donmuş
Döndüm, bulutların arasında Seni...
Erciyes, Erciyes: ruhuma konmuş
Bir beyaz güvercin, bir buzlu desen...

Ne oldu, diyorum: o soğuk demir

Taş duvar, ateşten çalınmış yorgan..
Kurşundan yontulmuş, beynimde,
emir
"Yüreği cehennem taşlara dayan!..."

Çaresiz, çağırdım: kar kuşlarını
Ayat-el Kürsi'yle cehennemlere...
Kaleler çaldırılmış ar taşlarını
Gediklerden korlar yağmış evlere...

Dalgalar boğulur, denizler biter
Sükûtun donduğu bir mevsim gelir
Yürekte ateşler yakmadan tüter
Ve belki, kopmaya: hüznün inceler...

Elimde kelepçe, gözlerim donmuş
Döndüm, bulutların arasında Sen! ...
Erciyes, Erciyes!... Ruhuma konmuş
Bir beyaz güvercin, bir buzlu desen...
Ahmet Tevfik OZAN

ERCİYES

Ne gerek var sormaya gösterirsin
yaşını
Bir kusur mu işledim çatıyorsun kaşını
Ay yıldızım süslüyor ak duvaklı başını
Üstündeki bulutlar bilmem ki neyin
nesi
Sanırım kem gözlerden gizliyor
Erciyes'i

Sen ey ilham kaynağım ey dünyanın
direği
Aynı şevkle çarptırdın yüz binlerce
yüreği
Kurultaylar kutlanır davamızın gereği
Duman çökmüş üstüne bilmem ki
neyin nesi

Sanırım kem gözlerden gizliyor
Erciyes'i

Ağustos sıcağında kalın buzlar
çözülür

İlahi kudrettendir Allah adı yazılır
Sen hüznü durdukça gönül bağım
bozular

Bazen zirven saklanır bilmem ki neyin
nesi

Sanırım kem gözlerden gizliyor
Erciyes'i

Ali BAŞ

ERCİYES

Ey Erciyes neden bakıyorsun bana
tepeden

Ben zaten yaralıyım yürekten,
Sen anlamazmısın garibin halinden?
Derdime ortak olmaz mı senden?

Anlıyorum yalnızlık senin de derdin,
Bu yüzden dumanlıdır hep başın
senin,

Dağıt artık şu dumanı bitsin kederin,
Başı dumanlı garip Erciyes!

Yücelerde gezersin hep böyle
Alçaklarda gözün neden söyle?
Kaptırmışsın gönlünü bir güzele
Dağıt şu dumanı, dağıt Erciyes !!!

Arif ATALAY

ECİYES'TEN UZAKTA

Atların tırnağına taşınan taş olmak
ister gönül

Asarcık yolunda.

Sıla, sıla diye iç çeken her garibin
gözünde

İlik ılık yaş olmak ister.

Eşler, dostlar, yârenler,
Kış odalarına çekilip
Cevizli sucukla köfter yiyenler..
Ya avcılarının oturması...

Karpuz ekmiş te bostana
Sel sürüyüp götürünce Tekgöz
köprüsünü tikayıvermiş..

Kadayıfı gövdeye indirmek hoşmuş ya
Patlıcanlı pehliyi daha çok severmiş.
Ordan da geçti turnalar, kanatlarında
çaman kokusu

Garip olmaya gör dünyada bir kez
Düşüyor insanın içine
Göremezsem, ya kavuşamazsam
korkusu

Bir düğün alayı oluyor yaşlısı, genci
Gözlerimin önünden geçiyor, katar
katar, salına salına

Hatırlarmısın? Diyor içimden bir ses
Eğribucak'ta takılı kalan mendili dut
dalına?

Kulaklarımı okşar gibi sıcak bir nefes
Beni oraya çağırıyor hasretle dolu
Düşünüp diyorum hepsi ney se ne
İlle Erciyes, ille Erciyes!.
Asım YAHYABEYOĞLU

ERCİYES

Erciyes dağısın yüksektir başın
Kaç milyon senedir, bilinmez yaşın
Hiç yanına varılmaz müthiştir kışın
Yaz olunca şen olursun Erciyes

Her yanında yayla yurdum var
Koyunum var, kuzum var, kurdum var
Yanardağ derler, şeninde mi derdin
var.

Sen de mi dertlisin Erciyes
Âşık Kadir YÜCEL

ERCİYES'TE GÜN

Berekettir beyaz, Aralık'ta Ocakta
Avunur bulutlar, o bem beyaz kucakta.
Her taraf kar... kar... saf lekesiz.
Tanrımın eli değmiş gibi Tekir ter-
temiz.

Seyreleyip bu paklığı
Güneş kızardı her akşamüstü
Bir kıskanç karanlığı salıp ardına
Her geceyle beraber küstü...
Gece...
O zamanın adı gecedir Erciyes'te
Ağarır zira yüzü aheste aheste
Zerresinde karın.
Fırtına fırtına dile gelip geceleri
O koskoca dağ
Asırlarca seslenir Hu... hu... huu...
Şenlik başlamıştır kurulmuştur otağ.
Çağırır binlerce mahzun ruhu.
Mini mini kanatlar rakseder kuytularda
Sükût gümüş gümüş donmuştur
sularda
Vu... vu... vu... bir ilâhı namedir
Sabaha dek sürececek teranedir.
Bir Erciyes gecesinde bir çağ yaşanır
Güneş, sabahına göğün tasında
Çılgın gibi boşanır.
O zamanki: kamaşır gözler
haşmetinden
Beyazın
Güzelliğidir Erciyes'te bu sakinlik

Susmuş ve dinmeyen bir sazdır.
Aydemir DOĞAN

ERCİYES'İ GÖKTEN TAVAF

Aşağıdan bulutlara ömrümce
imrenirdim.

Gidip de Erciyes'i görecekler diyerek
Şimdi onlar kıskansın işte murada
erdim,

Bugün sisler yanarak bulutlar
çiğneyerek.

Erciyes, ey çağların donakalmış dağ
seli.

Ey Tanrı'nın ateşten döktüğü öz
heykeli

Çocukluk masalımın biricik dev güzeli
Geliyorum göklerden ben sana baş
eğerek.

İlk oynayıp oyduğu taş değil belki
karmış:

Her gün görünüşüme imrenerek
bakarmış.

Yaptığı her kubbede senden bir gölge
varmış.

Seni övmüş oluyor el Sinan'ı öğerek...
Bana senin kevenin çiğdemi
unutturur,

Akbaşın sakallı dedemi unutturur.
Hürriyetin eşiğimi odamı unutturur,
Ölüm, sana gelmektedir beyazları
giyerek...

Efkere güvencini bıraksın da nazını.
Getirsin gagasında Gesi'nin kirazını,
Telgraf tellerinde Seyranî'nin sazını,
Taptaze bir koşmayla dinlendirsin
Everek.

Avutabilir mi ki Hisar'cığım. Talas'ım
Değdiği kaç pınarı çöle çevirdi tasım
Yanıyorum bağrımda serinlet
Erciyas'ım

Ben iflah olmam ki buz yutup, kar yiyerek.

Ovanın ceylânları bırakmadı peşimi,
Aradım senelerce bulamadım eşimi,
Öyle kar, buz gidermez kırk yıllık ateşimi,
Biraz söndür serinlet sen anlıma değerek.

Behçet Kemal ÇAĞLAR

ERCİYES, ERKİLET VE TÜRKÜLER

Erkilet derler adına,
Türkü sü dillere destan...
Gün doğarken selam verir Erciyes'e
Gün batarken selam alır Erciyes'ten
Bağlarında bunca güzel, bunca can.
Hani benden kalmamış mı salınan
"Erkilet güneydir gölge basma mı?
Senin yârin benimkinden yosma mı?"
Oy Erciyes,
"Ağustosta balta kesmez buzlu" dağ,
Eteğinden nasıl geçti Kerem ile Aslı,
dağ?
Bilemedim bu yaşıma bastım da
Sana derim sana
Dağlar içinde akıllı dağ, uslu dağ
Senin başın zaman zaman dumanlı
Benim başım her zaman sisli, dağ
Bildim bunu şimdi bildim,
Ben bahtımı kimden aldım?..

Coşkun ERTEPINAR

ERCİYES'E MUHABBET

İçindeki kor ateş mütemadiyen kaynar
Güle vurmuş kor ateş bülbül gül ile oynar
Şöyle bir ibret ile bak, dışı cennet içi nar

Düşünen insanların gönlünü basar efkâr

Soğutmamış yüreği yıllar yılı duran kar
Aleme ibret için yaratmış Ulu Hünkâr

Bir bedende mezcetmiş Erciyes'te tevhit var

Dışarıya belletme için için yanan ey yar

Ebedi müjdeciyeye götüreceksin bu diyar
Basiret gözü ile bakmayan eder zarar

Koynunda uyut beni bana da ver bir mezar

Kemiğim sızlamasın ruhum olsun bahtiyar

Duran DİNÇALAN

DAĞLARIN EFESİ...

Nâmı dillerde gezen af üstünde cengâver,

Baş kaldıran duruşu alnında kutlu zafer.

Aldanıp meyil verme göğsündeki ak güle.

Ayaz vurmuş dalında bak çileyen bülbüle.

Eteklerinde yangın, doruğunda mahşer var.

Sana vurgun dilberin dudağında neşter var.

Bir vefasız yüzünden atma başından tacı.

Taş üstünde taş koymaz ümitsiz aşkta acı.

Kan damlar yağın kardan bir dokunursan nara.

Gökten yere eğilme içinde büyür yara.

Kim demiş ki ayrılık sevenleri
güldürür,

Büyük aşk dağları da yavaş yavaş
öldürür.

Ey dağların efesi, ey yıkılmaz saltanat.

O' sözünden ibaret mağrur nakışlı
sanat.

Erciyes dağı adın yüce derviş kelâmı.

Üstüne kardan yağsın iki cihan
selâmı.

Yedi başlı ejderha, devleşen bir
şaheser,

Kayser i'ye lütfetmiş dünyaya bedel
eser.

Emel DEMİREZEN

KAYBOLAN SESLER

Bir bir sönerdi

Evlerin ışıkları.

Sokak lambaları

Yanmasa da çoğu zaman.

Karanlık ürkütmezdi

Hiç kimseyi.

Huzurla başlar,

Huzura uzardı gece

Bekçi düdüklerinde.

Daracık sokaklara açılırdı,

Yonu kemerli, kanatlı kapılar.

Takunya tıkırtıları,

Güğüm şingirtileri

Uyandırırdu mahalle çeşmesini.

Her sabah

Bir nala, bir mıha vururdu çekici

Köşe başında nalbant.

Kışnerdi eşinerek

Sıradaki at.

Arabacının ıslık çalan kırbacı,

Çıngırak çala çala

Geçip giden faytonlar,

Ve parke taşlarda nal sesleri

Şimdi çok uzaktalar.

Çocukluğumuzun,

Gençliğimizin sesleri

Yenildiler zamana.

Kaybolup gittiler bir bir.

Çok şey değişti bu şehirde

Şekiller, renkler.

Yüzler, yürekler...

Sen değişmedin yalnız

Ey yüce dağların en yakışıklısı

Yine

Başında kar dört mevsim,

Her gece

Eteklerinde yıldız...

Fazıl Ahmet BAHADIR

ERCİYAS

Önce uzak ufukta bir beyaz çizgi vardı

Sonra yaşlı gecenin beti benzi ağardı.

Genç bir sabah uyandı dağlarda
yavaş yavaş,

Müphem bir aydınlıkla gülümsedi
toprak taş.

Gök mavi bir mahfaza, ay bir beyaz
mücevher

Ovalar ve yamaçlar zümrütleştiler yer
yer.

Gözlerim sevinç dolu, yüreğim
heyecanda

Yüksek, mağrur başınla gördüm seni
bir anda.

Etrafını sarmıştı tepeler ordu ordu.

Hepsi de baş eğmişti, seni
selâmlıyordu.

Damarında çağlarken yurdumun asil
kanı

Ah, ey sıra dağların ak yeleli aslanı,

109

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.
Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Ben de bir selâm verdim toprağına,
taşına

Gözümün ışığından çelenk ördüm
başına,

Binlerce dağ içinde sen oldun bana
sırdaş.

Dik başlı, beyaz saçlı, er duruştu
Erciyas!

Halide Nusret ZORLUTUNA

GÖNÜL ERCİYES'TEDİR

Dağlarda bağ yapılsa, gönül
Erciyes'tedir

Dağlarda aşk açılsa, gönül
Erciyes'tedir.

Gözleştii goncasıyla güneş yüzlü
gülşenin

Dallarda Ay asılsa, gönül
Erciyes'tedir.

Biz böyle muhteşem gül-i beyzâyı
kokladık

Bûy-i İrem saçılrsa. gönül Erciyes'tedir.

Cânânı içdi âb-ı hayâtında canımız
Şîrin de cama dolsa, gönül
Erciyes'tedir.

Biz yârı-i nur-cemâli bu yarlarda
görmüşüz

Firdevse de çıkılsa, gönül
Erciyes'tedir.

Biz şî're böyle dağ gibi manûme
almışız

Şehnameler yazılsa, gönül
Erciyes'tedir.

Feyzaldı ruhumuz O berin zirveden
bizim

Dünyânın arşı olsa, gönül
Erciyes'tedir.

mef'û/ü-fâilâtü-mefâilü-fâilün

Halim Kâmil TEOMAN

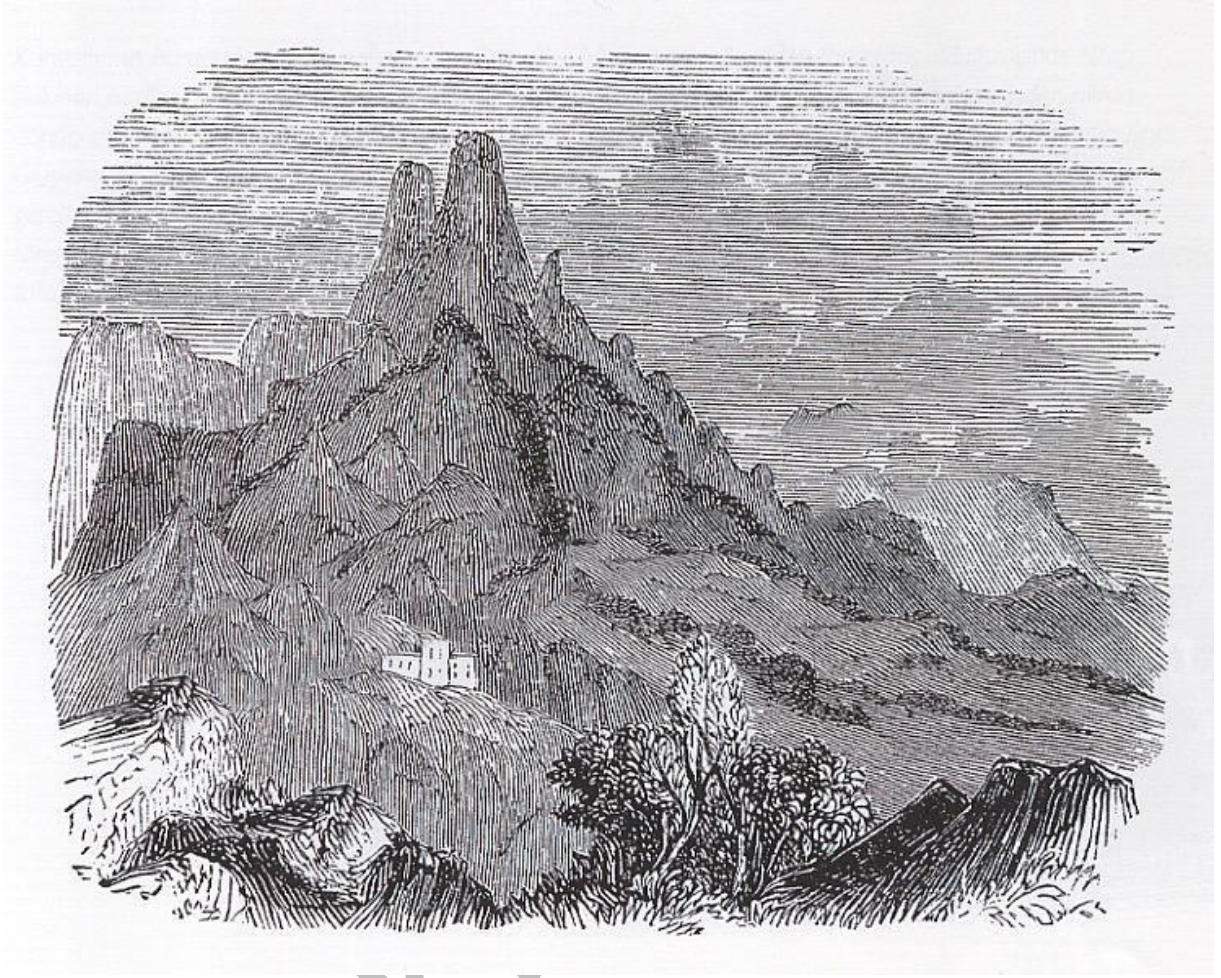
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Erciyes Gravür Ve Fotoğrafları

111
©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.
Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

VIEW OF KAPPADOKIA : MOUNT ARGAIOS.¹

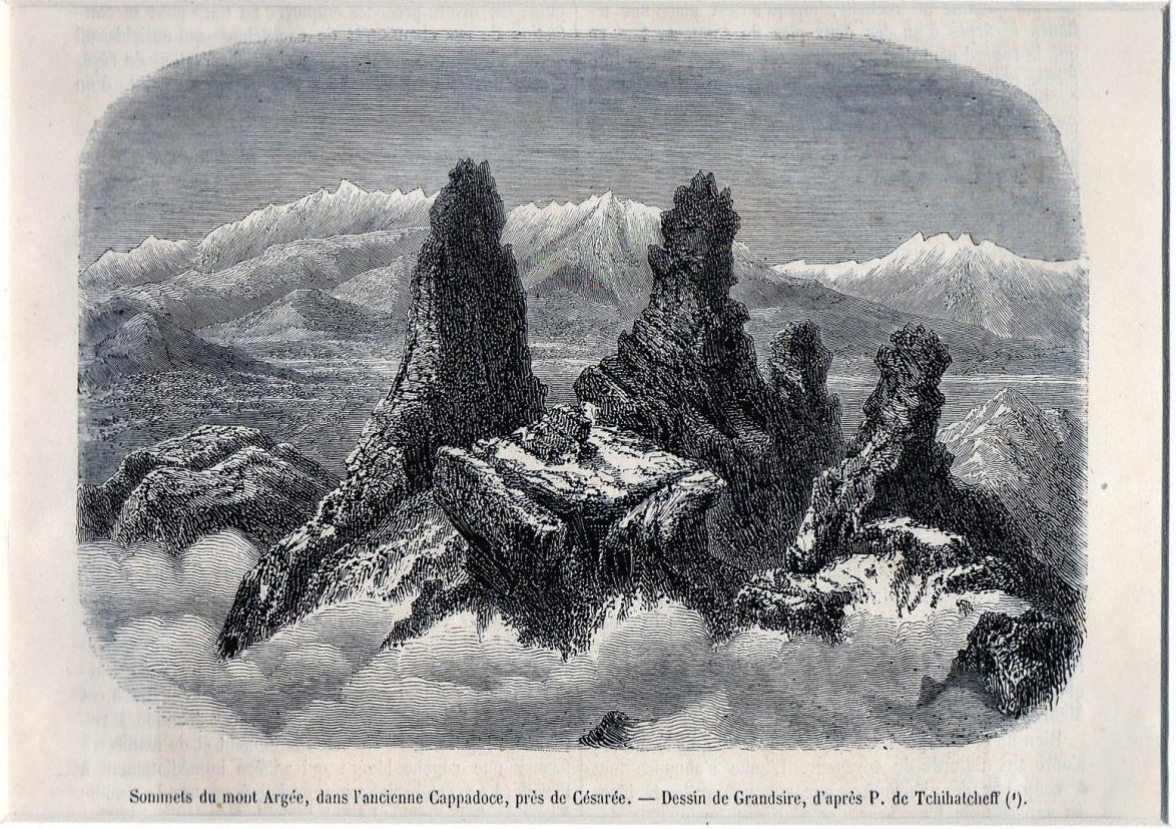
H. ERK

Fig. 96.—MOUNT ARGÆUS.

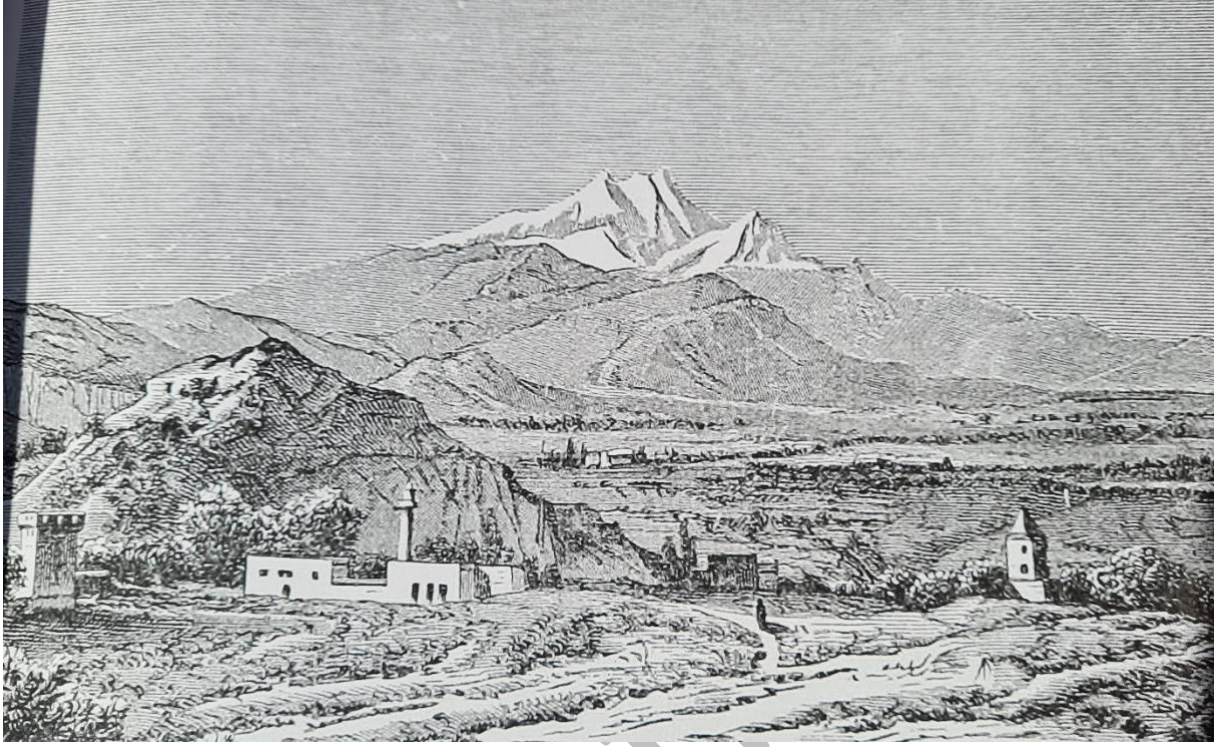
Scale 1 : 540,000.

Faruk Yaman Kol.

H. ERKIN

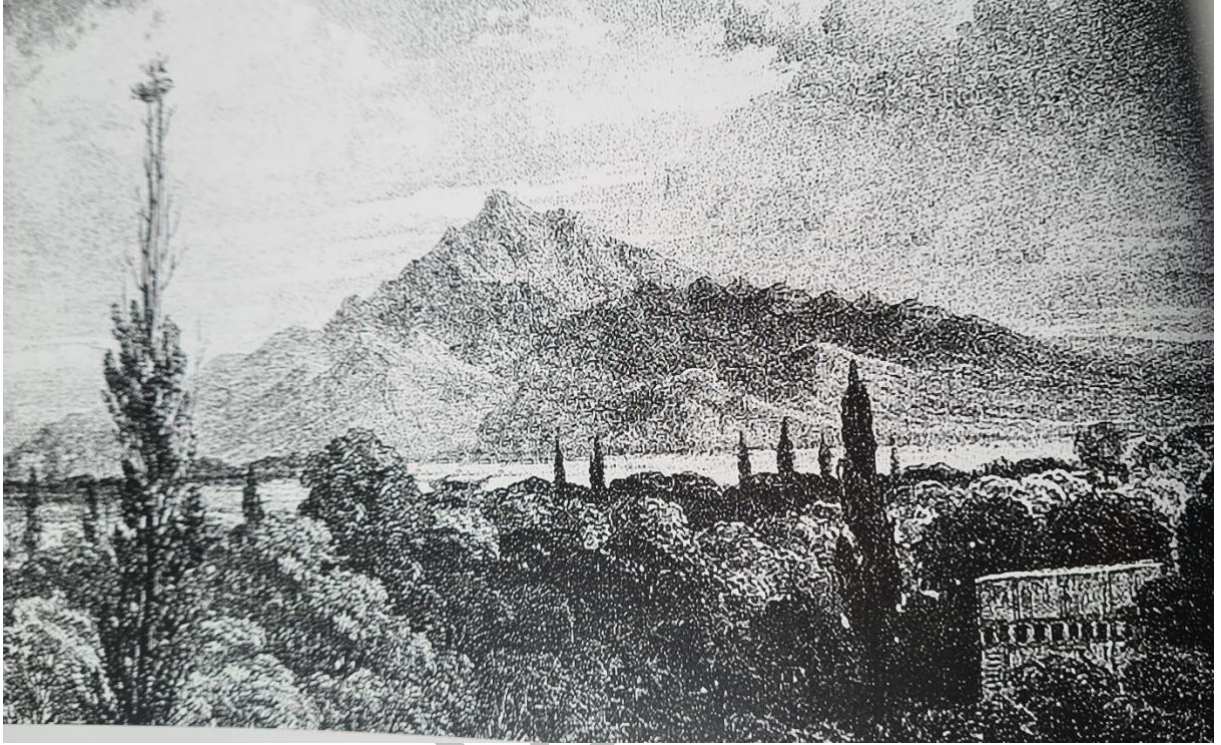

1884

116

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

www.haliterkiletlioglu.com

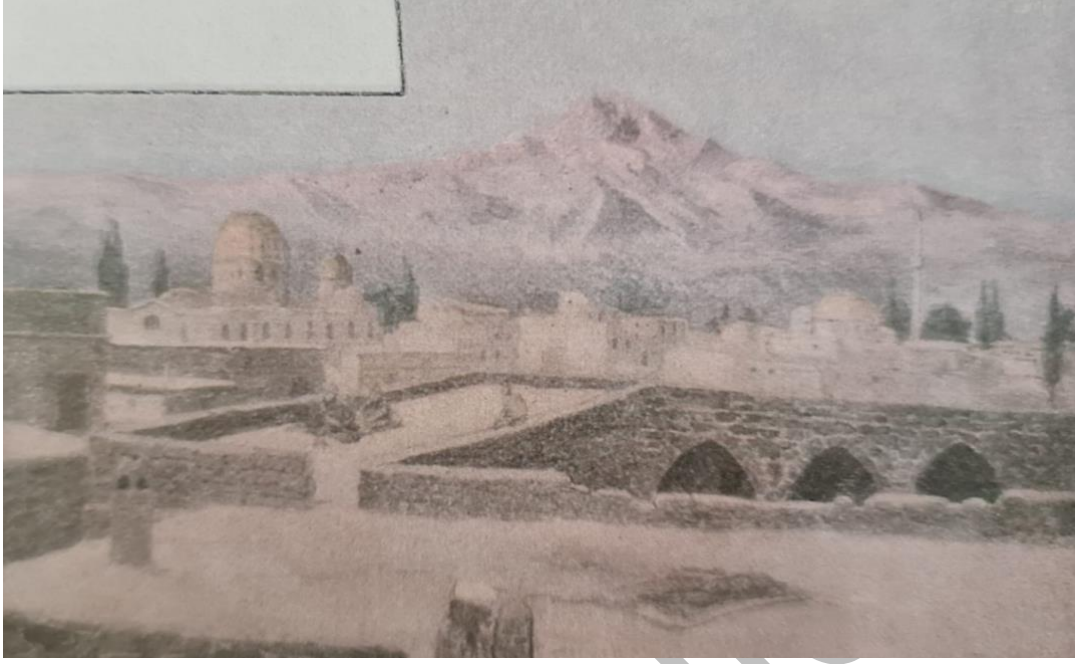
H.ERKİLE

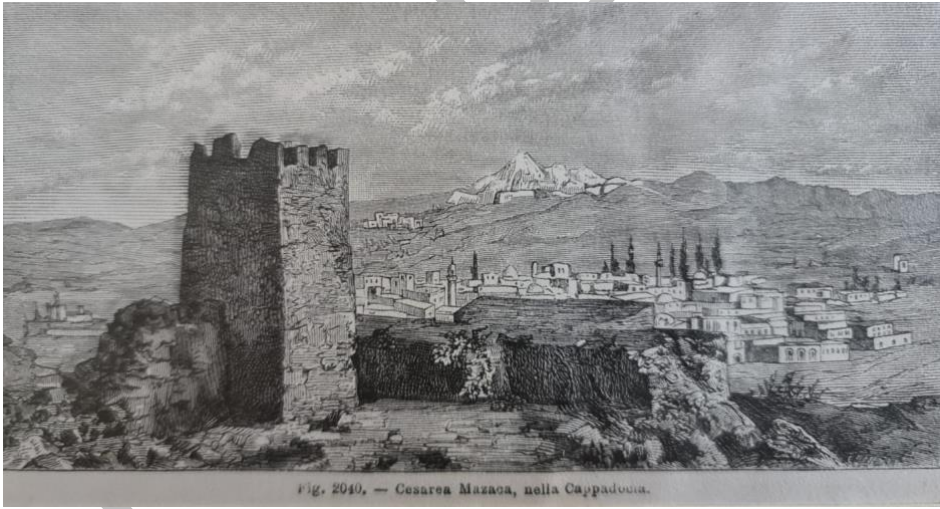
Bible History Online

Gürcan Senem Kol.

H. ERKİN

Gürcan Senem Kol.

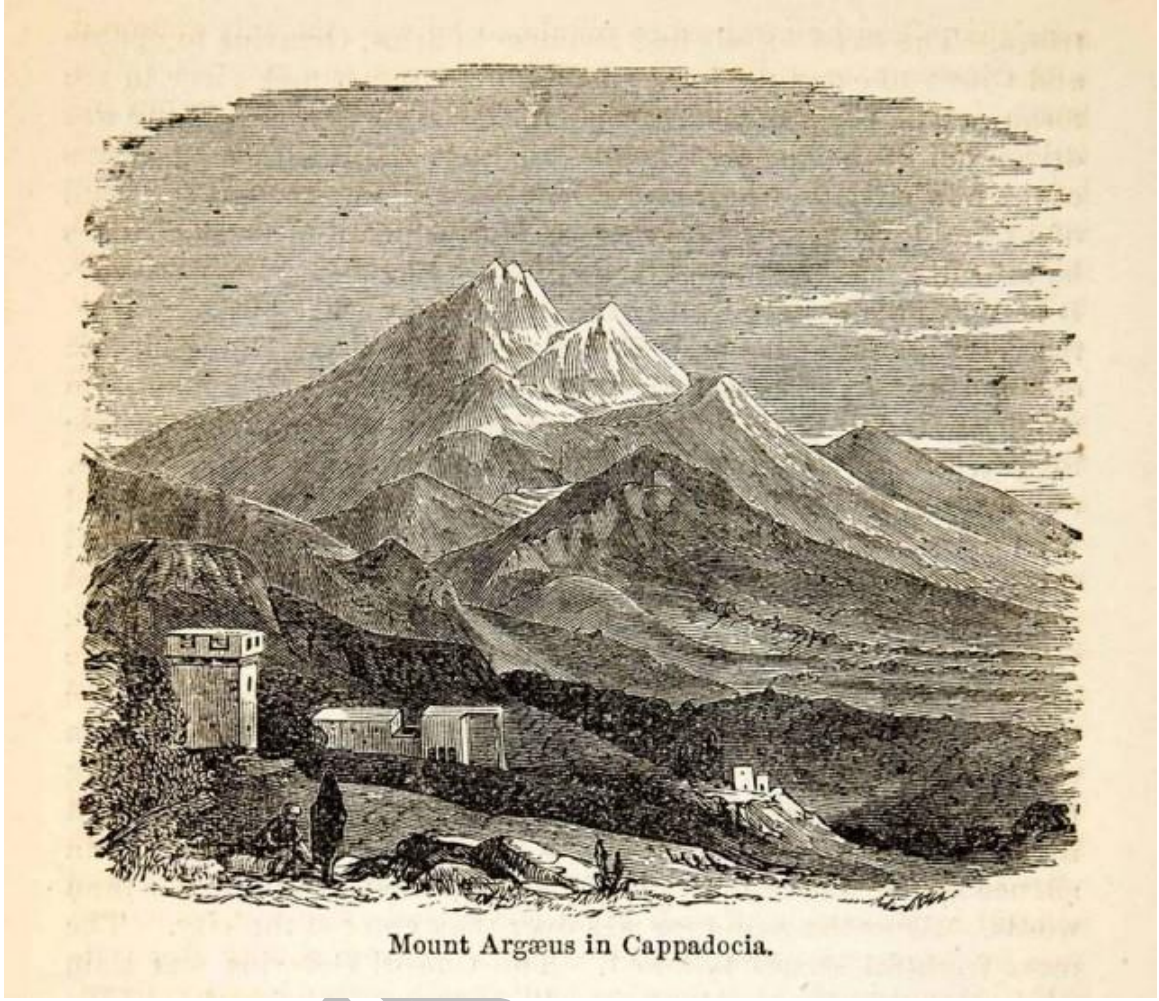

Gürcan Senem Kol.

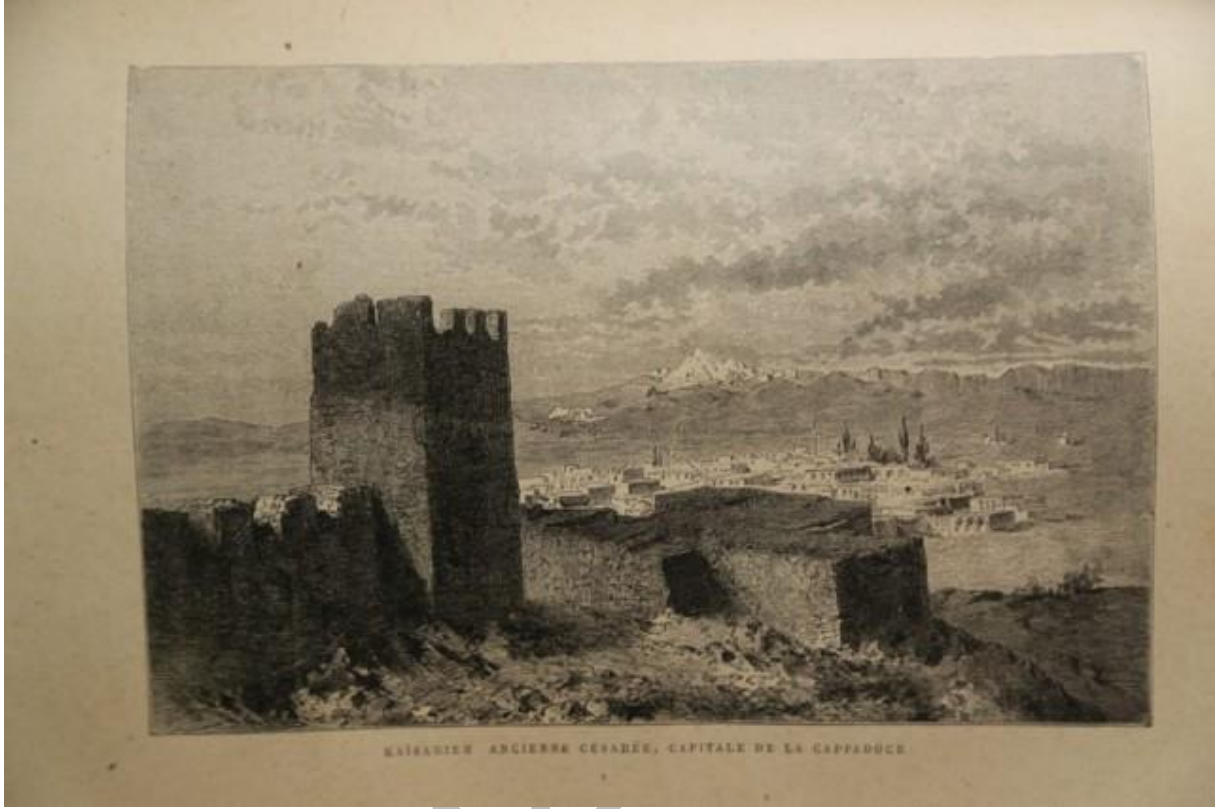

XIX. yy. ortaları Texier, IV. 54

Mount Argæus in Cappadocia.

Faruk Yaman Kol.

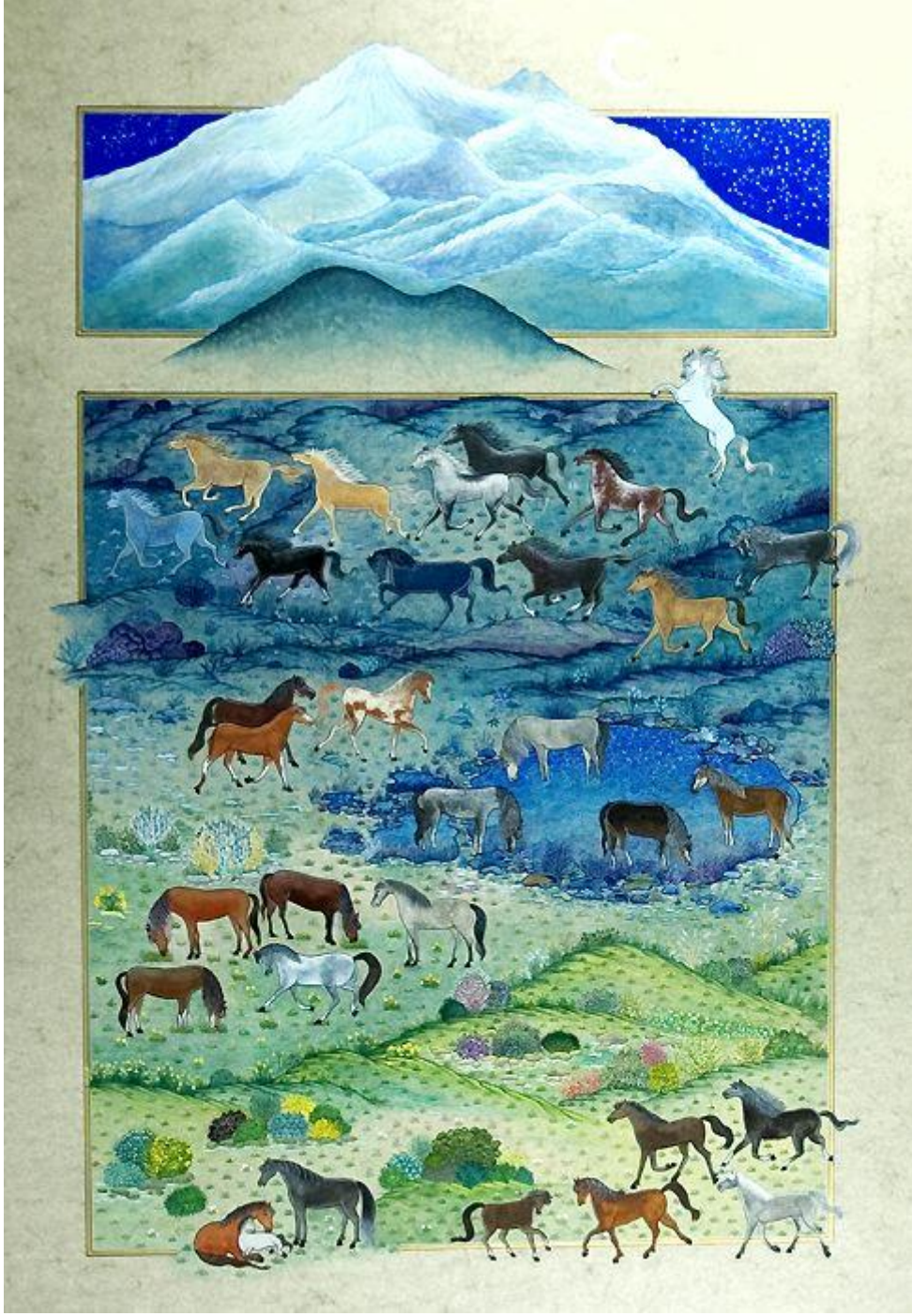

Faruk Yaman Kol.

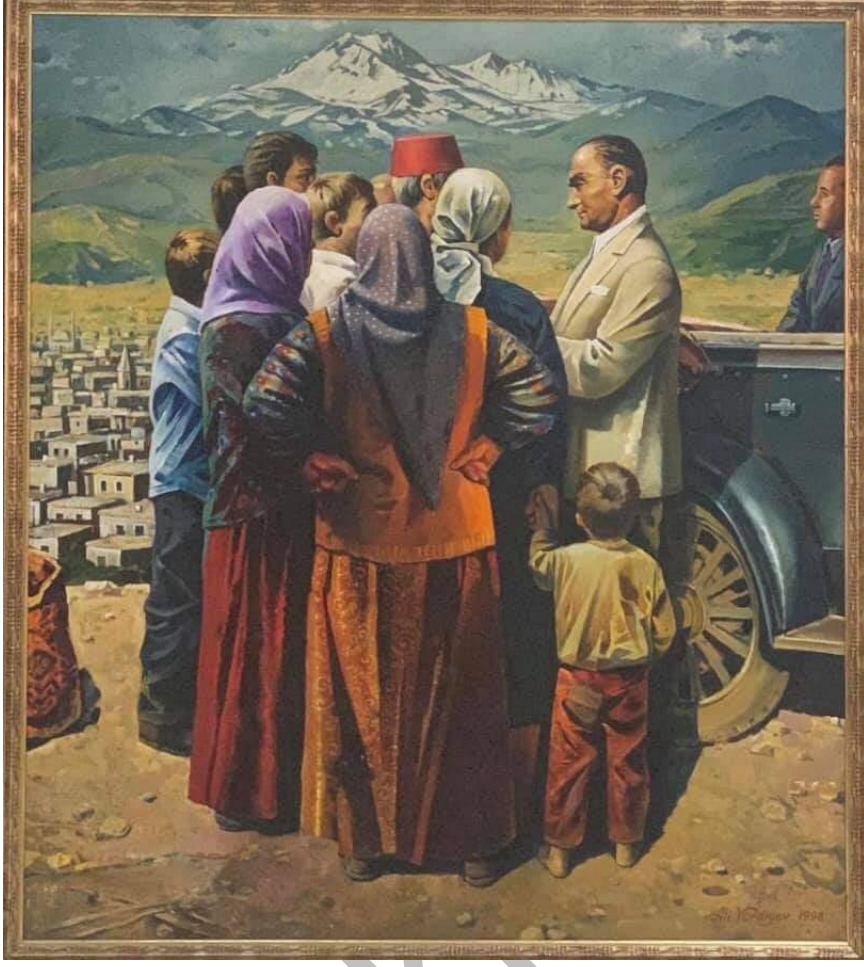
H.ERKILE

Kayseri Kalesi ve Erciyes Dağı (XVI. yy.Matrakçı Nasuh, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn İstanbul Üniv. Kütüphanesi, TY nu: 5964)

Kayseri Erciyes Dağı ve Yaban Atları | Kayseri | Collections | Fine Islamic Arts | Şermin Ciddi

Ali Verdiyev 1998 (Yağlıboya)

Yılık Atları

Uzunyayla

Zirveden Toroslar ve Demirkazık (Ali Çavuşoğlu Kol.)

Zirveden Lifos, Alidağ ve Kayseri (Ali Çavuşoğlu Kol.)

Büyük zirvenin küçük zirveden görünüşü. Mağara Çatal kayaların arkasında yer alıyor.(Ali Çavuşoğlu kol.)

Mağaranın Kayseri'ye bakan girişi (Ali Çavuşoğlu kol.)

Mağaranın Kayseri'ye bakan çıkışı

Zirve Mağaranın dip kısmı (Ali Çavuşoğlu kol.)

16 metre yüksekliğindeki zirve kayasının hemen altında bulunan Güney-Kuzey yönündeki Mağara (Ali Çavuşoğlu Kol.)

Zirveden 200 metre kuzeybatı aşağıda yekpare kayadan insan eliyle oyulmuş keşiş mağarası olarak anılan mağara, 2x3 ebadında iç mekan yükseklik 2.5 m. İçeriden kapanan büyük kaya kapı görülebiliyor.(Ali avuşoğlu Kol.)

Erciyes Kayaları⁹⁴

Zirve

Ağ Gelin Kayası

⁹⁴ Fotoğraflar; Mustafa Eliaçık

Labirent

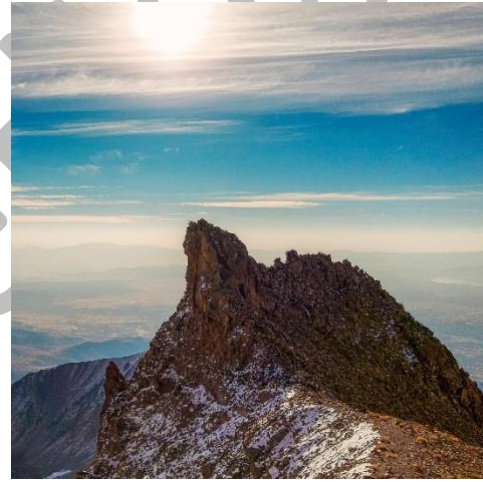

Gelin Kaya

Kaya

Ergör Kaya

Hörgüç

Altı

Parmak Kaya

Hörgüç

Erciyes Buzulları⁹⁵

⁹⁵ Fotoğraflar Sn. Ali Çavuşoğlu'ndan alınmıştır.

141
©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.
Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

www.haliterkiletlioglu.com

H. ERK

H. ERK

Zirve Mağaradan Buzulun görünüşü (Ali Çavuşoğlu Kol.)

Erciyes Fotoğrafları

Bilgin Yazlık kol.

Bilgin Yazlık kol.

H. ERKİLİOĞLU

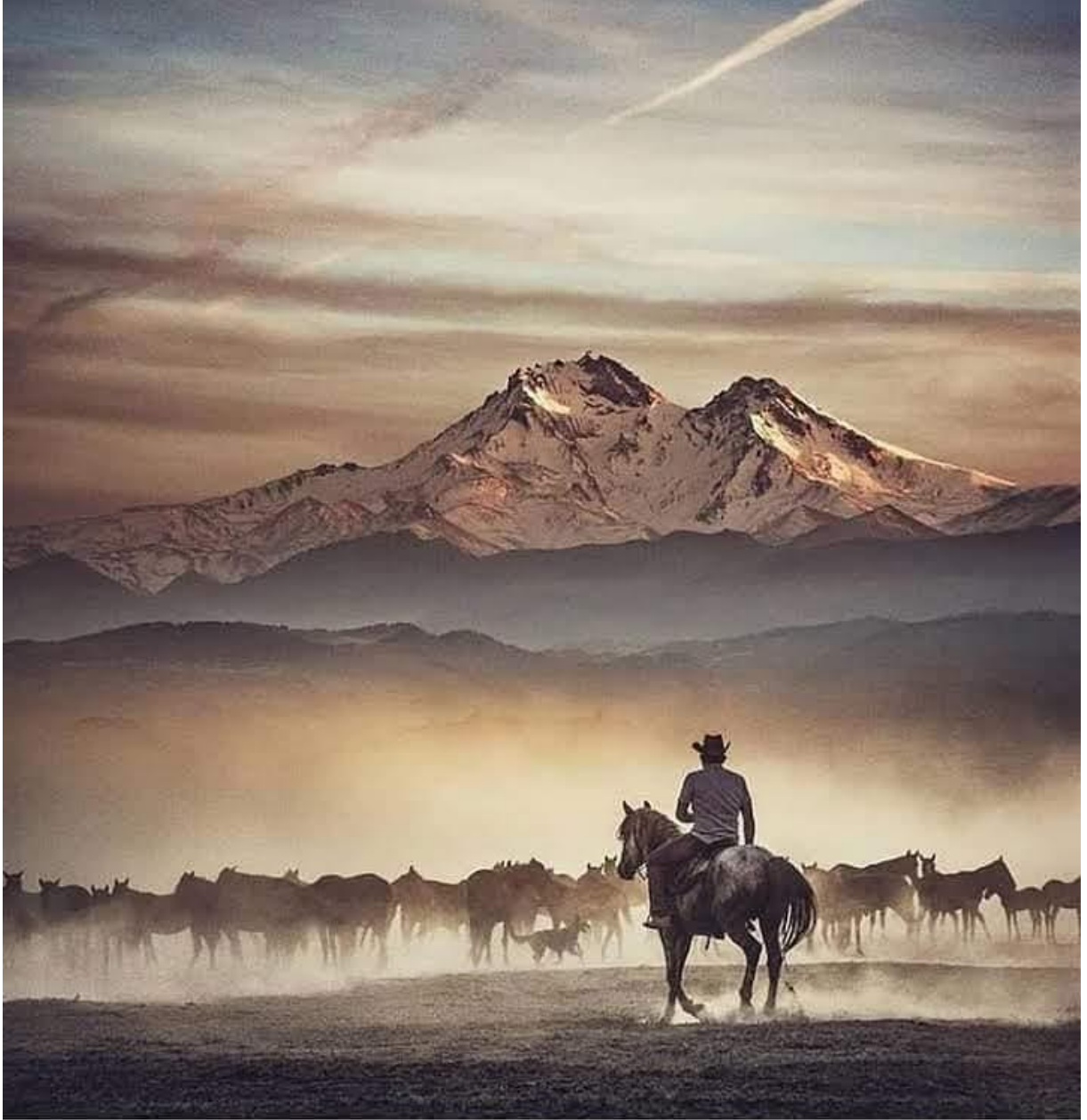
Bilgin Yazlık kol.

<https://twitter.com/kultursanatkbbs/status/1024301326170091525/photo/2>

148
©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.
Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

www.haliterkiletlioglu.com

Erciyes ve Yılık atları (Fotoğraf: Sn. Mehmet Balta)

1914 doğumlu İلميye Bergman, 1936 yılında, Erciyes Dağı'na tırmanan ilk Türk kadın olarak bilinmektedir.

12 Ağustos 1968 günü zirvedeyiz. Erol Özger, Halit Erkiletlioğlu, Arif Tülüce ve Mustafa Eminel

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sikkelerde Ve Madalyonlarda Erciyes

COMMODUS MADALYONU

Commodus, M.S. 177-192. Madalyon, AE, 60x9 mm, 206 gr. Roma, . Yüzü: Commodus'un çıplak büstü, elinde üzerinde Nike olan bir küre, altta ise Jupiter'in atribüsü olan yıldırım şeklinde ok.

Diğer yüzü: Üstte; TSOF "Üçüncü Roma Atölyesinde basıldı"? veya "herşeyin mutlu geçtiği zamanlar anısına" diye tefsir edilebilecek "Tempus Saeculorum Felicia Omnia" ibaresindeki kelimelerin baş harfleridir ?

Argaios Dağı'nın tabanında büyük kayalar (solda ve sağda), dağın sırtları ve zirvede daha küçük kayalar, merkezde kutsal mağara, en üstte, çıplak beline bir pelerin sarmış ve dizginleri tutan; bir erkek savaşçı (Commodus?) tarafından yönlendirilerek koşan dört at, soldaki yamaçta, iki ağaç arasında, bir süvari (Phosphoros / Lucifer, Sabah Yıldızı?) yukarı sola doğru koşuyor, uzanmış sol elinde uzun bir

151

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

meşale tutuyor, sağdaki yamaçta, yine iki ağaç arasında, bir süvari (Hesperos, Akşam Yıldızı?) aşağı doğru koşarak sağ elinde bir fener tutuyor. Mağaradan sola doğru dökülen bir yolda sağa doğru koşmakta olan iki köpek?, en altta ortada ise **omphalos** kayası (Dünya'nın merkezi sayılan ve Apollon'un kutsal taşı sayılan kaya) Bu kayalar arasında yukarı doğru uzanan ve kutsal taşı koruyan iki timsah, iki kenarda sağa ve sola doğru 7 adet altı köşeli yıldız;

Yüzük Taşı: Archelaos dönemi yüzük taşında; Ortada: Argaios dağı, zirvesinde; Kutsal Altar çelengi, üstte; Zeus yıldızı, en yukarda ay ve yıldız olarak Mithra, Selene ya da Anahit'in sembolü görülmektedir. Sol başta tanrıça Artemis ve Archelaos'un Pontuslu eşi Pythodosis, sağ tarafta; tanrıça Athena ve Archelaos yer almaktadır. (H.E. Kol.)

Kappadokia Krallığı dönemi sikke, yüzük taşı ve çeşitli objelerde Hellen tarzına geçildiği halde son krala kadar Argaios betimlemesi kullanılmamıştır. Erciyes'in son kral Archelaos döneminden itibaren bir Argaios kültü oluştuğunu anlamaktayız. Bu akımın en önemli belgelerinden biri yukardaki nadir yüzük taşıdır. Zira bu objede Zeus ve dağ kültürünün bütün unsurlarını görmek mümkün olabilmektedir. Bunun sebebinin, bu son kral döneminde yani M.S. 1. Yüzyılın başlarından itibaren Roma İmparatorluğuna olan bağımlılığın artması ve Roma'nın Kappadokialılara Summus Deus (Roma'ya aşırı bağlılık) inancını yani Jupiter-Helios-Serapis inancını kabul ettirmeleri olarak izah edilebilir. Nitekim M.S. 17 yılından itibaren Kayseri merkezli Kappadokia, Roma Eyaleti Olacaktır.

Tiberius'un diademli büstü / ΘΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΥΙΟΣ, Argaios dağı zirvesinde asa ve küre tutan çıplak Helios, ayağının altında daire içinde kutsal mağara

Hadrianus AR, zirvede üç yıldız, alt ortada çelenk içinde kutsal taş

Septimus Severus Erciyes'in zirvesinde Zeus'un kutsal taşı **Omphalos** dikilmiştir. Ortada mağara ve altta kutsal taş (Çok Nadir)

Trajan'ın imparatorluğunun 6. Yılında Kayseri Darphanesinde bastırılan sikkede Erciyes Dağı ve Omphalos taşı bir piramite dönüşmüştür. Piramidin üstünde Omphalos taşı görülmektedir.

Trajan - Kaisareia (M.S. 103) AE 13

Yüzü: Şehir tanrıçası Tyche / Piramit +baitylos (Omphalos) ET - ç (=6. yılı)

Lucius Verus, 161-166. Didrachm (gümüş, 21 mm, 6.82 g, 12 h), Yüzü; ΑΥΤΟΚΡ ΟΥΗΡΟC CEBACTO[C] İmparatorun sağa bakan portresi / Diğer yüzü; ΥΠΑ-ΤΟC Β Argaios Dağı, zirvede Helios sol eli ilerde, sağ elinde mızrak var, Ortada içinde ışıklar saçan iki taşın ortasında çelenk içinde kutsal taş (Sydenham, Caesarea 352.)

Lucius Verus M.S. 161-166. Gümüş 6.93 g, 20 mm, Didrachm, Yüzü; Sağa bakan İmparator portresi, ΑΥΤΟΚΡ ΟΥΗΡΟC CEBACTO[C], / ΥΠΑΤΟC Β, Argaios, zirvede elinde mızrak tutan ayakta Helios, ortada ışınlar saçan çelenk içinde kutsal taş, Sydenham, Caesarea 352.

Kayseri Darplı Kappadokia ve Roma Sikkelerinde Farklı Erciyes Tasarımları

a- Kappadokia Dönemi

Kral Archelaos, M.Ö. 36-M.S. 17, AE 20 7,95 gr. Yüzü: Zeus'un sağa bakan sakallı görüntüsü / diğer yüzü: Argaios Dağı zirvesinde Zeus'un kutsal taşı Omphalos, altta; Eusebeia ve Δ (tarih; 14. Yıl)

Kral Archelaos M.Ö. 36 – M.S. 17 AE 6,2 gr.
17 mm yüzü: Ortasında gorgoneion⁹⁶ bulunan Aegis / diğer yüzü: ΣΥΕΒΕΙΑ (Argaios Dağı) (SYD 5, BMC 1)

Kral Archelaos M.Ö. 36- M.S. 17 Ar /Argaios Eusebias (Hellen tarzı ilk Argaios'lu sikkelerden) Zirvesinde dikdörtgen şeklinde kutsal mağara görülüyor.

b- Roma Dönemi

Tiberius, M.S. 14-37 AR Drahmi 18 mm. 3,19 gr.
Yüzü: ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ .kralın defne dalı ile süslü diademli portresi sağa bakıyor / Diğer yüz: ΘΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΥΙΟΣ.

Dağı Erciyes dağının tepesinde başında ışıklar saçan Helios⁹⁷ bir kürenin üzerinde ayakta duruyor ve bir elinde asa, diğer elinde küre⁹⁸ tutuyor. Ortada kutsal mağara belirtilmiş.

⁹⁶ Eski Grek mitolojisinde Gorgonlar, canlı, zehirli yılanlardan yapılmış saçları ve onları görenleri taş çöüren korkunç yüzleri olan üç kız kardeşi ifade eder.

⁹⁷ Helios: Güneş Tanrısı

⁹⁸ Küre, kâinatı temsil ediyor

Nero, M.S. 63-64 AR hemidrahmi, 1.96 gr. Yüzü: [NERO CLA] VD DIVI CLAVD F CAESAR AVG GER [MA], Diademli Nero sağa bakıyor / Diğer Yüz: ET-I (yıl:10) yazıları ve Erciyes üzerinde ayakta Helios, bir elinde asa diğerinde küre tutmakta

Vespasianus, M.S. 69-79 AE Bronz, 27mm. 13,76 gr. Yüzü: İmparatorun sağa bakan diademli büstü, etrafında: ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣ ΟΥΕΣΠΑCΙΑΝΟC / Diğer yüz: Üç zirveli Erciyes dağının büyük zirvesi üzerindeki bir tapınak üzerinde ayakta Helios, alt ortada kutsal taş, etrafında: ΕΠΙ Μ ΝΕΡΑ ΠΑΝCΑ ΠΡΕCΒΕΥ, altta: εΤ Ι (Yıl: 10)⁹⁹

Titus, M.S. 79-81 AE 18 mm, Yüzü: Diademli Titus, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΙΤΟC ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣ, / Diğer yüz: ΕΠΙΓ....., aşağıda: ΕΤΓ (yıl: 3= M.S. 81) Erciyes üzerinde çelenk

Domitian, 81-96. Didrahmi AR; 20-22mm; 6.76gr. Yüzü: İmparatorun sağa bakan diademli büstü, etrafında: ΑΥΤ ΚΑΙ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟC ΣΕΒΑCΤΟC ΓΕΡΜ / diğer yüz: Erciyes'in üzerinde bir elinde asa, diğer elinde

⁹⁹ RPC 1676-www.coinproject.com

küre tutan tanrı figürü, ΕΤΟ-ΙΓ (Yıl: 13 = M.S. 93-94) 3

Trajan 98-117. Didrahmi AR; 20-22mm; 6.81gr. Yüzü: Trajan'ın sağa bakan diademli büstü, etrafında ΑΥΤΟΚΡ ΚΑΙΣ ΝΕΡ ΤΡΑΙΑΝΩ ΑΡΙΣΤΩ ΣΕΒ ΓΕΡΜ ΔΑΚ / diğer yüz: ağaçlarla çevrili alışılmadık bir Erciyes figürü, ortada yine içinde kutsal taş bulunan mağara var. Etrafında: ΔΗΜΑΡΧ ΕΞ ΥΠΑΤΟ Ç (7. Konsüllük yılında bastırılmış)¹⁰⁰

Trajan 98-117. Didrachm AR 19-21 mm 6.89gr. Yüzü: Trajan'ın sağa bakan diademli büstü, Etrafında: ΑΥΤ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥΑΣ ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑΣ / Diğer yüz: Sembolik bir Erciyes, zirvesinde sağ elinde bir küre tutmakta olan Helios, Etrafında: ΥΠΑΤ ΔΕΥΤ¹⁰¹

Hadrianus 117-138 AR Hemidrahmi.

Yüzü: Hadrianus'un diademli portresi; ΑΥΤΟ ΚΑΙΣ ΤΡΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑΣΤ, Diğer Yüz: ΕΤ-ΙΙΙΙ (4. Yıl=M.S. 120) Zirvesinde Helios bulunan Erciyes Dağı.

Hadrianus 117-138. Drahmi AR; 17-18mm; 3.28gr. Yüzü: İmparatorun sağa bakan diademli büstü, etrafında: ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟC / diğer yüz: üçüncü konsüllük yılı adına zirvesinde üç yıldız bulunan

¹⁰⁰ Sydenham. p. 67, 208.

¹⁰¹ Sydenham. p. 59,

Erciyes, dağın ortasında kutsal taş görölüyor. Etrafında: ΥΠΑΤΟC Γ ΠΑ....

Antoninus Pius 138-161. Drahmi (AR; 18-19mm; 3.47gr. AD 139.Yüzü: İmparatorun sağa bakan büstü, etrafında: ΑΥΤΟΚΡΑΝΤ[ΩΝΕΙ]-ΝΟC CΕΒΑCΤΟC / Diğer yüz: Erciyes, zirvede çıplak Helios, zirvenin altında kutsal mağara ve alta kutsal taş, Etrafında: ΥΠΑ-ΤΟC Β (2. Konsüllük yılında basılmış=M.S. 139)7

Marcus Aurelius 161-180 AR Didrahmi. 6,8 gr. 17 mm. Yüzü İmparatorun sağa bakan diademli portresi, Etrafında: ΑΥΤΟΚΡΑΝΤΩΝΕΙΝΟC CΕΒ / Diğer Yüz: Zirvesinde Zeus'u temsil eden altı köşeli yıldız bulunan Erciyes dağı ve ortasında kutsal mağara içinde kutsal taş ΥΠΑ-ΤΟC Γ (3. Konsüllük yılı=M.S. 163)

Lucius Verus 161-169 AR Didrahmi İmparatorun diademli sağa bakan büstü etrafında ΑΥΤΟΚΡΟΥΡΡΟΟCΓ- ΒΑCΤΟC/ Diğer yüzü: Erciyes Dağı zirvesinde Helios ayakta duruyor Bir elinde asa, diğer elinde küre tutuyor Erciyes'in ortasındaki kutsa lmağara çelenk olarak gösterilmiş Etrafında: ΥΠΑΤΟC.Β (2. Konsüllük yılı= M.S. 161)

Commodus 177-192 AR Didrahmi, Yüzü:
İmparatorun sağa bakan defne diademli büstü, AY-T M AVP KO-MO ANT W NINO-CC/
Diğer yüz: VPATOC DPATPA TRI (8. Konsüllük Yılı=183) Etekleri ağaçlarla kaplanmış
Erciyes'in zirvesinde Zeus'u temsil eden yıldız, ortada kutsal mağara

Commodus 177-192 AE Sestertius yüzü:
İmparatorun sağa bakan büstü, etrafında: COMMODVS ANTONINVS AVG/ Diğer
yüz: bir sunak üzerinde Erciyes Dağı (H.E. Koll.)¹⁰²

Commodus 177-192 AE Sestertius yüzü:
İmparatorun sağa bakan giyimli, diademli büstü, etrafında: COMMODVS ANTONINVS
AVG / diğer yüz: Bir sunak üzerinde Erciyes Dağı, sunağın içinde: ET, etrafında:
MHTPOP KAICAPIAC ,altta □: 3

Septimius Severus 193-211 AR Tridrahmi, Yüzü:
İmparatorun sağa bakan diademli büstü, AY KA LCEPCEOYHPOC, diğer yüz:

¹⁰² H.E. Kol.

Eteklerinde ateşler yanan Erciyes'in zirvesinde sağ elinde asa tutan Helios, ortada kutsal mağara, METROPO KAICAPIA *altta*: ETI. (Yıl: 13=M.S. 205)

Septimius Severus 193-211 AR Drahmi. Yüzü: İmparatorun defne diademli büstü, AY KA LCEPCEOYHPOC, / Diğer Yüzü: MHTPO KAICAPI, Erciyes'in zirvesinde yıldız ile ortasında kutsal mağara ET 1□ (yıl: 14 =206-207)

Septimius Severus 193-211 AR Drahmi. Yüzü: İmparatorun defne diademli büstü, AY KA LCEPCEOYHPOC, / Diğer Yüzü: MHTPO KAICAPI, Erciyes'in üzerinde oturmakta olan tanrı ET 1Z (17. yıl =210)

Septimius Severus 193-211 AR Drahmi, Yüzü İmparatorun defne diademli büstü, AY KA AUKAILCEP CEOUHPOCAUG, / Diğer Yüzü: MHTPO KAICAPI, zirvede solda, elinde asa tutan çıplak erkek; zirvenin sağında, üç çıplak erkek figürü, solda; en küçük (Geta), ortada; (Severus) ve sağda; (Caracalla), *Altta*: ET IH (18.yıl 211)

Septimius Severus 193-211 AE Sestertius,
Yüzü: paratorun sağa bakan diademli büstü / diğer yüz: sağ elinde Erciyes dağı
tutmakta olan Fortuna, etrafında: MHTPO KAICAPI altta: ET □ ¹⁰³

Julia Domna (Septimius Severus'un Karısı) AR
didrahmi Yüzü: IOVLIA DOMNA, sağa bakan büstü/ Diğer yüz: MHTPOPO KAICAPIA, Sunak
üzerinde Erciyes Dağı, zirvede Zeus yıldızı, ortada kutsal mağara, altta tarih: ETK (Yıl: 20) (H.E.
Koll.)¹⁰⁴

Caracalla 198-217 AR Tridrahmi, Yüzü:
İmparatorun sağa bakan taçlı portresi, AUKAIMAURHLI ANTWNINO CAUG Diğer
yüz: Sola dönük olarak Erciyes'in üzerine oturan, belden yukarısı çıplak bir tanrı
(Jupiter), MHTPO KAICA RIACNEWKO, Altta: ETIH (yıl:18= 216) (H.E.)¹⁰⁵

Caracalla 198-217 AR tridrahmi 9,3gr. Yüzü:
İmparatorun sağa bakan diademli büstü, etrafında: AYKAIMAYPHAIIOC
ANTWNINOCAYI/ Diğer yüz: Erciyes, zirvede Helios, ortada kutsal mağara,
etrafında: MHTP KAICA NGW altta: ETIS (yıl: 17= M.S. 215) (H.E. Kol)¹⁰⁶

¹⁰³ H.E. Kol.

¹⁰⁴ H.E. Kol.

¹⁰⁵ Sydenham Ek: 476 e

¹⁰⁶ H.E. Kol.

Caracalla 198-217 AR Drahmi, Yüzü:

Caracalla'nın sağa bakan büstü M AYPH Antw [N KAI] / Diğer yüz: Zirvede altı köşeli Zeus'u temsil eden yıldız ve dağın ortasında bir çelenk ile kutsal mağarayı temsil eden bir şekil MHTPOΠ [KAICAPI] A, ETE, (tarih 5. Yıl=M.S.198)

Pautella, Caracalla'nın karısı AE Sestertius,

Yüzü: Pautella'nın sağa bakan büstü, / Diğer Yüz: Sunak üzerinde Erciyes, zirvede Zeus'u temsil eden yıldız, etrafında: MHTROPOL KAIC.. Altta: ET Γ (Yıl:3)¹⁰⁷

Geta, 209-212 Drahmi AR; 17mm; 2.36g AD

211. Yüzü: Geta'nı sağa bakan diademli büstü, Etrafında: AV KAI Π CEΠ - ΓETAC [AVΓ] / Diğer Yüz: Zirvesinde yıldız bulunan ve sağında ikinci zirve bulunan Erciyes Dağı, Ortasında: kutsal mağara, Etrafında: MHTPO KAICAPIA N / ET IO (yıl: 19)

Macrinus 217-218 AE. Yüzü: İmparatorun sağa

bakan diademli büstü, OPE CE Makr, / Diğer yüz: Etrafında: MHTRO KAICA Ortada: iki sütunlu bir tapınak içinde Erciyes Dağı, kutsal mağara, altta: ET B (tarih:2 =218)¹⁰⁸

¹⁰⁷ H.E. Kol.

¹⁰⁸ Sydenham 506 A

Diadumenianus, MS 217-218. AE 23 (11,60 g). Tarihi 2 (MS 218). Yüzü: çıplak başlı Diadumenian büstü / diğer yüzü: ΜΗΤΡΟΪ ΟΪ ΚΑΙCΑΡΙΑ, Δ, bir sunak üzerinde dört adet buğday başağı var ve sunağın içinde Erciyes dağı.

Diadumenianus 217-218 AE Yüzü: imparatorun sağa bakan giyimli büstü, Yüzü: MOP DIAD UV/ Diğer yüz: ΜΗΤΡΟ ΚΑΙCΑΡ, ortada: tapınak içinde Erciyes, altta: ET B (tarih: 2=218)

Elagabalus, 218-222. Bronz AE; 24-25mm; 12.02gr. Yüzü: İmparatorun sola bakan (çok nadir) diademli ve savaş elbiseli büstü, Etrafında: AY K M AYPHΛI – AN[] / Diğer Yüz: Bir sunak üzerinde, zirvesinde kutsal mağara bulunan Erciyes Dağı, sunağın içinde: ΕΤ Γ (yıl: 3=M.S. 220), Etrafında: ΜΗ[ΤΡ]ΟΠΟ – ΚΑΙCΑΡI ¹⁰⁹

Elagabalus, 218-222. Bronz AE; 25mm; 12.01gr. Yüzü: İmparatorun sağa bakan harmaniyeli büstü, Etrafında: [AY] K M AYPHΛIOC - ANTΩ[NΕΙΝ] / Diğer Yüz: Sunak üzerinde, zirvesinde kutsal mağara bulunan Erciyes dağı. Etrafında: ΜΗΤΡΟΠ – ΚΑΙCΑΡI, Sunağın içinde: ΕΤ Δ (yıl: 4=M.S. 221)¹¹⁰

¹⁰⁹ Sydenham. p. 119, 521.

¹¹⁰ Sydenham. p. 119, 527

Elagabalus 218-222 AE, Yüzü: İmparatorun bol dökümlü, diademli sağa bakan büstü, etrafında: AVKMAVPHLIOC ANWNEIN/ Diğer yüz: çelenkli bir sunak üzerinde Erciyes ve zirvesinde yıldız, kutsal mağara, ΜΗΤΡΟΠ ΚΑΙCΑΡ AC, ET Γ (tarih: 3= 221)

Elagabalus 218-222 AE, Yüzü: Yukardaki gibi/ Diğer Yüz: iki sunak ortasında oturmakta olan tanrı, üstte; Erciyes, ΜΗΤΡΟ Π ΚΑΙCΑΡΙ, altta ΝΕΩΚΟΡΟC (tapınak yaptıran şehir) ET E (tarih:5=222)

Severus Alexander, 222-235. Bronz (AE; 25-26mm; 11.18gr Yüzü: İmparatorun defneyaprağı diademi ile sağa bakan büstü, Etrafında: AY K CCOYH – AΛEΞANΔ / Diğer Yüz: Dört atlı bir savaş arabası, yukarıda: Erciyes Dağı [ΜΗ]ΤΡΟΠΟ ΚΑΙC[ΑΡ]ΙΑC / ΝΕωΚΟ / ET Γ (yıl:3= M.S. 225)¹¹¹

Severus Alexander 222-235 AE Yüzü: İmparatorun sağa bakan diademli büstü, AV K CEOVH ALEXANDR / Diğer yüz: başörtülü şehir tanrısı Tyche'nin başında tac olarak Erciyes. Etrafında: ΜΗΤΡΟ Π ΚΑΙCΑΡΙ¹¹²

¹¹¹ Sydenham. p. 122, 546

¹¹² Sydenham 532

Severius Alexander 222-235 AE Yüzü:

İmparatorun sağa bakan diademli büstü, AV K CEOVH ALEXANDR / Serapis Erciyes'i sol elinde götürüyor. Sağ eli havada Altta tarih: 6. İmp. Yılı (Oğuz Güler Kol.)

Gordianus III 238-244 AR Tridrahmi, Yüzü: AV K

M ANT OCNOCCÉ, İmparator esir sahnesi ile dekore edilmiş mızrak ve kalkan tutuyor /Diğer Yüzü: ΜΗΤΡΟΠ ΚΑΙΣΑΡΙΑ Β ΝΕ, Argaeus Dağı'nı destekleyen iki palmye dalı ile tören kupası; ET Γ (3. yıl) aşağıda. Sydenham, Caesarea SNG -. 9.64 g, 27 mm,

Gordian III 238-244 Bronz AE, Yüzü: Gordian'ın

sağa bakan diademli ve giyimli büstü, AKMANT GORDIANOC/Diğer Yüzü: Üstte zirvesinde Çelenk bulunan Erciyes, çevresinde: M-HT--ROPOLEWC KAICAR ENTIX¹¹³ BN Altta: ET Δ (Tarih: 4= 241)

Gordianus III, 238-244. Bronz AE; 17mm;

3.92 gr. Yüzü: İmparatorun defneyapraklı diademli, sağa bakan büstü, Etrafında: AV K M ANT GOPΔIANOC / Diğer yüz: Bir tapınak içinde Erciyes Dağı, Etrafında: MHTP – KAICA, Altta: ET ζ (yıl 7= M.S. 244)

¹¹³ Entix= Sur demek olup, Kayseri surlarının tadil edildiğini belgeleyen sikkedir.

Gordionus III 238- 244 AR Gümüş Tridrahmi,
Yüzü: İmparatorun sağa bakan diademli büstü, Etrafında: AVKLIMANT-
GORDILPOCCQ / Diğer Yüz: Zirvesinde Çelenk, ortasında kutsal mağara bulunan üç
zirveli Erciyes dağı, Etrafında: MHTPO P KAICARIL., Altta:ETOYCA İki yanda: B
NG (H.E. Kol)

Gordianus III, M.S. 238-244 AR Gümüş Tridrahm (9.08 g, 22 mm,). Tarihli RY 3
(239/40 M.S.). Gordian'ın defne yapraklı büstü yüzü: MHTPOÎ KAICAP Î "OPÎ" IANI
OI [KOY], diğer yüzü: dağı destekleyen dallar arasında Argaios, B NĐ / daha
sonra üzerinde Tyche büstü olan konturmark vurularak kullanılmış.

Tranquilina (Gordian III'ün karısı) AR Gümüş,
Drahmi, Yüzü: Sağa bakan büstü, Etrafında: CABINIA TRANKUVLINA AV / Diğer
Yüz: Ortasında kutsal mağaranın belirtildiği Erciyes Dağı, Etrafında: MHTPO KAICA
BNE, Altta: ETA (Yıl: 4= M.S. 241)

KAYNAKLAR

- Ahmet Nazif Efendi, **Mir'at-ı Kayseriyye**, Haz. M. Palamutođlu, Kayseri Özel İd. Mūd. ve Kayseri Belediyesi s. 5
- Akdamar Yusuf ve Çelebi Mehmet, **Bir Sevdadır Erciyes**, Laçın Yay. Kayseri 2010
- Alexis Belis** J. Paul Getty Müzesi Arık, 211
- Ayşe Fatma Erol- Begūmay Akbař, **Caesarea Kenti Sikkelerinde Argaios Dađı Zirvesinde Gösterilen Tanrı Tasviri Üzerine Bir Deđerlendirme**, Erciyes Dergisi, Haziran 2019, S. 5
- Baydur Nezahat, **Kūltepe (Kaneř) ve Kayseri Tarihi Üzerine Arařtırmalar**, İstanbul 1970
- Beğenç Cahit, **Kayseri**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O. Ankara 1950
- Bilgiç Emin, **Türk Tarih Kongresi**, 1960
- Bittel K, T. **Arkeoloji Dergisi**, 1956 S: VI
- Cömert Hüseyin, **Cebecizāde Mustafa Remzi Bey'in Hatıraları**
- Çakır Hamza, Aydın Hakan, **Tarih İçinde Kayseri Basını**, Konya 2012

Çavuşoğlu Ali, **Hacılar**, Heyamola Yay. İst. 2014
Çiçek Dursun, **Ahmet Kumârî**, Şehir Kültür Sanat, Ocak-Şubat 2021, sayı: 38
Darga Mühibbe, **Hitit Devletinin Ana Hatları**, Ark. ve Sanat Yıl:1, Sayı:1, İst. 1976
Doğan Gökhan T.C. Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, **Erciyes Dağı'nın (Kayseri) Bitki Mikrofungusları**, Yüksek Lisans Tezi Biyoloji Anabilim Dalı Kırşehir 2013
Durukan Murat, Kappadokia'da, **Argaios Dağı Çevresinde Hellenistik-Roma Dönemi Mezarları ve Ölü Kültü**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2012
Encyclopaedia Iranica www.iranicaonline.org/articles/index/K
Erciyes Dağı - MTA Genel Müdürlüğü
Erkiletlioğlu Halit, **Geniş Kayseri Tarihi**, Belsin Vakfı Yay. Ankara 2016
Erkiletlioğlu Halit, **Kappadokia Krallığı ve Roma Bizans Dönemi**, Kayseri Büyükşehir Bel. Yay. Kayseri 2019
Ermeni Kültür Varlıklarıyla Develi, Hrand D. VakfıYay. İst. 2018
Ex Münchner Münzhandlung K. Kress, Auction 118, Munich 22 June 1961 lot 949
Evlia Çelebi Seyahatnamesi 3. Kitap, Hazırlayanlar; Kahraman S. Ali, Dağlı Yücel, YKY. İstanbul, 1999 s. 111
Gabriel Albert, **Kayseri Türk Anıtları**, Çev: A. Akif Tütenk, s. 12, Ank.1954
Güler Oğuz, **Antik Çağ İkonografisinde Erciyes**, Arkeoloji Sanat Yay. İst. 1995,
Güler Oğuz, **Kappadokia İkonografisinde Erciyes Dağının Yeri**, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1990 sayı: 4
Günbattı Cahit, **Kültepe-Kaniş**, Kayseri Büyükşehir Yay. Kayseri 2012
Güner, Y., Emre, Ö., 1983. **Erciyes dağında Pleystosen buzullaşması ve volkanizma ile ilişkisi**. Jeomorfoloji Dergisi, 11, 23-34
Hacılar Belediyesi internet sitesi.
Hakman Meral, A.G.Tez, s: 113 (**Mitolojide Minos kralının kızının adı**)
Hawkins, J. D. **Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions**, Vol. 1, Berlin, 2000
http://derebucaklilar.dostweb.com/ekoloji_dagaylaci.html
<https://ozhanozturk.com/2017/10/13/yunan-mitolojisi-sozlugu-ao-ar/>
<https://www.erciyesamalia.com/erciyes-dagi-tarihi/>
Kara, Murat Ufuk, **Kappadokia Stelleri Üzerindeki Argaios Betimlemeleri**, www.academia.edu s:307
Kayseri Valiliği, **81 İlde Kültür ve Şehir**, 1. Baskı, İstanbul, 2013 s. 18-34
Kayseri Yıllığı 1998; **İl Çevre Değerlendirme Raporu**
Kültepe Kazı Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu'nun açıklamaları, 08. 04. 2016
L. İnciciyan, **Ermenice Coğrafya**, Kudüs, 1915 s.311
Memiş Ekrem, **Genel Tarih**, Konya 2002
Nezahat Baydur, **Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar**, İst. 1970
Pullu Selim, **M.Ö. I. Binyılın İlk Yarısında Tabal Krallığı'nın Siyasal ve Sosyal Tarihi**, İst. Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 97 RPC 1676-www.coinproject.com
Sarıkaya, M.A., Çiner, A. & Zreda, M., 2003. **Late Quaternary glacial deposits of the Erciyes Volcano**, (in turkish). Hacettepe University Bulletin of Earth Sciences, 27, 59-74.

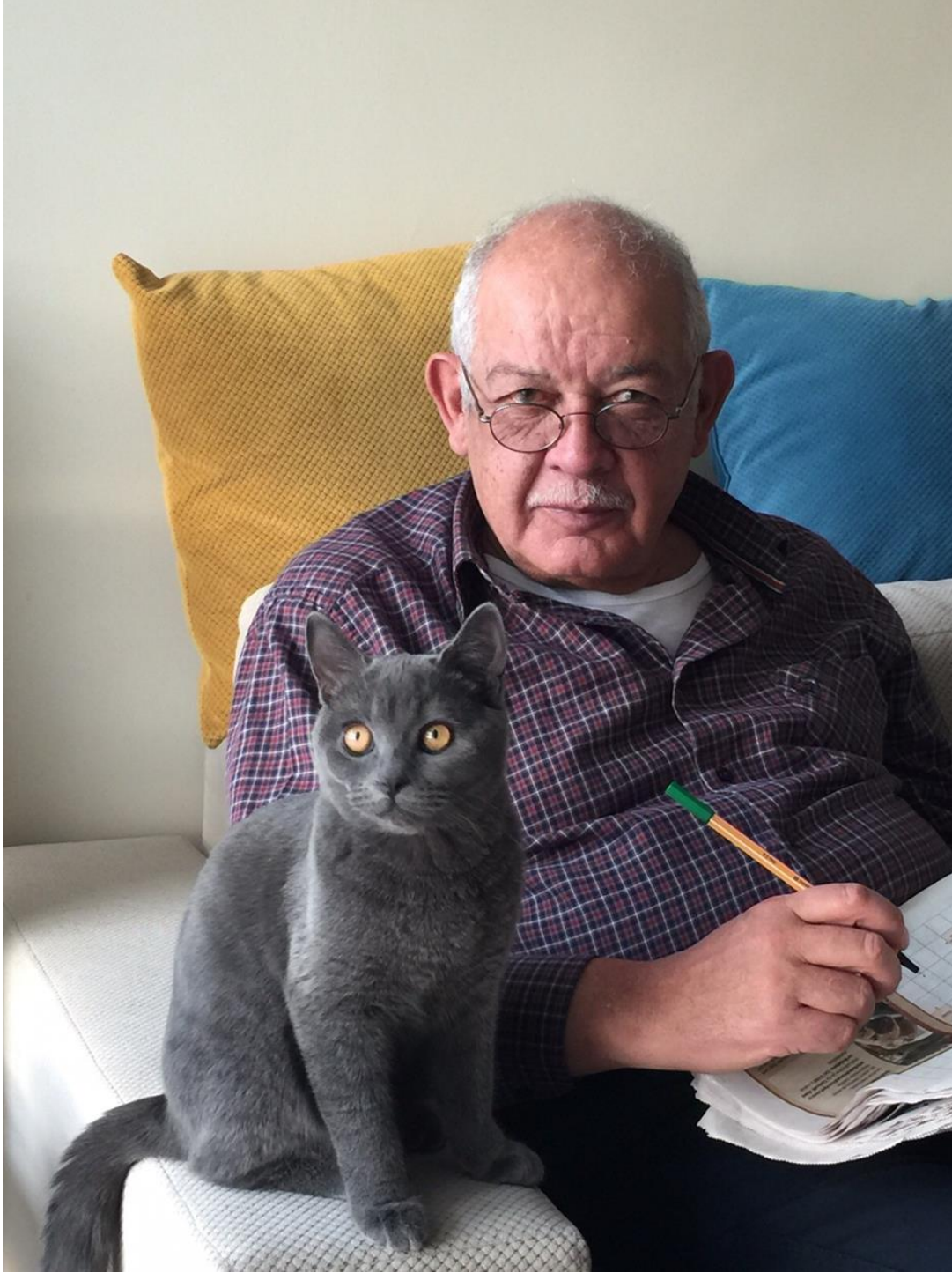
170

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

- Özgüç Tahsin, **Kültepe-Kaneş II**, TTK Yayınları, s. xvi, Ankara 1986
- Özgüç Tahsin, **Belleten 77**, 1956
- Özkan Savaş, **Hititler'de "Fırtına Tanrısı" İle "Boğa Kültü" Üzerine Bazı Gözl. ve Yorumlar**, Dergipark
- Simeon, **Tarihte Ermeniler**, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul, 1999, s. 255
- Somuncu Mehmet, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Ans., **Erciyes Dağı mad.** İst., 2010 cilt; 2
- Strabon, **Coğrafya (Geographika)**, Çeviren: Adnan Pekman, İst. Ü. Ed. Fak. Yay. Nr.: 1437, İst. 1969, 12. Kitap
- Sümer Faruk, **Yabanlu Pazarı**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay. 14, İstanbul 1985
- Sydenham, Edward A. **The Coinage of Caesarea in Cappadocia**, New York, 1978
- Topçu, Sultan Murat, **Gereme Bizans Kiliseleri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Ansiklopedisi, cilt 2, İst.2010
- Uraz Murat, **Türk Mitolojisi**, Düşünen Adam Yay. İstanbul, 1992
- Vural Cem **Erciyes Dağı Florası** (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ekim 2002
- www.mta.gov.tr › volkanlar › holosen › erciyes_dagi

H. Erkiiletlioglu

HALİT ERKİLETLİOĞLU

173

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

www.haliterkiletlioglu.com

Halit Erkiletlioğlu 28 Nisan 1945 Kayseri doğumludur. Sümer İlkokulu, Sümer Ortaokulu ve Kayseri Lisesini bitirdikten sonra, 1969 yılında da İstanbul Üniversitesi Dişhekimliği Fakóltesi'nden mezun oldu. İslâhiye'de askerlik görevini yedek subay teğmen olarak tamamladı. Bu tarihten itibaren de oturmakta olduğu Kayseri'de serbest olarak 45 sene çalıştıktan sonra emekli olmuştur. Halen bir şirketin ortağı olup aynı zamanda yerel kólture ve tarih konularında çalışmalarına devam etmektedir.

1977–80 yılları arasında Kayseri Belediyesi Meclis üyeliği, 1986 yılında Türk Dişhekimleri Birliği Kayseri Dişhekimleri Odası kurucu üyeliği ve başkanlığı, 1988–89 yıllarında Kayseri Aydınlar Ocağı kurucu üyeliği ve Genel Başkanlığı, 1989-2005 yılları arasında Bel-sin Yönetim Kurulu üyeliği, 1990-2015 Erciyes Üniversitesi Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliği, 1996 yılında Belsin Vakfı Kurucu üyeliği, İlesam Üyeliği, Türk Ocağı Kayseri Şubesi Yönetim Kurulu Üyeliği, Dişhekimleri Odası Disiplin Kurulu Başkanlığı, 2004-2021 yıllarında Belsin Vakfı Başkanlığı, 2004 Yılında Erciyes Bilim Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliği ve 2005 yılında da” Kalite Evler” konut yapı kooperatifi Başkanlığı ve Türkiye Yazarlar Birliği üyelikleri görevlerinde bulunmuştur.

MAKALE VE TV PROGRAMLARI

Dil, tarih ve sanat tarihi konularında yüzlerce yazı, makale ve incelemesi, Erciyes, Kólture-Sanat, Hakses, Tarih ve Edebiyat, Tarih, Selçuk, Yeni Düşünce, Türk Dünyası Dergisi, Anadolu Haber Belsin ve Kayseri Hâkimiyet gibi dergi ve gazetelerde yayınlandı. Birçok konferans ve sempozyuma ilmî bildirileri ile katıldı. Yerel; Başak, Erciyes ve Elif TV 1 Kayseri TV ve OSB TV isimli televizyonlar tarih ve kólture programları yaptı.

YAYINLANAN KİTAPLARI

“Dünden Bugüne Türkçe, Kayseri Tarihi, Osmanlılar Zamanında Kayseri, Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri, Kayseri Yakın Tarihinden Notlar, Kayseri Kitâbeleri, Sanatta ve Maneviyatta Tesbih, Geniş Kayseri Tarihi, Geçmişte Ticaret ve Konaklama, Kayseri Dişhekimliği Tarihi, Kayseri Bağcılığı, Geniş Kayseri Tarihi II. Baskı, Kappadokia Krallığı ve Roma-Bizans Dönemi isimleri ile yayınlanmış on üç adet kitabı bulunmaktadır.

YAYIN SAFHASINDAKİ KİTAPLARI

Halen **“Tanrı Dağ Argaios”** ve **“Benim Dünyam Benim Âlemim”** isimli kitabı baskı safhasındadır.

Arka kapak yazısı

Anadolu yazılı kaynaklarında adı geçen ilk coğrafi nokta Erciyes Dağıdır. Çevresinde gelişen birçok yerleşimlerden itibaren çeşitli isim ve inanışlara sahne olan Erciyes'e Antik dönemde Grekler **ak-ışılı** anlamına gelen **arga** kelimesine Hellen dilinin eklerinden olan –ios- ekini getirerek **Arga ios** ismini koyarlar.

Bu 3916 m. yüksekliğindeki üzeri daima karlarla kaplı, gümüş renkli muhteşem dağ, tarih boyunca daima insanları etkilemiş, onlar Erciyes'i hem tanrı ve hem de tanrıların oturduğu yer olarak kabullenmiş ve tapmışlardır. Erciyes, Antik Dönem mitolojisinde de *"tabiat olaylarının yaratıcısı, yüz başlı ejderi olan Typhoeus'un, büyük tanrı Zeus'un Olympus'u olan Argaios'un eteklerine yerleştiği ve Zeus'un ona şimşekler fırlattığı Typhoeus'un da karşılık olarak volkanlarla cevap verdiği ve sonunda ejderin yenik düşerek dağın dibine fırlatıldığı"* anlatılarak Paganizmin en önemli kutsal mekânlarından biri olmuştur.

Elinizdeki bu eserle halk arasında **"altına işeyen dağ"** ismi ile anılan, Develi halkının ise **Everek Dağı** ismini kullandıkları bu muhteşem dağın sırlarını okuyucuyla buluşturmak istedik.

*"Nice görsem seni **Everek Dağı**
Yüreğimde bir incecik sızı var
Ah ile geçirdim ömrümün çağı
Şu alımda ne bitmedik yazı var
Çoğu gitti şu ömrümün azı var oy oy"*